

Latvijas Kultūras akadēmija
Kultūras socioloģijas un menedžmenta katedra

SOCIĀLĀS KUSTĪBAS INTERNETĀ: HAKTĪVISMŠ

Bakalaura darbs

Autore:

Akadēmiskās bakalaura/maģistra augstākās izglītības programmas “Mākslas”

Kultūras socioloģijas un menedžmenta apakšprogrammas

4. kursa studente Ita Puikevica

(ID Nr. 20103424)

Darba vadītāja:

viesasoc. prof., Dr.sc.soc. Ritma Rungule

Rīga

2014

SATURS

IEVADS	2
1. SOCIĀLO KUSTĪBU PAMATELEMENTI	5
1.1. Kolektīvā uzvedība un rīcība	6
1.2. Kolektīvā identitāte	8
1.3. Sociālo kustību galvenās iezīmes	10
2. JAUNĀS SOCIĀLĀS KUSTĪBAS	18
3. SOCIĀLĀS KUSTĪBAS INTERNETĀ	23
4. HAKTĪVISMIS	31
4.1. Haktīvisms un hakeri	31
4.2. Pirmie haktīvistu grupējumi	35
4.3. Haktīvisma ētika	39
4.4. Haktīvismā izmantotās metodes	43
5. SOCIĀLO KUSTĪBU IEZĪMES HAKTĪVISMĀ	48
5.1. Haktīvisms internetā kā sociāla kustība	48
5.2. <i>WikiLeaks</i> un tā saistība ar haktīvismu	50
5.3. Haktīvistu kustība <i>Anonymous</i>	51
6. LATVIJAS EKSPERTU VIEDOKĻI PAR HAKTĪVISMU	56
6.1. Ekspertu interviju metodoloģija	56
6.2. Haktīvisma izpausmju vērtējums	57
6.2.1. Haktīvisma definēšana	57
6.2.2. Haktīvisma metodes	60
6.3. Haktīvisma ideoloģija un ētika	60
6.4. Haktīvisms kā sociāla kustība	62
6.5. Haktīvisma aktualitāte pasaulē un Latvijā	63
6.6. Secinājumi	67
NOBEIGUMS	69
KOPSAVILKUMS	70
TERMINU VĀRDNĪCA	71
AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS	72
SUMMARY	74
PIELIKUMI	75
1. pielikums. Vispārīgā cilvēktiesību deklarācija	75
2. pielikums. Intervijas transkripcija	80

IEVADS

Politika ir ieņēmusi nozīmīgu lomu mūsdienu cilvēkam, no kuras ir atkarīgi dažādi fenomeni un procesi sabiedrībā. Daudz kas mainījās cilvēku uzskatos un dzīvesveidā pēc 2008. gada finansiālās krīzes visā pasaulē. Tā rezultātā ir redzams, ka, pirmkārt, cilvēki grib iesaistīties procesos un lēmumu pieņemšanā, un, otrkārt, pati politika ir ieinteresēta klausīties tautā, kas ir demokrātijas prakse.

Vēsturiski sociālās kustības ir zināmas kā tās, kas apvieno cilvēkus ar līdzīgām vērtību sistēmām, kopīgiem mērķiem un vēlmi mainīt sistēmu. Tās ir palīdzējušas attīstīties sabiedrībai līdz mūsdienu līmenim, kur, manuprāt, vislabāk redzama šī kopīgā virzība uz vienu mērķi un pozitīvu attīstību.

Pieņemot dažādus lēmumus un likumus, sabiedrībā parasti ir vērojama reakcija uz notiekošo – reizēm tā izpaužas protestu formā, bet mūsdienās tāda protestējoša rīcība ir vieglāk redzama virtuālajā vidē starp interneta komentētājiem, viedokļa veidotājiem, dažādu interneta emuāru (*blogu*) ierakstiem u.tml., kas agrāk bija mazāk iespējams.

Problēma ir tajā, ka internets sabiedrības vairākumam ir pieejams vairāk kā divdesmit gadu, taču tas joprojām ir svaigs instruments, ko cilvēks mēģina adaptēt un asimilēt savām vajadzībām, tajā skaitā arī veiksmīgas politikas prakses veidošanai.

Līdz ar finansiālo krīzi, sabiedrībā bija vērojami protesti un kampaņas, bija neapmierinātība ar pašreizējo situāciju un joprojām ir jūtama šī neuzticība valstij un sistēmai kopumā, tādēļ, ka iepriekš viss ir sabrucis un rezultējies finansiālā krīzē.

Šajā bakalaura darbā tiek apskatīta viena no sociālajām kustībām, ko sauc par *haktīvismu*. Vārds ir skaidrojams pavisam vienkārši – no diviem vārdiem „hakeris” un „aktīvisms”. *Haktīvisms* tiek raksturota kā mūsdienu kustība internetā, kur pamatā ir cilvēki, kas var tikt saukti par *hakeriem*, kas ir politiski motivēti. *Hakeris* ir cilvēks, kam ir labas prasmes datorzinātnēs, viņš ir spējīgs likt datoram darīt to, ko viņš vēlas. Savukārt, šī politiskā motivācija ir viens no iemesliem, kādēļ viņš iesaistās legālās un nelegālās interneta rīcības formās, kas apdraud viņa personīgo brīvību. Varētu teikt, ka haktīvisms mūsdienās ir kā hipijs septiņdesmitajos gados ASV vai latvietis, kas piedalās barikādēs deviņdesmito gadu sākumā. Šis pats termins – haktīvisms – ir diezgan neskaidrs, bet tas ir arī tas, ko šajā bakalaura darbā ir mēģināts skaidrot un formulēt.

Galvenais pētnieciskais jautājums: kas ir haktīvisms un vai to var uzskatīt par individuālu darbību vai iesaistīšanos sociālajā kustībā?

Mērķis: analizēt un apkopot informāciju par haktīvismu mūsdienās un noskaidrot, vai to var uzskatīt par mūsdienīgu sociālo kustību.

Uzdevumi:

- Apkopot sociālo kustību socioloģiskās teorijas un analizēt tās, kā arī izklāstīt sociālo kustību vēsturi sabiedrībā un mūsdienās - internetā
- Apskatīt un izklāstīt haktīvisma vēsturi – nozīmīgākie notikumi, pirmsākums, mūsdienas
- Apskatīt un izklāstīt haktīvisma iesaistīto dalījumu grupās pēc to interesēm, galvenajām iezīmēm u.tml.
- Analizēt un apkopot informācijas bāzi par haktīvisma ētiku, principiem, idejām
- Veikt dziļās intervijas pētījuma ietvaros, lai noskaidrotu dažādu ekspertu viedokli par šo kustību ietekmi uz mūsdienām, kā arī pašu iesaistīto vai līdzās esošo (tie, kas varbūt tieši nedarbojas, bet ir informēti par to) cilvēku viedokli

Šajā bakalaura darbā pirmā nodaļa apskata sociālo kustību pamatelementus, galvenās iezīmes un iepazīstina ar galvenajiem sociologiem un pētniekiem, kā arī to teorijām par sociālajām kustībām.

Otrā nodaļa skaidro procesu ietekmi uz jaunajām sociālajām kustībām, kas veidojās pēc otrā pasaules kara. Šajā nodaļā pētnieki ir darbojušies pašā sociālo kustību „epicentrā” – 1960. – 1970. gadi.

Trešā nodaļa ir mazliet mūsdienīgāka, kur sociālās kustības tiek skatītas pašā interneta vidē, kur arī ir redzamas galvenās iezīmes, kas raksturīgas šajā vidē attīstošajām vai esošajām kustībām.

Ceturtnā nodaļa apskata pašu haktīvismu – skaidro to, kas tas ir, kā tas izpaužas, pirmie haktīvistu grupējumi vēsturiski un arī ir apskatīti pāris mūsdienīgi haktīvistu grupējumi.

Piektā nodaļā ir pētījums, kur ir fiksēti dažādu Latvijas ekspertu viedokļi par haktīvismu kā tādu, un galvenokārt, tiek meklēta atbilde uz pētniecisko jautājumu, kas jautā, kāda ir haktīvismā iesaistīto cilvēku motivācija/mērķis darboties un vai to var uzskatīt par individuālu darbību vai iesaistīšanos sociālajā kustībā.

1. SOCIĀLO KUSTĪBU PAMATELEMENTI

Sociālās kustības ir sabiedrības fenomens. Sociālās kustības ir ļoti dažādas un tās atšķiras gan pēc mērķiem, gan pēc iesaistītajām grupām, gan pēc darbības apmēra. Tās ir organizētas kolektīvas aktivitātes, kas bieži vien realizē būtiskas izmaiņas sabiedrībā. Sociālajām kustībām ir arī atsevišķas pazīmes, kas šajā nodaļā tiks arī apskatītas un skaidrotas, piemēram, kolektīvā identitāte, kolektīvā rīcība un uzvedība, arī citi, kā, protests, komunikācijas tīkli u.tml. elementi.

Pirmās pētnieciskās ievirzes par sociālajām kustībām, jeb precīzāk par iekšējiem konfliktiem sabiedrībā, vērojamas marksistu teorijās. Kārlis Marks jau 19. gs. uzsvēra, ka vēstures iepriekšējos laikmetos, gandrīz visur ir sastopama pilnīga sabiedrības dalīšanās dažādās kārtās un dažādās sabiedrisko stāvokļu pakāpēs.¹ Un, viņaprāt, šķiru pretrunas arvien vairāk un vairāk sabiedrību sašķeļ divās lielās, naidīgās nometnēs, divās lielās, pretēju interešu šķirās: buržuāzijā un proletariātā.²

Visas līdzšinējās kustības bija mazākuma kustības vai notika mazākuma interesēs. Proletāriskā kustība ir milzīgā vairākuma pastāvīga kustība milzīgā vairākuma interesēs.³

Markss skaidroja, ka sabiedrība dalās vairākās šķirās vai slāņos. Katrai šai cilvēku grupai, kas var būt vienas rūpnīcas strādnieki vai visi strādnieki kopā, pastāv šī kopējā apziņa par sevi kā veselumu un kā spēku, kas var „uzspridzināt” visu augstāko slāņu (uzņēmumu īpašnieki, valdošā šķira, elite u.tml.) radīto sistēmu, lai mainītu situāciju. Marks arī uzsvēra konflikta klātesamību sabiedrībā, skaidrojot, ka tas ir viens no galvenajiem iemesliem, kādēļ sabiedrībā izveidojas sociālā kustība, kas cenšas savā veidā atrisināt šo iekšējo sabiedrības konfliktu.

Sociālās kustības var būt sociāli konservatīvas, sociāli revolucionāras, vai abi kopā, vai neviens. Nav „sliktu” vai „labu” sociālu kustību. Tās ir simptomi mūsu sabiedrībām un visa ietekme uz sociālajām struktūrām, ar mainīgām intensitātēm un iznākumiem. Sociālās kustības ir zīmes jauniem sociāliem konfliktiem, un iedīgli sociālai pretestībai, un dažreiz arī sociālām pārmaiņām.⁴

---

¹ Markss, Kārlis, Engels Frīdrihs. *Komunistiskās partijas manifests*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2008, 4 - 5. lpp.

² Turpat, 5. lpp.

³ Turpat, 16. lpp.

⁴ Castells, Manuel. *The Power of Identity: The Information Age: Economy, Society and Culture, Volume 2*. 2nd ed. Blackwell Publishing Ltd, 2010, p. 73 - 74

1.1. Kolektīvā uzvedība un rīcība

ASV sociologs Nīls Smelzers (*Neil Smelser*) ir autors, kas pārstāvēja strukturālā funkcionālisma vilni. Savā teorijā lielu uzmanību pievērta kolektīvai uzvedībai (*collective behaviour*) un skaidroja to kā mobilizāciju, kas bāzēta uz ticību, un kas pārdefinē sociālo rīcību.⁵

Kolektīvai uzvedībai jā sastāv no sekojošā: tai jābūt (1) neinstitutionalizētai (2) kolektīvai rīcībai, (3) lai mainītu spriedzes apstākļus, (4) balstoties uz vispārīgu rīcības komponentu dalījumu mazākās vienībās.⁶ Tātad, kolektīva uzvedība ir tā, ko pārņem grupā vienoti cilvēki. Šī uzvedība ir rīcība/darbība, kas nav institucionalizēta, tā nav noteikta, piemēram, likumos vai kodeksos, bet tā ir brīva no noteikumiem. To izmanto, lai mainītu apstākļus spriedzes situācijā, kas var būt ekonomisku, politisku u.tml. procesu rezultāts, izmantojot tādus vispārīgus rīcības komponentus, kas ir samazināti līdz visvienkāršākajam.

Pamata sastāvdaļas sociālajai rīcībai ir: (1) vērtības vai vispārīgi likumības avoti; (2) normas, vai reglamentējošie standarti mijiedarbībai; (3) individuālas motivācijas mobilizācija organizētai rīcībai lomās un kolektīvos; (4) situacionālās spējas (*situational facilities*) vai informācija, prasmes, instrumenti un šķēršļi konkrētu mērķu sasniegšanai.⁷ Manuprāt, ir svarīgi pieminēt, ko šeit ir apspriedis Smelzers, skaidrojot, ka jebkurai sociālai rīcībai ir četras pamata sastāvdaļas. Tātad, veidojoties tādiem sociāliem strāvojumiem par vienu vai otru tēmu, viņiem vairāk vai mazāk, lai apvienotos, ir nepieciešamas līdzīgas vērtības, normas, motivācijas un spējas vai instrumenti, kas palīdz sasniegt konkrētu mērķus. Sociālajām kustībām raksturīgs tas, ka ir noteikts indivīdu kopums, kuriem visiem ir apvienojošas iezīmes.

Smelzers arī izdalīja četrus kolektīvās uzvedības veidus, kas orientēti uz atsevišķiem sociālās rīcības komponentiem: (1) vērtību orientēta kustība (*the value-oriented movement*) ir kolektīva rīcība, kas mobilizēta vispārīgu uzskatu vārdā, paredzot vērtību pārveidošanu; (2) normu orientēta kustība (*the norm-oriented movement*) ir rīcība, kas mobilizēta vispārīgu uzskatu vārdā, paredzot normu pārveidošanu; (3) naida uzliesmojums (*the hostile outburst*) ir rīcība, kas mobilizēta vispārīgu uzskatu vārdā, piešķirot atbildību par nevēlamām situācijām kādam aģentam; (4) mānija (*the craze*) un panika (*the panic*) ir uzvedības veidi, kas ir balstīti

---

⁵ Smelser, Neil. *Theory of Collective Behaviour*. New York: The Free Press, 1962, p. 8 Pieejams: <https://archive.org/details/theoryofcollecti00smel> [skatīts 29.03.2014.]

⁶ Turpat, p. 73

⁷ Turpat, p. 9

uz vispārīgu situācijas kārtības pārdefinēšanu.⁸ Varētu teikt, ka šīs ir iespējamās reakcijas uz notiekošajiem procesiem sabiedrībā. Vienas reakcijas ir tūlītējas (naida uzliesmojums, mānija un panika) un ir arī ilglaicīgākas (vērtību orientētas un normu orientētas kustības), kas nozīmē, ka, lai panāktu vēlamu, tas aizņems daudz vairāk laika un rezultāts nevar būt tūlītējs un īslaicīgs, jo šajās kustībās runa ir par normu un vērtību pārveidošanu, kas nav vienkāršs, nepārdomāts process. Normu un vērtību pārveidošanai ir jābūt nopietniem iemesliem.

Runājot par sociālajām kustībām, Smelzers saskatīja to, ka sociālās kustības ir blakus efekts pārāk straujām sociālām pārmaiņām. Sistēmā, kas veidota no līdzsvarotām apakšsistēmām, kolektīvā uzvedība parāda spriedzi, ko homoeostatiski (*homoeostatic*) līdzsvarošanas mehānismi nevar absorbēt īsā laika posmā. Straujās, liela apjoma pārmaiņās, kolektīvās uzvedības parādīšanās – reliģiski kultī, slepenās sabiedrības, politiskās sektas, ekonomiskās utopijas – pārņem dubultu nozīmi, atspoguļojot, no vienas puses, institūciju un sociālās kontroles mehānismu nespēju reproducēt sociālo kohēziju; un no otras puses, parāda sabiedrības mēģinājumus reaģēt uz krīzes situācijām, veidojot kopējus uzskatus, uz kuriem balstītos jaunās kolektīvās solidaritātes pamati.⁹

Smelzera vērtību kolektīvās uzvedības modelī ir seši soļi: (1) strukturālā veicinātība (*structural conduciveness*), kad tiek apstiprināta konkrēta sociālā struktūra, kas var atvieglot vai ierobežot konkrētu kolektīvās uzvedības veidu parādīšanos; (2) strukturālais sasprindzinājums (*structural strain*), tas ir, kad kāda no sociālās sistēmas iezīmēm tiek izdzīvota kolektīvā, kas ir kā spriedzes un problēmu avots; (3) vispārīgu uzskatu izplatīšanās un attīstība, tas ir, no sociālo aktoru situācijām un problēmām veidojas kopīgas interpretācijas; (4) veicinoši faktori (*precipitating factors*), stresa pilni notikumi, kas mudina aktorus rīkoties; (5) mobilizācija, tīkla un organizatoriskās darbības, kas transformē rīcības potenciālu īstā rīcībā; (6) sociālās kontroles darbība, t.i., sociālās kontroles starpniecības loma un citu aktoru piedalīšanās kolektīvās uzvedības attīstības un tās formu veidošanā.¹⁰ Šie seši soļi ir tie, kas parāda pamatsoļus sociālo kustību attīstībā jeb, var teikt, fāzes.

Kalifornijas universitātes sociologs Deivids Snovs (*David Snow*) savā teorijas koncepcijā skaidro, ka kolektīvā rīcība tās elementārākajā līmenī sastāv no jebkādas mērķtiecības darbības starp diviem vai vairāk kopīgi saistītiem indivīdiem. Kolektīvā rīcība caur kopīgu rīcību rada kopējā objektīvā jēgu, tas ir, cilvēki bieži vien, strādājot kopīgi

---

⁸ Smelser, Neil. *Theory of Collective Behaviour*. New York: The Free Press, 1962, p. 9. Pieejams: <https://archive.org/details/theoryofcollecti00smel> [skatīts 29.03.2014.]

⁹ Della Porta, Donatella, Mario Dani. *Social Movements: An Introduction*. 2nd edition. Blackwell Publishing 2006, p. 7

¹⁰ Turpat, p. 7

dažādu iemelsu dēļ, ietver sevī uzskatus, ka rīkojoties tieši kopīgi, tiek uzlabotas izredzes panākt vēlamo mērķi.¹¹

Kolektīvā rīcība ne tikai sevī ietver sociālās kustības, kā reakciju uz straujām pārmaiņām. Kolektīvā rīcība var būt arī institucionalizēta vai normatīvi sankcionēta no tām, kas nav un kas izkrīt ārpus institucionālajiem kanāliem.¹²

Citi kolektīvās rīcības veidi iekļauj sevī arī pūļa uzvedību, kā piemēram, kad sporta vai *roka* fani gārdz un aplaudē unisonā; kāda dumpja rīcība, kad laupīšanas dumpinieki aplaupa veikalus; kāda kopēju interešu-grupa, piemēram, mobilizē lielu skaitu savu sekotāju rakstīt vai zvanīt pretiniekiem; kāda „bandas” uzvedība, kad tās locekļi un ielas darbojās kopīgi; un liela izmēra revolūcijas. Tā kā tie ir tikai daži piemēri uzvedības dažādībai, kas ir pakļuvušas zem kolektīvās rīcības lietussarga, ir noderīgi noskaidrot sociālo kustību iezīmes, kā kolektīvās rīcības veidam.¹³

Cilvēkā parasti sākumā ir šī kolektīvā apziņa, kurai seko kolektīvā uzvedība, kas pārtop rīcībā. Šī kolektivitāte ietekmē arī indivīda identitāti, kas mūsdienās ir svarīgs faktors, lai saprastu, kas ir cilvēks, ar ko viņš identificējas, kādas ir viņa vērtības. Sociālās kustības veidošanās pamatā tomēr ir šis iekšējais konflikts starp indivīda iekšējo attieksmi pret pasauli un sabiedrības procesiem.

1.2. Kolektīvā identitāte

Turpmāk aplūkosim pamatlīnijas, kas veido sociālās kustības un liek apvienoties indivīdiem vienā kopumā. Nepietiek vien ar ārējiem procesiem, bet arī iekšējie procesi atsevišķi indivīdā ir tie, kas dod impulsu rīcībai. Kolektīvā rīcība ir saistīta ar kolektīva identificēšanu (*identification of a collectivity*) (piemēram, šķiru), kur ir kopīgas vērtības, intereses, mērķi un sentimentu (piemēram, kolektīvā apziņa), un kolektīvā rīcība ir saistīta ar identificēšanos ar kolektīvu (*identification with a collectivity*), kas ietver sevī savstarpīguma sajūtu un solidaritāti.¹⁴

Eiropas Universitātes institūta profesore Donatella Della Porta (*Donatella Della Porta*) savā teorijā par sociālajām kustībām, uzsver kolektīvas identitātes nozīmību un skaidro tās saistību ar sociālajām kustībām. Kolektīvās identitātes var būt arī bāzētas uz kopīgām virzībām, vērtībām, attieksmēm, pasaules skatījumiem un dzīvesveidiem, tāpat kā uz kopīgām

---

¹¹ Snow, David, Soule, Sarah and Hanspeter Kriesi. *The Blackwell companion to social movements*. Blackwell Publishing Ltd, 2007, p. 6 - 7

¹² Turpat, p. 6 - 7

¹³ Turpat, p. 6

¹⁴ Turpat, p. 434

rīcības pieredzēm (piemēram, indivīdi var justies tuvi cilvēkiem, kam līdzīgi postmateriālistiskie skatījumi, vai līdzīgi tiešas rīcības apstiprinājumi, bez spēcīgas šķiras, etniskās piederības vai dzimuma tuvuma sajūtas izpaušanas). Dažreiz identitātes var būt izslēdzošas un izslēgt citus iespējamus identificēšanās veidus (gadījumos, kad reliģiskās sektas pauž ikdienišķas pasaules noliegumu), bet var būt arī ietverošas un multiplas identitātes. Tā kā indivīdi var justies tuvi vienlaicīgi vairākiem kolektivitātes veidiem.¹⁵

Veidot vai pārveidot identitātes ir svarīga sastāvdaļa tiem procesiem, kuros indivīds piešķir nozīmi viņa paša pieredzei un viņa transformācijai cauri laikam. No vienas puses, caur šo identitāšu veidošanu, uzturēšanu un atjaunošanu, indivīdi nosaka un pārdefinē individuālus projektus un darbības iespējas. No otras puses, identitātes konstruēšana un patības (*self*) atklāšana no jauna nevar tikt samazināta līdz vienkāršam psiholoģiskam mehānismam – tie ir sociāli procesi.¹⁶

Identitātes veidošana ir svarīga kolektīvās rīcības sastāvdaļa, caur kuru aktori to identificējot, iesaistās konfliktā, veido uzticamas attiecības starp līdzīgi domājošajiem un arī starp notikumiem, kas norisinājušies dažādos periodos.¹⁷

Identitāte nav lieta, kas var piederēt, tā nav arī aktoru īpašums, bet tā ir process, caur kuru indivīds un/vai kolektīvie aktori, mijiedarbojoties ar citiem sociālajiem aktoriem, piedēvē konkrētu nozīmi savām iezīmēm, to dzīves procesiem un sociālo attiecību sistēmām, kurās tie ir iesaistīti.¹⁸

Kolektīvā identitāte drīzāk ir kulturāla reprezentācija, kopēju nozīmju saraksts, kas tiek veidots un pārveidots, apspriests un pārskatīts, mijiedarbojoties ar indivīdiem konkrētā sociokultūras kontekstā.¹⁹

Sociālā identificēšanās ir vienlaicīgi statiska un dinamiska. No vienas puses, atsauce uz identitāti izraisa nepārtrauktību un lojalitāšu (*allegiances*) noturību pāri laikam. No otras puses, identitāte ir arī atvērta konstantai pārdefinēšanai. Saīss, ko postulē sociālie aktori, kam ir konkrēta vēsturiska pieredze un saistība ar konkrētām grupām, vienmēr ir atkarīgs. Tās ir simbolisku pasaules pārinterpretāciju auglis, kas ir nenovēršami selektīvs un nepilnīgs.²⁰

---

¹⁵ Della Porta, Donatella, Mario Dani. *Social Movements: An Introduction*. 2nd edition. Blackwell Publishing 2006, p. 92

¹⁶ Turpat, p. 92

¹⁷ Turpat

¹⁸ Turpat

¹⁹ Snow, David, Soule, Sarah and Hanspeter Kriesi. *The Blackwell companion to social movements*. Blackwell Publishing Ltd, 2007, p. 447

²⁰ Della Porta, Donatella, Mario Dani. *Social Movements: An Introduction*, p. 92 - 93

Identitāte darbojas kā organizējošais princips attiecībā uz individuālu un kolektīvu pieredzi. Piemēram, tā palīdz aktoriem identificēt savus pretiniekus un sabiedrotos.²¹

Identificēšanās ar sociālo kustību nozīmē arī solidaritātes sajūtas pret cilvēkiem, ar kuriem parasti nav tiešs personisks kontakts, bet ar kuriem tomēr ir kopīgas vērtības un vēlmes un nodomi. Aktīvisti un kustības piekritēji apzinās, ka piedalās realitātēs, kuras ir daudz plašākas un sarežģītākas, nekā tās, kurās viņiem ir tieša pieredze. Tā ir atsauce uz plašāku kopienu, kam aktors piesaista savu motivāciju un iedrošinājumu rīcībai, pat tad, kad konkrētu iespēju lauks liekas ierobežots un ir spēcīga izolācijas sajūta.²²

Modernā sabiedrībā sociālās kustības bieži vien tiek pārstāvētas kā „personības” ar stratēģisku kapacitāti rīcībai un kā konkrētas kultūras lomas nesējas. Šo iemeslu dēļ, tām ir piedēvēta homogēna un integrēta identitāte.²³ Identificēšanās ar kustību ne vienmēr nozīmē dalīt kopīgu sistemātisku un saistītu vīziju par pasauli; tas arī neizkavē līdzīgu sajūtu vērsumu uz citām grupām un kustībām.²⁴

Spriedze starp dažādiem identificēšanās veidiem ir saistīta ar faktu, ka indivīdu motivācija un gaidas, piedaloties sociālajās kustībās, ir daudz bagātākas un daudz variētākas nekā šo kustību publiskais tēls, ko veido to līderi. Piedaloties kustības dzīvē, cilvēki bieži meklē atbildes viņu pašu konkrētām aspirācijām un interesēm.²⁵

Ir jāatceras, ka kustības identitātes var veidoties arī indivīdiem, kas nav saistīti ar to organizatoriski. Ir iespējams justies kā daļai no kustības bez identificēšanās ar konkrētu organizāciju, un pat paust skaidri izteiktu nevienprātību pret organizācijas jēdzienu vispārīgi. Jo īpaši piedalīšanās sanāksmēs un demonstrācijās sociālā pacilājuma un saviļņojuma apstākļos var radīt sajūtu par paļaušanos uz kustības stratēģiju un mērķiem, pat bez izešanas cauri konkrētu organizāciju filtram.²⁶

Kolektīvā identitāte ietver sevī kognitīvus, morālus un emocionālus elementus. Kolektīvā identitāte arī ir saistīta ar, bet tik un tā atdalīta, no tādiem konceptiem, kā ideoloģija, personīgā identitāte un motivācija.²⁷ Tas ir, kolektīvā identitāte ir saistīta ar ideoloģiju, personīgo identitāti un individuālo motivāciju, taču saistībā ar sociālajām kustībām, kolektīvā identitāte neveido sociālās kustības identitāti. Tā ir dalītā identitāte starp indivīdu un sociālās kustības konceptu.

---

²¹ Della Porta, Donatella, Mario Dani. *Social Movements: An Introduction*. 2nd edition. Blackwell Publishing 2006, p. 93

²² Turpat, p. 95

²³ Turpat, p. 98

²⁴ Turpat

²⁵ Turpat

²⁶ Turpat, p. 99 - 100

²⁷ Snow, David, Soule, Sarah and Hanspeter Kriesi. *The Blackwell companion to social movements*. Blackwell Publishing Ltd, 2007, p. 441

1.3. Sociālo kustību galvenās iezīmes

Sociālās kustības ir atsevišķs sociāls process, kas sastāv no mehānismiem caur kuriem aktori iesaistās kolektīvā rīcībā.²⁸

Sociālās kustības ir viena no galvenajām sociālajām formām, caur kuru kopienas sniedz „balsi” to sūdzībām un bažām par tiesībām, labklājību un dzīves apstākļiem sev un citiem, iesaistoties dažāda veida kolektīvajā rīcībā, kā piemēram, protestēšana ielās, kas dramatisē šīs sūdzības un bažas, un pieprasa, lai kaut kas tiktu mainīts.²⁹

Mario Daiani (*Mario Diani*), Barselonas Pompeja Fabrā (*Pompeu Fabra*) universitātes pētnieks un sociologs, kas ir savu pētniecisko darbību vēršis konkrēti uz sociālajām kustībām, ir vienkāršojis sociālo kustību iezīmes līdz trīs galvenajām: (1) sociālās kustības aktori ir iesaistīti konflikta attiecībās ar skaidri identificētiem pretiniekiem; (2) sociālie aktori ir saistīti blīvi neformālos tīklos; (3) sociālajiem aktoriem ir kopīga atsevišķa kolektīva identitāte.³⁰

Sociālās kustības aktori ir iesaistīti politiskos un/vai kultūras konfliktos, kam jāsludina vai jāpretnostatās sociālajām pārmaiņām. Ar konfliktu ir domāts pretējas attiecības starp aktoriem, kas meklē tāda paša līmeņa kontroli – lai tā būtu politiska, ekonomiska vai kultūras vara – un procesā veido negatīvus apgalvojumus vienam pret otru – tas ir, prasības, kas, ja tās tiek aptvertas, kaitētu citu aktoru interesēm. Attiecīgi, uzrunājot kolektīvās problēmas, ražojot sabiedriskos labumus vai paužot atbalstu konkrētām morālām vērtībām vai principiem, automātiski tas nenorāda uz sociālas kustības darbību: atbalsts konkrētām morālām vērtībām vai principiem prasa mērķu noteikšanu kolektīvajām pūlēm, sevišķi formulētus sociālajos un politiskajos noteikumos. Kontrastā, kad kolektīvās darbības fokusējās uz uzvedību un/vai konkrētu indivīdu likumību, vai vaino cilvēci kopumā, vai dabas katastrofas, vai dievišķo gribu, tad ir grūti runāt par sociālās kustības procesiem.³¹

Sociālās kustības reaģē uz izmaiņām vērtību sistēmā un kultūrā vispārīgi.³² Sociālās izmaiņas var ietekmēt sociālā konflikta un kolektīvās rīcības iezīmes dažādos veidos. Tas var atvieglot sociālo grupu veidošanos ar konkrētām strukturālām atrašanās vietām un potenciāli konkrētām interesēm, un/vai mazināt eksistējošo nozīmi, kā pārbīde no lauksaimniecības uz rūpniecību un tad uz pakalpojuma sektoru.³³

²⁸ Della Porta, Donatella, Mario Dani. *Social Movements: An Introduction*. 2nd edition. Blackwell Publishing 2006, p. 20

²⁹ Snow, David, Soule, Sarah and Hanspeter Kriesi. *The Blackwell companion to social movements*, p. 3

³⁰ Della Porta, Donatella, Mario Dani. *Social Movements: An Introduction*, p. 20

³¹ Turpat, p. 21

³² Turpat, p. 47

³³ Turpat, p. 35

Blīvi informācijas tīkli atšķir sociālās kustības procesus no neskaitāmiem gadījumiem, kur kolektīvā rīcība ieņem vietu un ir koordinēta, galvenokārt, konkrētu organizāciju robežās. Sociālās kustības kā process norisinās līdz tam brīdim, kad gan indivīds, gan organizētie aktori, paturot savu autonomiju un neatkarību, iesaistās ilgstošā resursu apmaiņā, lai sasniegtu kopīgus mērķus. Konkrētu iniciatīvu organizēšana, individuālu aktoru izturēšanās regulācija un stratēģiju veidošana – tās visas ir atkarīgas no sarunām starp indivīdiem un organizācijām, kas iesaistītas kolektīvajā rīcībā. Neviens atsevišķs indivīds, neatkarīgi no tā, cik varens, nevar pārstāvēt kustību kā veselumu.³⁴

Sociālajās kustībās norisinās mijiedarbība starp indivīdiem, kuriem ir atšķirīgas identitātes un ievirzes. Viņi izstrādā kopīgu uzskatu sistēmu un veidojās kopīga piederības sajūta, kas paplašina robežas grupas noteikšanai, uzturot arī atšķirīgas iezīmes.³⁵ Šo ļoti labi skaidro kolektīvās identitātes koncepcija – indivīds ir pats, bet viņam ir „maska”, kas ļauj paturēt pašam sevi un sev raksturīgās uzskatu sistēmas u.tml., bet tajā pašā brīdī ļauj gan mijiedarboties, gan apvienoties ar indivīdiem vienā kopējā tīklā.

Tā kā mūsdienās sabiedrība tiek skaidrota kā tīkls, tās tīkla organizatoriskie modeļi ir noderīgi, lai konkrētām kampaņām vai politikas problēmām, kur iesaistīti daudzi atšķirīgi aktīvisti un organizācijas, koordinētu indivīdu pūles.³⁶

Individuālā dalība ir būtiska sociālajām kustībām. Viena no tās iezīmēm ir iesaistīšanās kolektīvās pūlēs – bez nepieciešamības automātiski piederēt kādai organizācijai. Sociālajām kustībām nav biedri (*members*), bet gan dalībnieki (*participants*). Tas izskaidrotu to, kāpēc cilvēkiem ir vieglāk iesaistīties, izstāties, darboties sociālajās kustībās. Viens protesta gadījums neierobežo indivīda piedalīšanos. Indivīda piederība var veidoties, piemēram, strādājot konkrētā darba grupā vai citur, kur iespējams publiski tikties vairākiem cilvēkiem vienlaicīgi. Varētu pat teikt, apstākļu spiesti. Alternatīvi, kad rodas iespējas, indivīds var arī vienkārši atbalstīt kustību, paužot tas idejas un viedokli starp dažādiem institucionālajiem modeļiem, citiem aktoriem vai medijiem. Šodien iesaistīties sociālajās kustībās ir viegli, un iesaiste sociālajās kustībās drīzāk sastāv no diferencētu darbību sērijām, kas savienotas kopā un pastiprina piederības sajūtu un identitātes apzināšanos.³⁷

Arī Snovs izskaidro līdzdalības nozīmi kolektīvajā rīcībā, tajā skaitā arī sociālajās kustībās. Līdzdalība var būt vairākās formās – konversija, vervēšana, mobilizācija, sacelšanās, protesti, aktīvisms, saistības, spēcīgs vai vājš atbalsts, voluntārisms; līdzdalība sociālās

---

³⁴ Della Porta, Donatella, Mario Dani. *Social Movements: An Introduction*. 2nd edition. Blackwell Publishing 2006, p. 21

³⁵ Turpat, p. 25-26

³⁶ Turpat, p. 160

³⁷ Turpat, p. 26

kustības var būt arī biogrāfiskas sekas.³⁸ Tas būtu jāsaprot tā, ka cilvēks var pārmanot to no vecākiem, draugiem vai dzīvesveida, kas var novest pie gandrīz automātiskas līdzdalības sociālajās kustībās.

Jo intensīvāk kāds socializējas ap indivīdiem, kam ir konkrēts pasaules redzējums, jo spēcīgāks ir pašam indivīdam impulss rīkoties. Vērtību sistēmas iezīmes veido rīcības elementus.³⁹

Cilvēku mobilizācija tik ļoti atkarīga no vērtībām, kā no tā, kā sociālie aktori pievieno jēgu savai pieredzei: piemēram, realitātes interpretācijas procesiem, kas identificē sociālās problēmas kā „sociālas” un liek kolektīvajai rīcībai izklausīties pēc adekvātas un iespējamās reakcijas uz apstākļiem, kas iespējams ir netaisnīgi. Rīcība tiek atvieglota ar „rāmja pielāgošanu”, citiem vārdiem sakot, modeļu sapludināšanu, kas atbild par realitātes interpretāciju, ko adaptējuši kustības aktīvisti un tā populācija, kas plāno mobilizēties.⁴⁰ Sociālie tīkli ne tikai atvieglo, bet arī ir kolektīvās rīcības produkts: kamēr cilvēki daudz biežāk iesaistās konkrētā kustībā vai kampaņā, caur viņu iepriekšējām saitēm, viņu dalība arī veido jaunas saites, kas ietekmē turpmākos notikumus viņu aktīvistu „karjerās” (un noteikti viņu dzīvēs kopumā).⁴¹ Attiecības starp indivīdiem un tīkliem, kuros tie ir iesaistījušies, ir būtiskas ne tikai cilvēku kolektīvajā rīcībā iesaistīšanās dēļ, bet arī rīcības uzturēšanā, un konkrētai formai, kā rīcības koordinācijai starp daudzveidīgām grupām un organizācijām.⁴²

Protests – vai citiem vārdiem sakot, kolektīvā izmantotas netradicionālas politiskās līdzdalības metodes, lai pārliecinātu vai piespiestu autoritātes atbalstīt rosinošās grupas mērķus – iespējams ir būtiska iezīme, kas atšķir sociālās kustības no ikdienišķas politiskas aktoru rīcības. Protests var ietvert sevī dažādus rīcības veidus, sākot ar tradicionālām politiskas pārliecināšanas stratēģijām, kā lobēšana, balsošana un petīciju iesniegšana; konfrontējošas taktikas, kā piemēram, marši, streiki un demonstrācijas, kas sagrauj ikdienišķo kopienas dzīvi; vardarbīgas darbības, kas veido materiālus un ekonomiskus zaudējumus un pat dzīvības zaudēšanas; un politiskas izpausmes kulturālas formas, kā piemēram, rituāli, izrādes (*spectacles*), mūzika, māksla, dzeja, filma, literatūra un ikdienas dzīves kulturālās prakses.⁴³

---

³⁸ Snow, David, Soule, Sarah and Hanspeter Kriesi. *The Blackwell companion to social movements*. Blackwell Publishing Ltd, 2007, p. 438

³⁹ Della Porta, Donatella, Mario Diani. *Social Movements: An Introduction*. 2nd edition. Blackwell Publishing 2006, p. 67

⁴⁰ Turpat, p. 87

⁴¹ Turpat, p. 115

⁴² Turpat, p. 116

⁴³ Snow, David, Soule, Sarah and Hanspeter Kriesi. *The Blackwell companion to social movements*, p. 263

Protesta mērķis ir mobilizēt publisko viedokli ar neparastām rīcības formām un netiešu kanālu izmantojamību, lai veidotu spiedienu uz un ietekmētu lēmuma pieņēmējus.⁴⁴ Protests ir nerutinizēts politikas, sociālu un kultūras procesu ietekmēšanas veids.⁴⁵ Protests veido netiešu pārliecināšanas procesu, ko mediē masu mediji un spēcīgākie aktori.⁴⁶

Protests mobilizē aktoru dažādību. Lai protests tiktu uzskatīts par veiksmīgu, tam ir jāveido pozitīvi stimuli, uzveicot simpātijas pret tiem, kuriem ir visvairāk resursu, ko ieguldīt lēmumu pieņemšanā. Kamēr to grupu, kam jau pieder vara, kolektīvā rīcība var tikt tēmēta tiešā veidā uz lēmuma pieņēmējiem, bezspēcīgajiem jāmeklē, kā iesaistīt tos, kuriem ir iespēja ietekmēt. Turklāt, tā ietekme, ko veido sociālās kustības, var būt gan pozitīva, veidojot simpātijas kustības mērķim, vai negatīva, draudot (piemēram) radīt nekārtības. Tas ir iemesls, kādēļ masu mediju iezīmes un komunikācijas kanālu iezīmes ir nozīmīgas sociālajām kustībām: to kapacitāte uzrunāt sabiedrisko domu ir izšķirošs komponents viņu rīcībai.⁴⁷

Lielākoties sociālās kustības izmantot rīcības veidus, kas savā veidā ir graužošanas. Sociālās kustības rīcība meklē iespējas, kā ietekmēt elites, galvenokārt demonstrējot spēku cilvēku skaitā, kas arī parāda aktīvistu apņemšanos gūt panākumus. Tajā pašā laikā, protests tiek izmantots, lai veidotu atbalstu. Tam ir jābūt inovatīvam vai ziņu virsraksta vērtam, tā, lai tas pietiekami atsauktos masu medijos un rezultātā sasniegtu plašāko publiku, kuru sociālās kustības vēlas pārliecināt par taisnīgumu un pārliecināt par tās cēloņa (*cause*) neatliekamību. Protesta formas var tādejādi arī adaptēties, tiklīdz konkrēts gadījums pieprasa potenciāli konfliktējošus mērķus, piemēram, sociālās kustības var izteikt draudus elitēm un gūt uzvaru pār publiku (caur trešā aktora iejaukšanos, medijiem, kam ir sava darba kārtība).⁴⁸ Tas ir arī viens no iemesliem, kādēļ sociālās kustības cenšas uzlabot savas komunikatīvās spējas – lai pārliecinātu vairākumu, kā arī sociālās kustības pievērš lielu uzmanību savām komunikāciju kampaņām, preses konferencēm un sevišķi kārtīgi sarakstītiem dokumentiem, tajā skaitā arī publicētajiem rakstiem u.tml. Reizēm gadās, ka arī pašas sociālās kustības izveido savu mediju: strādnieku kustībām bija savas dienas avīzes; daudz nesenākām kustībām ir izveidotas savas radio stacijas, tāpat kā mājas lapas.⁴⁹

---

⁴⁴ Della Porta, Donatella, Mario Dani. *Social Movements: An Introduction*. 2nd edition. Blackwell Publishing 2006, p. 165

⁴⁵ Turpat, p. 165

⁴⁶ Turpat, p. 167

⁴⁷ Turpat, p. 167-168

⁴⁸ Turpat, p. 181

⁴⁹ Turpat

Bieži vien sociālās kustības atceras vairāk tās izmantoto taktiku dēļ, nekā tās mērķu vai misijas dēļ.⁵⁰ Kā piemēram, sociālās kustības veidots protests paliek vairāk atmiņā, nekā tās sludinātā uzskatu sistēma un ietekmes veselums.

Sociālās kustības gan publiskajā administrācijā, gan partiju sistēmā, gan interešu grupās, gan sabiedrībā vienmēr cenšas atrast sabiedrotos un pretiniekus. Bieži vien tās nonāk konflikta attiecības vai cenšas veidot sadarbību par konkrētiem jautājumiem vai vispārīgām tiesībām protestēt starp sociālās kustības organizācijām, politiskajām partijām, interešu grupām un brīvprātīgajām apvienībām.⁵¹

Sociālajām kustībās arī organizācijas ir svarīgas, jo tās darbojas kā spēcīgs identitātes avots kustības dalībniekiem, tās pretiniekam un sabiedriskajiem aculieciniekiem. Tām nav obligāti jābūt organizācijām, bet tās var būt organizētas grupas, kas tiek asociētas ar kustību: piemēram, *Greenpeace* vai *WWF (World Wide Fund for Nature)* ar vides aktīvismu, *Amnesty International* ar cilvēktiesību aktīvismu, *Attac* vai tā sauktais „*Black Block*” ar globālā taisnīguma kustību.⁵²

Organizācijas arī palīdz veidot nepārtrauktības sajūtu cilvēkiem, kas nodevušies sociālās kustības mērķim, kas darbojas ne tikai identitātes, bet arī rīcības kontekstā. Kad kolektīvā valda saviļņojuma sajūtas, kad entuziasms ir augsts un gribēšana piedalīties ir spēcīga, ir daudz vieglāk mobilizēt gan cilvēkus, gan resursus. Bet tad, kad iespējas rīkoties ir daudz pieticīgākas un kļūst grūtāk iesaistīt cilvēkus „uz ielām”, tad organizācija var palīdzēt nodrošināt šo nepārtrauktību kolektīvajai rīcībai tieši dēļ organizācijai raksturīgās tendences „iemūžināt” sevi.⁵³ Organizāciju ir daudz vieglāk pamanīt, tai ir daudz vieglāk piekļūt gan fiziski, gan arī teorētiski, tas ir, organizācija bieži vien var būt sociālās kustības identitāte tās simbolikas dēļ, postulēto mērķu un misijas dēļ. Organizāciju uztver daudz nopietnāk, nekā vienkāršu sapulcējušos cilvēku grupiņu.

Organizācija ne tikai palīdz identitātes veidošanā aktoriem, bet tā arī palīdz pašiem akrotiem nodrošināt šo kolektīvās rīcības nepārtrauktību. Tā rezultātā, organizācija bieži vien spēlē pārstāvniecības lomu sociālajām kustībās, un pat savā veidā arī līderību kustības vārdā.⁵⁴

Organizācijas, kas iesaistītas sociālajās kustībās bieži vien tiek raksturotas kā brīvi strukturētas, decentralizētas un tām ir nosliece iesaistīties strīdīgos politiskos izaicinājumos vai kontrkultūras praksēs. Taču pētniecība ir parādījusi, ka realitātē organizatorisko modeļu

---

⁵⁰ Snow, David, Soule, Sarah and Hanspeter Kriesi. *The Blackwell companion to social movements*. Blackwell Publishing Ltd, 2007, p. 263

⁵¹ Della Porta, Donatella, Mario Dani. *Social Movements: An Introduction*. 2nd edition. Blackwell Publishing 2006, p. 210

⁵² Turpat, p. 137

⁵³ Turpat, p. 138

⁵⁴ Turpat

lielākais daudzums ir klātesošs jebkurai sociālai kustībai. Organizācijas atšķiras, dažreiz pat ļoti augstos līmeņos, to atbildēs uz dilemmām, vai nu koncentrējoties uz cilvēku mobilizāciju, vai citiem resursu tiptiem, adaptējot kādu oficiālu hierarhiju vai totāli neformālu struktūru, mērķējot uz konkrētu pretinieku savas pūles un darbību, vai arī nodrošinot organizācijas sastāvdaļām pakalpojumus un iespējas.⁵⁵ Darbību virzieni var būt dažādi – kāds var vairāk mērķēt uz kādu ārēju pretinieku, cita organizācija var vairāk koncentrēties uz atbalstu saviem biedriem. Dažreiz organizācijas kalpo kā pulcēšanās vieta, dažreiz tā ir kā resursu krātuve, kurā var iesniegt un izņemt, veikt sava veida tirgošanos ar resursiem. Dažreiz organizācijas var būt ar ļoti oficiālu, piramīdveida hierarhiju, kur katrai atsevišķai vienībai ir savi pienākumi un uzdevumi, bet tās var būt arī salīdzinoši izplūdušas, bez līdera, kas, manuprāt, ir vairāk raksturīgs mūsdienām.

Organizācijas var kļūt institucionalizētas, pārveidojoties politiskās partijās vai interešu grupās; dažas kļūst daudz radikālākas un pievēršas vardarbīgām rīcības formām; dažas pievēršas tirdzniecībai un iesaistās tirgū; dažas vērsas uz iekšpusi, pārvēršoties līdzīgām reliģiskajām sektām.⁵⁶

Organizatoriskās izmaiņas var ietekmēt vairāki faktori. Piemēram, politiskās sistēmas konfigurācijas un to ietekmētās iespējas; arī organizatoriskā kultūra, kas pastāv sabiedrībā vai sistēmā; un tehnoloģiskās izmaiņas, jo sevišķi, ja tas ir saistīts ar komunikācijas tehnoloģiju izplatīšanos.⁵⁷

Attiecību nestabilitāte starp organizatoriskajām un kustības identitātēm nozīmē, ka kustības, pēc definīcijas, ir plūstošs fenomēns. Veidošanās un nostiprināšanās fāzēs, kolektīvas piederības sajūta pārvalda solidaritātes un lojalitātes saites, kas var eksistēt starp indivīdiem un specifiskām grupām vai asociācijām. Kustība sliecas „izdegt”, kad organizatoriskās identitātes sāk dominēt, vai kad „sajūta kā daļai no tās” atsaucas galvenokārt uz atsevišķu organizāciju un tās komponentiem, nevis kādu plašāku kolektivitāti ar izplūdušām robežām.⁵⁸ Sociālās kustības ietver sevī tām raksturīgus elementus. Viens no galvenajiem ir šis konflikts, kas ir saistīts ar politisko vai kultūras kontekstu. Sociālās kustības vienmēr sev izvirza pretinieku vai ienaidnieku. Tā var būt organizācija, indivīds, sistēma vai jebkas, pret ko iestājas sociāla kustība. Katrai kustībai ir arī savas attīstības fāzes, un šajā gadījumā tiek minēta sākuma fāze – kad pār cilvēku rīcības motivāciju valda entuziasms, solidaritāte, bet kustības beigu fāze jau tiek saistīta ar organizāciju

---

⁵⁵ Della Porta, Donatella, Mario Dani. *Social Movements: An Introduction*. 2nd edition. Blackwell Publishing 2006, p. 161

⁵⁶ Turpat, p. 161

⁵⁷ Turpat, p. 161-162

⁵⁸ Turpat, p. 26

Kopsavilkumā var teikt, ka sociālās kustības ir sabiedrības reakcija uz pārāk straujām pārmaiņām vērtību sistēmās vai kultūrā. Jebkurai sociālai kustībai ir nepieciešams informācijas tīkls, kurā tās biedri un atbalstītāji var iegūt informāciju par sociālās kustības darbību, mīšiju, mērķiem, var dalīties ar informāciju par ienaidnieku un pretinieku darbībām, kā arī kontaktēties savā starpā. Sociālās kustības uzskati ir tie, kas tiek nodefinēti sociālās kustības ietvaros, tajā skaitā arī tiek veidota šī kolektīvā identitāte, kas katram indivīdam ir atsevišķi, bet tā ir arī šī kopīgā identificēšanās ar sociālās kustības darbību.

Viena no sociālo kustību ārēji redzamākajām formām ir protestu akcijas, kas var būt miermīlīgas vai vardarbīgas. Protesta mērķis parasti ir pievērst mediju un sabiedrības uzmanību.

Lai sociālā kustība pastāvētu nepārtraukti, tām noder šie informācijas tīkli, kurā var tikt arhivēti notikumi, padarītais u.tml., bet tām ir arī nepieciešama organizētība. Dažreiz šī organizētība ir saistīta ar izvirzītajiem līderiem, kas var būt indivīdi, organizācija vai konkrēta sociālās kustības grupa, kas ir gatava uzņemties vadību.

2. JAUNĀS SOCIĀLĀS KUSTĪBAS

Tās sociālās kustības, kuras attīstījās pēc 1960. gadiem, bija pavisam savādākas, nekā iepriekšējos periodos. Jaunajām sociālajām kustībām ir raksturīgs jauns sabiedrības konflikts, kas orientējas vairāk uz cilvēktiesībām, vides aizsardzību, dzimumu vienlīdzību u.tml. Tā vairs nav viena šķira, kas mēģina atgūt tikai politisko un ekonomisko labumu, bet arī kultūrā mēģina nostiprināt savu pozīciju. Sabiedrībā notiek cīņa par kontroli pār procesiem, autonomiju, attiecībām un to, kā definēt un interpretēt realitāti.

20. gs. bija vērojams sociālo kustību uzplaukums, konkrētāk 1960. gadi bija nozīmīgi, jo šajos gados ne tikai parādījās jaunas politiskas dalības formas, bet arī mainījās galvenie konfliktu izraisīti jautājumi. Kā redzam iepriekš, sociālās kustības ir koncentrējušās galvenokārt uz darbaspēka attiecībām un valstu jautājumiem: no 1960. gadiem, ir parādījies termins „jaunās sociālās kustības”, kas atšķiras ar to, ka šīs sociālās kustības cīnījās par sieviešu brīvību, vides aizsardzību u.tml. Augstākas izglītības pieejamība vai masveidīgā sieviešu ieplūšana darbaspēkā pēc otrā pasaules kara radīja jaunas strukturālas iespējas konfliktam un arī veidoja jaunus kritērijus sociālajai stratifikācijai – kā piemēram, dzimumu attiecības. Šīs izmaiņas protesta kvantitatīvā un kvalitatīvā prasīja nozīmīgas inovācijas sociālo kustību pētniecībā.⁵⁹

Franču sociologs Alēns Turēns (*Alain Touraine*) uzskata, ka šai industriālajai sabiedrībai, kas attīstījās rūpniecības uzplaukumā, izveidojās jauni sociāli konflikti. Starp kapitālu un tirgu konflikta vietā (cīņa pret bezdarbu, zemām algām un visām ekonomikas ekspluatācijas formām) veidojās jauns sociāls konflikts – starp ekonomiskajām un lēmumu pieņemšanas struktūrām un tiem, kam ir samazināta pakārtotā piedalīšanās (*dependent participation*).⁶⁰ Tātad, sabiedrībā konflikts veidojas starp tiem, kam ir vara pār ekonomiskajām un politiskajām struktūrām un starp tiem, kas ir atkarīgi no šo struktūru lēmumiem, jo to lēmumi ietekmē pakļauto cilvēku dzīvesveidu, tiesības u.tml.

Alēns Turēns postindustriālo sabiedrību dēvēja kā programmēto sabiedrību, kas no industriālās sabiedrības atšķīrās ar ekonomiskajiem lēmumiem un cīņām.⁶¹ Turēns uzsvēra, ka privātās dzīves individualizētās iezīmes, tāpat kā vietējās sabiedrības un viņu dzīves veidi, ir dziļi ietekmētas – pat iznīcinātas – visu laiku augošās ģeogrāfiskās un sociālās mobilitātes, masveidīgas informācijas un propagandas izplatības un plašākas politiskās darbības dēļ. Šie

---

⁵⁹ Touraine, Alain. *The Post-Industrial Society: Tomorrow's Social History Classes, Conflicts and Culture in the Programmed Society*. New York: Random House, 1971, p. 6

⁶⁰ Turpat, p. 9

⁶¹ Turpat, p. 4 - 5

faktori padara neiespējamu izmantot ekskluzīvus ekonomiskos mehānismus sociālo organizāciju vai to darbību centrā.⁶²

Vēlāk citā grāmatā, Turēns skaidro, ka „jaunās sociālās kustības” izrietēja no fakta, ka, lai arī tās bija jaunu sociālu un kulturālu projektu nesēji, tās bija gatavas pieņemt politiskās ideoloģijas un politiskās stratēģijas autoritāti.⁶³ Vēlākajos periodos starp sociālajām kustībām ir vērojama tendence noliegt jebkāda veida autoritāti.

Sociālās kustības veidojas strauju sociālu izmaiņu periodā un tām nav tikai viena konkrēta nozīme. Sociālās kustības pretojas pārmaiņām, normu sadalījumam vai institucionālajām krīzēm un šīs pārmaiņas ietekmē sociālo kustību darbību. Sociālās kustības ir kā viens vēsturisks aģents, kas cīnās pret vienu vai vairākiem pretiniekiem, un tie ir saistīti ar paralēlām un naidīgām pūlēm iegūt kontroli pār instrumentiem un sociālo izmaiņu sekām.⁶⁴ Plaša starp tiešu sociālo problēmu izpausmi un tās pārtapšana sociālā kustībā, turpina paplašināties, kas rezultātā vairo masu informācijas lomu un veido pretestības eliti.⁶⁵

Vienkāršākiem vārdiem sakot, sociālā kustība ir rīcība, kas tiek veikta konkrētas sociālas grupas ietekmē, lai pārņemtu kontroli pār sociālajām izmaiņām.

Attiecīgi Turēna analīzei, subjekts, no vienas puses, cīnās pret tirgus un tehnoloģiju triumfu, un, no otras puses, pret kopienas autoritārajām varām.⁶⁶

Ir vairāki iemesli un sabiedrībā tajā laikā bija konkrētu procesu fons, kas nodrošināja šo jauno sociālo kustību veidošanos – attīstījās jaunas nozares, cilvēkiem un notiekošajiem procesiem sabiedrībā bija jāmainās tiem līdzī.

Agrāk strādnieku šķira bija centrālais aktors industriālās sabiedrības konfliktos, ne tikai tās izmēra vai tās būtiskās ekonomiskās funkcijas dēļ, bet arī tādēļ, ka šī šķira kļuva par plašāka mēroga faktoru strukturālu rezultātu. Fordistu rūpnīcā, liels skaits strādnieku izpildīja līdzīgus uzdevumus lielās ražošanas vienībās, kur darbaspēka mobilitāte bija ierobežota. Šie faktori noteikti atviegloja specifisku sociālu aktoru identifikāciju un pastiprināja iekšēju vienotību. Proletariāta koncentrēšana lielās ražošanas vienībās un pilsētas vietās veidoja blīvus tīklus, kuros attīstījās konkrēta šķira ar kapacitāti kolektīvā masu rīcībā.⁶⁷

---

⁶² Touraine, Alain. *The Post-Industrial Society: Tomorrow's Social History: Classes, Conflicts and Culture in the Programmed Society*. New York: Random House, 1971, p. 5

⁶³ Touraine, Alain. *Can We Live Together?: Equality and Difference*. Oxford: Polity Press, 2000, p. 94

⁶⁴ Turpat, p. 87

⁶⁵ Turpat, p. 72

⁶⁶ Turpat, p. 89

⁶⁷ Della Porta, Donatella, Mario Dani. *Social Movements: An Introduction*. 2nd edition. Blackwell Publishing 2006, p. 38

Veidi, kā tiek organizēts darbs rūpniecībā, ir mainījušies. Automatizētās tehnoloģijas uz mazas strādnieku grupiņas ir aizstātas ar konveijera jostu un ar to saistītai masu-strādnieku modeli.⁶⁸

Sākot no 1980. gadiem, ražošana pārvietojās no lielām rūpnīcām uz mazākām, tā kā korporācijas pārslēdza ražošanu ārzonā un sāka paļauties uz piegādātājiem, lai ražotu detaļas viņu produktiem, tā vietā, lai ražotu tās paši. Tas noveda līdz nozīmīgai ražošanas procesu decentralizācijai ģeogrāfiskajās zonās, un noveda pie ēnu un neformālas ekonomikas izaugsmes.⁶⁹

Ir mainījušies dažu ražošanas sektoru nozīmība, kur ir redzams panīkums industriālajās nozarēs, bet pieaugums administratīvajās un pakalpojumu profesijās. Augsti kvalificēts darbs terciārajā sektorā ir audzis visā pasaulē, radot profesionālu jaunu vidusšķiru. Izmaiņas ir ietekmējušas gan privāto sektoru, gan publisko sektoru. Ir palielinājusies publiskā sociālo pakalpojumu sfēra, kas saistīta ar izglītību, veselību un sociālo aprūpi. Šie apstākļi ir labvēlīgi jaunai vidusšķirai, kurā ir redzamas atšķirības atalgojumos. Jauno profesionāļu statuss ne vienmēr ir salīdzināms ar tradicionālās vidusšķiras profesionāļiem. Jaunajā pakalpojuma sektorā (reklāma, mārketinga, komunikācija), kas pārņēmis privāto sektoru, ir jūtama nedrošība un ir plaši izplatīti maz atalgoti darbi. Bieži vien cilvēki ir tendēti uz peļņu un prestižu.⁷⁰

Izglītības nozīme, profesionalitātes iespējas un cikliskās finansiālās krīzes ir veidojušas arī ekonomiskos apstākļus, kur aug bezdarbs, kas tikai pastiprina nevienlīdzību sabiedrībā.

Attiecības starp nodarbinātajiem un bezdarbniekiem ir mainījušās, vairāk vispārinātos noteikumos: ieiešana darba tirgū tiek aizkavēta aizvien vairāk un vairāk, pagarinot cilvēka dzīvesveidu, kas vēl nav līdz galam pieaudzis, tas ir, viss notiek vēlāk, tajā skaitā arī pieauguša cilvēka dzīvesveids.⁷¹ Piemēram, ja cilvēks, vai precīzāk būtu, jaunietis, studējot paralēli nestrādātu, tad pieredzi darba tirgū, ko augsti novērtē, viņš iegūtu tikai pēc augstskolas. Tas viss prasa laiku. Gan laulības dzīve, gan ģimenes veidošana, gan mājokļa pirkšana – šie procesi tiek nolikti aizvien vēlāk dzīvē, lai dzīvojot kapitālisma sabiedrībā, būtu iespējams iegūt stabilu darbu ar labu atalgojumu.

Globālās ekonomikas savstarpējā atkarība ir bijis faktors, kas piespiedis lielu skaitu cilvēku mobilizēties no Dienvidiem un Austrumiem uz Ziemeļiem un no Austrumiem uz

---

⁶⁸ Della Porta, Donatella, Mario Dani. *Social Movements: An Introduction*. 2nd edition. Blackwell Publishing 2006, p. 38

⁶⁹ Turpat, p. 38

⁷⁰ Turpat

⁷¹ Turpat, p. 38-39

Ziemeļiem un Rietumiem, bet tā arī ir pārveidojusi starpnacionālā darbaspēka daļu deindustrializējot Ziemeļus (kur ekonomika ir lielākoties balstīta uz pakalpojumu sektoru) un industrializējot konkrētas vietas Dienvidos (piemēram, Latīņamerika un Centrālā Āzija, un tagad arī Austrumeiropa), kur agrāk ekonomika bija balstīta uz izejvielu eksportu.⁷²

Šo migrāciju ir arī pastiprinājusi globalizācija, tās attīstības iespaidā atvērtās robežas, kopējā ekonomika, zināšanu kā resursu izmantojamība u.tml.

Vispārīgi, to sociālo grupu daudzums, kam nav pilnībā pieejama pilsonība un ar to saistītās tiesības, ir audzis. Vispārīgās nedrošības sajūta ir tālāk attīstījusies dēļ indivīdu mobilitātes pieauguma, un tādejādi, daudz vairāk cilvēkiem ir raksturīga tendence mainīt darbu pāris reizes savā dzīves laikā – vai nu izvēles, vai nepieciešamības dēļ.⁷³ Biežāka darba maiņa un vājākas saites ar teritoriālajām kopienām arī ir pārveidojušas attiecības starp tiem, kas kādreiz dalīja savā starpā strukturālos apstākļus. Tagad tie ir daudz nestabilāki un fragmentētāki.⁷⁴

Administratīvā/pakalpojuma sektora izveidošana atspoguļo pieaugošo nozīmi informācijas apstrādei, kaut vai ekonomiskajā sfērā, salīdzinot ar dabas resursu transformāciju.⁷⁵ Ir arī paplašinājies valsts iesaistīšanās, kas noved pie identitāšu un politikā bāzētu interešu vairošanas, kas veido aizvien būtiskāku lēmumu pieņemšanas lomu un komunikatoru spēju veidot iedarbīgu sintēzi starp nevienlīdzīgajām sabiedrībā pastāvošām problēmām un vērtībām.⁷⁶

Valsts kā noteikta teritorija, kurā tā pati kontrolē savu un citu politisko rīcību, arī ir nozīmīga loma sociālo kustību veidošanās. Valsts vairs nav tikai tirgus garants, bet gan tā vada ekonomiskās darbības caur sevi kā caur uzņēmumu.⁷⁷

Pieaugošās atšķirības dzīvesveidos arī atspoguļo vēl vienu avotu sociālo identitāšu „problematizācijai”, kas atvieglo sociālo kustību veidošanos. Šobrīd sabiedrībā politiskās ideoloģijas ir krīzē, cilvēka brīvais laiks, kultūras patēriņš, tā emocionālās dzīves organizēšanas veids, ēšanas paradumi vai ģērbšanās stils – tie visi pārstāv šo diversifikāciju un tie ir arī spēcīgi faktori jaunām noslāņošanām starp sociālām grupām.⁷⁸ Dažreiz dzīvesveids ir galvenais noteicošais rīcībai, kas iesaistās konfliktos par jaunām kultūras formu

---

⁷² Della Porta, Donatella, Mario Dani. *Social Movements: An Introduction*. 2nd edition. Blackwell Publishing 2006, p. 41

⁷³ Turpat, p. 39

⁷⁴ Turpat, p. 40

⁷⁵ Turpat, p. 52 - 53

⁷⁶ Turpat, p. 53

⁷⁷ Turpat, p. 45

⁷⁸ Turpat, p. 49

likumībām vai arī aizstāvēt tradicionālo kultūru.⁷⁹ Kā jau minēts iepriekš, sociālās kustības veidojas straujas kultūras vai politikas izmaiņās, tādēļ atšķirības indivīdu dzīvesveidos var pastiprināt iesaistīšanos sociālajās kustībās un vispār to veidošanos sabiedrībā.

Jauniešu kustības un citas pretējas kontrkultūras nodrošina piemēru tam, kā individuāls dzīvesveids var pieņemt antagonistisku raksturu. Ļoti daudz piemēru ir vērojami saistībā ar mūzikas attīstību, piemēram, *panki*, kuru daudzums pieauga 1970. gados. Šim dzīvesveidam bija raksturīgs ne tikai konkrēts ģērbšanās stils, bet tas arī lauzās prom no pieklājības un labas gaumes konsolidētajiem kanoniem.⁸⁰

Telpas un laika saīsinājums komunikācijas procesos, ietekmē ražošanas un preču pavairošanu, kultūru, un politiskās regulācijas instrumentus.⁸¹ Vēlāk, ap deviņdesmitajiem gadiem, ir iespējams runāt arī par dažādu instrumentu izveidošanu un attīstību (internets, mobilie sakari u.tml.), kas saīsina šīs telpas un laika attiecības, tādējādi radot apstākļus citiem procesiem (informācijas pavairošana, izplatīšana, eksports, emigrācija u.tml.), kas savā veidā atvieglo sociālo kustību darbošanos.

Strukturālie procesi arī ietekmē teritoriālās konflikta dimensijas. Tradicionāli, sociālās kustības ir organizējušās nacionālā līmenī, mērķējot nacionālās valdības. Taču ir mainījušās attiecības starp ekonomiskajām darbībām un ģeogrāfisko novietojumu, tajā kārtībā, ka tādas darbības ir augoši transnacionālas gan „spēcīgajos”, gan „vājajos” sektoros. Ražošanas decentralizācija ir gājusi roku rokā ar ekonomiskās kontroles centralizēšanu, ar firmu apvienošanu lielākās un lielākās korporācijās.⁸²

Jaunās sociālās kustības vairāk koncentrē savu uzmanību uz sociāliem un kulturāliem faktoriem, ne tik ļoti politiskajām un ekonomiskajām tiesībām, kā to darījušas iepriekšējās sociālās kustības, piemēram, strādnieku kustības. Jaunās sociālās kustības veidojas pateicoties jaunai profesionālai vidusšķirai. Tā kā sabiedrībā ir kļuvusi svarīga izglītība, veselība un sociālā aprūpe, kā arī kopumā pakalpojumu nozare, ir izveidojušās nevienlīdzības un nedrošība sabiedrībā kopumā. Tas pats attiecas arī uz ekonomiku – tā ir kļuvusi globālāka, brīvāka, bet tajā pašā laikā tajā cilvēki tiecas uz prestižu un peļņu, kas ir saistīti viens ar otru. Šie apstākļi pastiprina cilvēku nevienlīdzību un bezspēcības sajūtu, tādēļ arī jaunās sociālās kustības iestājas par cilvēktiesībām (seksualitāte, sieviešu tiesības), vides aizsardzību, dažādu minoritāšu tiesības un pret karu.

---

⁷⁹ Della Porta, Donatella, Mario Dani. *Social Movements: An Introduction*. 2nd edition. Blackwell Publishing 2006, p. 49

⁸⁰ Turpat, p. 49

⁸¹ Turpat, p. 51

⁸² Turpat, p. 40

3. SOCIĀLĀS KUSTĪBAS INTERNETĀ

Izklāstot teorijas hronoloģiskā secībā, nākamā tāda lielāka un mūsdienām piemērotāka tēma ir par sociālajām kustībām internetā. Tā kā haktīvisms ir kustība internetā, ir svarīgi apskatīt apstākļus un tendences, kas saistītas ar interneta vidi un sabiedrības procesiem kopumā.

Jau 1970 gados sabiedrībā attīstoties pakalpojumu sfērai, svarīga kļuva arī informācijas apstrāde. Šie procesi ir virzījušies uz priekšu un bieži vien tiek uzskatīts, ka mūsdienās, divdesmit pirmajā gadsimtā, vērtība ir informācija. Tā rezultātā ir attīstīties arī internets, kas kalpo kā instruments, kur glabāt informāciju (datubāzes), kur apstrādāt informāciju (lasīt, koriģēt), kur izplatīt informāciju (sūtīt).

Internetam kā tīklam piemīt arī vairākas iezīmes, kā piemēram, tas ir daudzšķautņains, heterogēns, tas ir balstīts uz sociālām attiecībām un šo attiecību veidošanas noteikumiem.⁸³ Interneta telpa ir institucionalizēta, bet tā ir daudzveidīga un balstīta uz cilvēku savstarpējām attiecībām, to veidošanas nosacījumiem.

Šajā vidē pulcējas dažādu pasaules valstu cilvēki. Tiek veidotas atsevišķas diskusiju grupas, atsevišķi ziņu portāli, kas savu darbību virza uz lokālām vai globālām tēmām. Iespējams tādēļ, ka internets vairāk vai mazāk kalpo paša cilvēka interesēm, jo tas dara to, ko cilvēks grib (piemēram, nosūtīt konkrētu ziņojumu kādam konkrētam cilvēkam, dalīties ar interesantām vietnēm, publicēt attēlus, komentēt rakstus u.tml.), var likties, ka šī vide ir brīvāka, mazāk kontrolēta, bez hierarhijas, nevienlīdzības un citām, fiziskajā pasaulē pastāvošām, problēmām sabiedrībā. Šī vide vairāk ir balstīta uz ētiku un cilvēktiesībām – ļaunprātīgi komentētāji var tik bloķēti, var izvēlēties kādus draugus cilvēks vēlas savā „draugu sarakstā”, pieeja informācijai palīdz vieglāk atpazīt nevienlīdzību u.tml.. Internets ļauj izvēlēties, bet daudz vienkāršāk, daudz vieglāk pieejamāk. Šie noteikumi vairāk vai mazāk ir tādēļ, lai šis mūsdienu instruments būtu lietojams pēc iespējas vairāk cilvēkiem.⁸⁴ Gan komunikācija savā starpā starp līdzīgi domājošiem, tajā skaitā arī atdalītas telpas uzturēšana, kurā nav tipiskie fiziskās pasaules regulējumi, cenzūra u.tml., rada labvēlīgus apstākļus sociālo kustību aizmetņiem.

Tieši tādēļ, ka šis interneta tīkls un šī tīkla sabiedrība ir tik plurāla un heterogēna, kas tiek balstīta uz sociālo mijiedarbību, tas rosina domāt, ka nevar pastāvēt viena veida tīkla sabiedrība, bet nākotnē ir iespēja pastāvēt vairākām tīkla sabiedrībām, līdzīgi kā tas notiek ar

---

⁸³ Barney, Darin. (ed.) *The Network Society*. Cambridge: Polity Press Ltd., 2004. p. 41

⁸⁴ Turpat., p. 42

interneta tīkla bezveidīgo rakstura formu - tā var pārkonfigurēties un no jauna izgudrot sevi.⁸⁵ Lai pielāgotos šai videi, cilvēkam ir jāatrod jauni veidi, kā to darīt caur sevi. Internetā pastāvošā kārtība maina cilvēka ikdienu un to, kā viņš darbojas. Ja agrāk pietika vien ar radio un televīziju, lai sazinātos, tad tagad tie ir gan mobilie telefoni, gan arī datori. Internets var kļūt arī par instrumentu dažādu sabiedrības procesu veidošanā.

Tehnoloģijas ne tikai nosaka veidu, kā darīt lietas vai kā pastāvēt šodienas pasaulē, tehnoloģijas nosaka arī veidus, kā darīt lietas, kuras ir abstrahētas no konkrētām situācijām. Ja radio un televīzijai ir raksturīgs konkrētas apdzīvotas vietas veidots materiāls publicēšanai, tad internets pieļauj daudzveidību, jo šajā vide vairāk ir tāda tā kā tiekšanās pēc viena universāla modeļa, lai šie daudzie cilvēki, kas izmanto, to saprastu (piemēram, bieži vien publicētie materiāli vienā valodā – angļu, lapas izkārtojums u.tml.).⁸⁶

Internets arī kalpo kā instruments, kas ļauj „filtrēt” informāciju, kas šodien reizēm ir pat pārāk daudz. Lietotājs var „pašatlasīt”, ko viņš vēlas lasīt, ko vēlas publicēt, kas to varēs skatīties u.tml. Ļoti liela nozīme ir meklētājprogrammām (*search engines*), kas palīdz atrast konkrētu informāciju.⁸⁷ Tas, ka internetā šī informācija var tikt izsekota, šodien ir kļuvusi par tādu kā tirgošanās materiālu. Un bieži vien runā par interneta lietotāju maldinošos anonimitāti un izsekošanu jeb privātuma pārkāpums. Daži sociālo kustību aizmetņi vēsturiski un joprojām, kas saistīti ar interneta vidi, cenšas iegūt šīs tiesības un vienlīdzību uz brīvu interneta lietošanu, iespēju palikt anonīmam un datu tirgošanos starp mārketinga, reklāmas pārstāvjiem. Tas ir, šie dati sniedz lietotāja „profilu” un parāda interneta informācijas meklēšanas tendences, intereses, kas ļauj izprast potenciālo patērētāju.

Vēršoties uz sociālajām kustībām internetā, ir jāapskata sociologa Manuela Kastelsa (*Manuel Castells*) uzskati. Tā kā haktīvisms ir sociāla kustība internetā, ir svarīgi izprast precīzāk sociālo kustību iezīmes internetā, lai vēlāk darbā varētu labāk izprast haktīvisma nozīmi interneta vidē kā sociālai kustībai.

Pirmās sociālās kustības tīklā izplatījās arābu pasaulē un tika konfrontētas ar nevēlīgām slepkavībām no arābu diktatūras puses. Tās piedzīvoja atšķirīgus likteņus, no uzvaras līdz koncesijai, līdz atkārtotiem slaktiņiem, līdz pilsoņkariem. Citas kustības veidojās pret valdībām, kas nepareizi izmantojušas ekonomiskās krīzes seku novēršanas instrumentus Eiropā un ASV, kas bija atbildīgas par finansiālo krīzi sākot no 2008. gada: Spānijā, Grieķijā, Portugālē, Itālijā, Lielbritānijā (kur notika skvēru okupācija un publiskā sektora aizsargāšana

---

⁸⁵ Barney, Darin. (ed.) *The Network Society*. Cambridge: Polity Press Ltd., 2004, p. 42

⁸⁶ Turpat, p. 46 – 47

⁸⁷ Dahlberg, Lincoln. Rethinking the fragmentation of the cyberpublic: from consensus to contestation. *New Media Society*. Vol. 9 (5). Los Angeles, London, New Delhi and Singapore: SAGE Publication, 2007, p. 829. Pieejams: <http://nms.sagepub.com/content/9/5/827> [skatīts 25.03.2014.]

no arodbiedrību un studentu savienības puses) un ar mazāku intensitāti, bet līdzīgu simbolismu, lielākoties citās Eiropas valstīs. ASV *Occupy Wall Street* kustība, tikpat spontāna kā citas, kurai raksturīga bija tīklošanās kibertelpā un pilsētas telpā, kļuva par gada notikumu, un ietekmēja daudzas valstis, tik tālu, ka *Time* žurnāls nosauca „Protestētāju” kā gada personu. Un šīs kustības moto par deviņdesmit deviņiem procentiem, kā labklājība ir tikusi ziedota viena procenta interesēm, kas kontrolē divdesmit trīs procentus visas valsts bagātības, kļuva par galveno tēmu amerikāņu politiskajai dzīvei.⁸⁸

Visos šajos sociālo kustību gadījumos, kopīgais bija tas, ka šīs kustības ignorēja politiskās partijas, tās neuzticējās medijiem, un neatzina nekāda veida līderību, noraidīja visas oficiālās organizācijas, paļāvās uz internetu un lokālajām sapulcēm, kolektīvajām debatēm, lai pieņemtu lēmumus.⁸⁹ Un kā jau apskatīts iepriekšējās nodaļās, sociālās kustības ir vērstas uz pārmaiņām un ļoti bieži ir pret pastāvošās varas interesēm un vērtībām, kas noteikti neaizstāv šīs „karojošās” minoritātes prasības.

Varas attiecību sadale sabiedrībā vienmēr ir veicinājusi konfliktus, un Kastelss uzsver, ka tie, kam ir vara, veido sabiedrības institūcijas pēc viņu vērtībām un interesēm.⁹⁰ Vara tiek piekopta ar piespiedu noteikumiem (vardarbības monopols, leģitīms vai nē, valsts kontrole) un/vai arī ar jēgas veidošanu cilvēka prātos caur simboliskās manipulācijas mehānismiem. Varas attiecības ir ieliktas sabiedrības institūcijās, un konkrētāk – valstī. Tā kā sabiedrības ir pretrunīgas un konfliktējošas, jebkur, kur ir vara, ir arī pretēja vara (*counterpower*), ar ko Kastelss saprot sociālo aktoru kapacitāti izaicināt varu, kas darbojas sabiedrības institūcijās, tā mērķa labad, lai reprezentētu viņu pašu vērtības un intereses. Visas institucionālās sistēmas atspoguļo varas attiecības, tāpat kā šo varas attiecību robežas, ko parasti apspriež nebeidzami vēsturiski konflikta un darījuma procesi. Sociālās kustības internetā mobilizējas, bet cenšas cīnīties pret šo varas sadali un mainīt varas kontrolētas institūcijas. Veids, kādā domā cilvēki, nosaka institūciju likteni, normas un vērtības, uz kurām sabiedrības tiek veidota. Ja lielākā daļa cilvēku domā veidos, kas ir pretējas vērtībām un normām, kas institucionalizētas likumos un noteikumos, ko uzspiež valsts, sistēma mainīsies.⁹¹

Cilvēki rada nozīmi mijiedarbojoties ar to dabisko/naturālo un sociālo vidi, tīklojoties (*networking*). Tas ir, cilvēku vide veidojas no dažādiem dabas, sociālajiem un pašu cilvēka prāta tīkliem mijiedarbojoties savā starpā. Šī tīklošanās tiek darbināta ar komunikācijas palīdzību. Komunikācija ir process, kurā, caur informācijas apmaiņu, dalās ar nozīmēm.

---

⁸⁸ Castells, Manuel. *Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age*. Polity Press, 2012, p.

3

⁸⁹ Turpat, p. 4

⁹⁰ Turpat

⁹¹ Turpat, p. 5

Sabiedrībā atslēgas avots sociālas nozīmes veidošanai kopumā ir socializētas komunikācijas process. Ir personīgā komunikācija un ir socializēta komunikācija – atšķirība ir tāda, ka socializētā komunikācija eksistē publiskajā vidē. Pārmaiņas komunikāciju tehnoloģijām digitālajā laikmetā ir paplašinājušas pieeju medijiem, tīklam, kas ir vienlaicīgi globāls un lokāls, vispārējs un pielāgots. Nozīmes veidošanas procesa iezīmes sastāv no dažādībām. Bet ir viena kopīga iezīme visiem simboliskās veidošanas procesiem: tie ir lielā mērā atkarīgi no ziņojumiem un rāmjiem, kas radīti, veidoti un izklaidēti multimediju komunikācijas tīklos. Lai arī katrs individuāls cilvēka prāts veido pats savu nozīmi, interpretējot ziņotos (*communicated*) materiālus savos individuālajos noteikumos, šī mentālā apstrāde tiek noteikta ar komunikācijas vidi. Tādejādi, komunikācijas vides pārveidošanās tiešā veidā ietekmē nozīmes veidošanas formas, un tādejādi varas attiecību producēšanu.⁹² Faktiski, visi procesi, kas notiek cilvēku domas maiņā, sabiedrībā, tehnoloģiju attīstībā ļoti tieši ietekmē arī varas attiecības.

Internetu un bezvada tīklus, kā digitālās komunikācijas platformas, ir iespējams saukt par masu komunikāciju instrumentiem, jo tie apstrādā ziņojumus „no daudziem uz daudziem” (*from many to many*), ar potenciālu sasniegt dažādus saņēmējus, un savienojot nebeidzamos tīklus, kas pārraida digitalizētu informāciju tuvākajā apkaimē (piemēram, pilsētu ziņu portāli) vai pasaulē (vispārīgie ziņu portāli). Tā ir paškomunikācija, jo ziņojuma veidošanu autonomi nolemj sūtītājs, saņēmējs ir pašu izvirzīts no sūtītāja puses un ziņojuma saņemšana no komunikācijas tīkliem ir pašizvēlēta.⁹³ Ja tas ir vienkārši publicēts ziņojums kādā no forumiem, ir maz iespējams noteikt to, cik daudz citu cilvēku to redzēs. Protams, ir opcijas, ka var regulēt kas redz, ko redz, taču parasti komentāri netiek regulēti. Taču, ja ziņojums, kā e-pasts vai elektroniska vēstule kādā no sociālajiem tīkliem tiek nosūtīta individuāli citam indivīdam, tā ir šī paškomunikācija. Jo otrs cilvēks piedalās šajā komunikācijā tikai tad, kad ir saņēmis ziņojumu. Savā veidā šie apstākļi arī pastiprina individualizāciju.

Šāda veida masveidīga paškomunikācija ir grūti kontrolējama no valdības un korporācijas puses. Šajā komunikācijā nav hierarhijas. Masveidīga paškomunikācija nodrošina tehnoloģisko platformu, lai veidotu sociālā aktora autonomiju, vai tā būtu individuāla, vai kolektīva attiecībā pret sabiedrības institūcijām. Tas arī ir iemesls, kādēļ valdības baidās no interneta, un tas ir iemesls, kādēļ korporācijām ir „mīlestības un naida”

---

⁹² Castells, Manuel. *Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age*. Polity Press, 2012, p. 5 - 6

⁹³ Turpat, p. 6 - 7

attiecības ar to, un tās mēģina iegūt peļņu, ierobežojot tā potenciālu pretim brīvībai (piemēram, kontrolējot failu dalīšanu vai atvērtā pirmkoda tīklus).⁹⁴

Mūsu sabiedrībā, kas ir konceptualizēta kā tīkla sabiedrība, vara ir multidimensionāla un tā tiek organizēta apkārt tīkliem, kas ieprogrammēti katrā cilvēka darbības domēnā attiecīgi pēc to pilnvaroto aktoru interesēm un vērtībām. Varas tīkli piekopj savu varu ietekmējot cilvēka prātu pārsvarā (bet ne pilnībā) caur multimediju masu komunikācijas tīkliem. Tādā veidā komunikācijas tīkli ir noteicošie avoti varas pieņemšanai (*power-making*).⁹⁵

Katrai cilvēku darbības jomai ir savs varas tīkls un šie varas tīkli ir savstarpēji saistīti. Globālie finansiālie tīkli un globālie multimediju tīkli ir cieši saistīti, un šis konkrētais metatīkls tur lielu varu. Bet šie tīkli (tajā skaitā arī politiskais, kultūras veidošanas, militārais/drošības, globālais kriminālais tīkls u.tml.) nesaplūst kopā. Tie iesaistās līdzdalības stratēģijās un konkurencē. Un katram tīklam atsevišķi ir viena kopēja interese: kontrolēt noteikumu veidošanu un sabiedrības normu kapacitāti caur politisko sistēmu, kas primāri atbild par viņu interesēm un vērtībām.⁹⁶ Līdzīgi kā tas notiek polisku lēmumu pieņemšanā, katram tīklam ir savas intereses, un tie grib ietekmēt valsts likumus, lai iegūtu varu. Un tajā skaitā arī komunikācijas tīkls kalpo varai un arī vēlas ietekmēt varu.

Tīkla sabiedrībā varu tur *programmētāji* (*programmers*) ar kapacitāti programmēt katru no galvenajiem tīkliem, no kā ir atkarīgas cilvēku dzīves (valdība, parlaments, armija un drošības iestāde, finanses, mediji, zinātnes un tehnoloģiju institūcijas u.tml.). Un *pārslēdzēji* (*switchers*), kas ir kā savienojumi starp dažādiem tīkliem.⁹⁷

Šodienas sabiedrībā vara ir tam, kam ir pieeja nozīmīgākam tīklam. Ja vara tiek praktizēta programmējot un pārslēdzot tīklus, tad kontrvara, kas ir mēģinājums mainīt pastāvošās varas attiecības, tiek pieņemta pārprogrammējot tīklus, kas centrējas apkārt alternatīvām interesēm un vērtībām un/vai sagrauj dominējošos pārslēgus (*switches*), tādejādi pārslēdzot arī pretestības tīklus un sociālās pārmaiņas.⁹⁸

Sociālās kustības cauri vēsturei, ir jaunu vērtību un mērķu veidotāji, ap kuriem sabiedrības institūcijas tiek pārveidotas, lai tās pārstāvētu šīs vērtības, radot jaunas normas, lai organizētu sociālo dzīvi. Sociālās kustības izmanto kontrvaru, konstruējot pašas sevi pirmajā vietā caur autonomas komunikācijas procesu, kas ir brīvs no tiem, kas ir pārņēmuši institucionālās varas.. Tā iemesla dēļ, ka masu mediji tiek kontrolēti caur valdību un mediju

⁹⁴ Castells, Manuel. *Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age*. Polity Press, 2012, p. 7

⁹⁵ Turpat, p. 7

⁹⁶ Turpat, p. 8

⁹⁷ Turpat, p. 8 - 9

⁹⁸ Turpat, p. 9

korporācijām, tīkla sabiedrībā komunikatīvā autonomija ir iespējama interneta un bezvada tīklu komunikācijas platformās. Digitāli sociālie tīkli internetā sniedz plašas iespējas neierobežotas rīcības koordinēšanai un apspriešanai. Sociālajām kustībām ir nepieciešama šī publiskā telpa, kurā apspriest un koordinēt savu rīcību. Internets ir vide, kas netiek kontrolēta pārāk spēcīgi no valdības, dominējošās elites puses. Taču sociālajām kustībām nevajadzētu palikt interneta robežās. Tām ir jāiznāk arī pilsētas vidē, piemēram, okupējot simboliskas telpas, kas var būt konkrēta ēka, pilsētas laukums u.tml. Tā var būt arī ēka, kurā sociālā kustība debatē un lemj par turpmāko rīcības plānu. Okupētās telpas ir spēlējušas nozīmīgu lomu sociālo pārmaiņu vēsturē, tāpat kā mūsdienīgās prakses.⁹⁹

1) Okupētās telpas veido kopienu, un kopiena ir balstīta uz kopību (*togetherness*). Kopība ir būtisks psiholoģisks mehānisms, kas palīdz pārvarēt bailes. Šo baiļu pārvarēšana ir sliexnis indivīdiem, ko pārkāpjot, viņi iesaistās sociālā kustībā. Tā kā viņi labi apzinās, ka pašā pēdējā mirklī, viņiem būs jāstājas pretim vardarbībai, ja viņi pārkāps robežas, kuras ir nostādījušas valdošās elites, lai uzturētu savu dominanci. Sociālo kustību vēsturē ielās uzceltajām barikādēm bija maza aizsardzības vērtība; faktiski, tās kļuva par vienkāršiem mērķiem vai nu artilērijai, vai sacelšanās brigādēm (*riot squads*), atkarībā no konteksta. Bet tās vienmēr noteica „iekšā un ārā” un „mēs pret viņiem”, tādejādi pievienojoties okupētajai vietai, un nepadodoties birokrātijas telpas izmantošanas normām, citi pilsoņi var kļūt par daļu no kustības, nepārklājoties ar citu ideoloģiju vai organizāciju, atrodoties šajās vietās viņu pašu iemeslu dēļ.¹⁰⁰

2) Okupētajām telpām ir arī nozīmīga jēga: tās parasti pārņem simbolisku varu, ielaužoties valsts varas vai finansiālu institūciju vietās. Citādi tās arī parasti atgādina par zināmām sacelšanās gadījumiem (*uprisings*), kur ir pārstāvēta pilsoņu griba. Bieži, ēkas tiek okupētas vai nu viņu simbolisma dēļ, vai lai apstiprinātu sabiedrības brīvības izmantojamību, spekulatīvu īpašumu. Pārņemot pilsētas telpu, pilsoņi atgūst savu pilsētu. Pilsētu, no kuras tie ir nekustamā īpašuma spekulāciju un municipālās birokrātijas dēļ izmesti. Telpas kontrole simbolizē kontroli pār cilvēku dzīvēm.¹⁰¹

3) Veidojot brīvu kopienu simboliskā telpā, sociālās kustības veido publisko telpu, apspriešanās telpu, kas gala rezultātā kļūst par politisko telpu. Par telpu neatkarīgiem mezgliem, kur tikties un atgūt savas pārstāvniecības tiesības, kas ir ietvertas politiskajās institūcijās, un pārsvarā pielāgotas valdošo interesēm un vērtībām. Mūsu sabiedrībā, sociālo kustību publiskā telpa tiek veidota kā hibrīdtelpa starp interneta sociālajiem tīkliem un

⁹⁹ Castells, Manuel. *Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age*. Polity Press, 2012, p. 9 - 10

¹⁰⁰ Turpat, p. 10

¹⁰¹ Turpat, p. 10 - 11

okupēto pilsētas telpu: savienojot kibertelpu un pilsētas telpu, veidojas tehnoloģiska un kultūras kopiena, kas pārtop praksē.¹⁰²

Kritiskā nozīme ir tā, ka šajā jaunajā publiskajā telpā, tīklotā telpa starp digitālo telpu un pilsētas telpu, ir autonomas komunikācijas telpa. Komunikācijas autonomija ir pamats sociālajām kustībām, jo tā ļauj kustībai veidoties un ļauj arī kustībai attiekties uz sabiedrību vispārēji pāri varas turētāju kontrolei.¹⁰³

Sociālo kustību saknes vēsturiski var meklēt sabiedrībā mūžīgi pastāvošajā cīņā pret netaisnībām, kur ir šī cilvēku nerimstošā tiekšanās pēc taisnības. Šīs netaisnības ir gandrīz visu laiku esošas, tikai atkarīgs no konteksta, kurā veidojas sociālā kustība: ekonomiskā eksploatācija, bezcerīga nabadzība, netaisnīga nevienlīdzība, nedemokrātiska politika, apspiedošas valstis, netaisnīga tiesa, rasisms, ksenofobija, kultūras negācijas, cenzūra, policijas brutalitāte, kūdīšana uz karu, reliģisks fanātisms (bieži pret citām reliģiskajām ticībām), bezrūpība pret planētu (vienīgajām mājām), personiskās brīvības ignorēšana, privātuma pārkāpšana, fanātisms/neiecietība, seksisms, homofobija un citas cilvēku sabiedrībā pastāvošas lietas. Sociālajām kustībām vienmēr ir strukturālu cēloņu un individuālu iemeslu masīvs, lai saceltos pret vienu vai daudzām sociālās dominances dimensijām.¹⁰⁴

Tīklošanās, un konkrētāk internetā balstīta tīklošanās, ir būtiska iezīme antiglobalizācijas kustībai. Daudzās cīņās, tieši vērstas rīcības un organizācijas, kas pretojās neo-liberālajām politikām 1990. gados gala rezultātā saplūda tīklu tīklā (*network of networks*) ar elektroniskās komunikācijas līdzekļiem. Izmantojot internetu, kustībai nebija jābūt centralizētai, ar vadības struktūru, ar autoritāti un lēmuma-pieņemšanas varu.¹⁰⁵

Piekopto taktiku daudzveidība, pastāvošo ideoloģiju daudzveidība kustības iekšienē, bieži vien bija redzama telpas un organizatoriskajā nošķīrumā, bet tad par kopīgajiem mērķiem tīklotā komunikācija šajos interneta tīklos nodrošināja vispārīgu kustības efektīvumu. Kustība varēja koordinēt savas darbības un diversificēt sevi vienlaicīgi. Jebkurš, kurš gribēja izteikties par kaut ko, varēja to darīt vienkārši nopublicējot ziņojumu un iesaistoties personalizētās un tīklotās debatēs.¹⁰⁶

Mobilizēšanas un organizēšanas pieredze internetā ir novedusi kaujiniekus (*militants*) rosināt, ka tīkls būtu demokrātiskas sabiedrības nākotnes potenciālā forma, kurā cilvēki,

---

¹⁰² Castells, Manuel. *Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age*. Polity Press, 2012, p. 11

¹⁰³ Turpat

¹⁰⁴ Turpat, p. 12

¹⁰⁵ Castells, Manuel. *The Power of Identity: The Information Age: Economy, Society and Culture, Volume 2*. 2nd ed. Blackwell Publishing Ltd, 2010, p. 154

¹⁰⁶ Turpat, p. 155

paturot savu autonomiju, varētu pieņemt kolektīvus lēmumus caur debatēm un balsojumiem bez profesionālu politiķu starpniecības.¹⁰⁷

Sociālajām kustībām parasti ir nosliece noliegt pastāvošo sistēmu, tādējādi arī medijus, kurus kontrolē valdība, valdošās varas elites intereses un vērtības, kas ietvertas institūcijās un valdības sistēmā kopumā.

Internets, kā instruments, ir ļāvis sociālajām kustībām daudz vieglāk veidoties. Tas atvieglo komunikāciju starp pašiem biedriem, ar tā starpniecību ir vieglāk piesaistīt biedrus un atbalstītājus. Internets ar savu informācijas daudzumu ir ļāvis katram cilvēkam individuāli lemt par notiekošo pasaulē, sabiedrībā, valdībā. Internets veido izdevīgus apstākļus demokrātijas attīstībai, kur vairākumam, kas pulcējas, ir tiesības izteikt neapmierinātību ar apstākļiem un nevienlīdzību, ietekmēt lēmumu-pieņemšanas procesus paužot viedokli.

---

¹⁰⁷ Castells, Manuel. *The Power of Identity: The Information Age: Economy, Society and Culture, Volume 2*. 2nd ed. Blackwell Publishing Ltd, 2010, p. 155

4. HAKTĪVISMIS

Haktīvisms ir kustība ar vēsturi, kas sniedzas pašos interneta vēstures pirmsākumos, un ir kļuvis par intereses objektu daudziem ārpus tehnoloģijas un sistēmu drošības nozarēm. Pēdējo gadu laikā, divdesmit pirmajā gadsimtā, protesta metodes, kas ir kombinējušas datoru hakerēšanu ar politisku aktīvismu, ir kļuvušas daudz biežākas un kompleksākas. Haktīvisma grupējumu mērķis bieži vien ir objektu, kompāniju vai valdību aģentūru reputācijas un peļņas liegums, kuru, pēc haktīvistu uzskatiem, rīcība un rīcības motīvi ir politiski nekorekti.

4.1. Haktīvisms un hakeri

Haktīvisms veidojās no tehnoloģiski-sociālām atšķirībām datoru un tīkla tehnoloģijās. Citi internetu uztvēra kā vienkāršu instrumentu, kas atvieglo cilvēku dzīvi (informācijas krātuve), bet citi internetu uztvēra kā potenciālu sociālu instrumentu, kas atvieglo komunikāciju un sabiedrības procesus. Šīs atšķirības un diskusiju par tām, haktīvisms pārnese tās uz politiku ārpus virtuālajām telpām. Haktīvisms sevī ietver datorlaužu (*crackers*) un atvērtā pirmkoda (*open source*) metodes un kultūru, cenšoties tās pielietot pret mūsdienu politiku fiziskajā pasaulē – globalizācija, cilvēktiesības, ekoloģija.¹⁰⁸

Atvērtā pirmkoda kultūra ir saistīta ar brīvprātīgu iesaistīšanos kolektīvā rīcībā, kur jau izveidots kods kādai programmai, tiek publicēts un pavairots izmantojamībai starp citiem lietotājiem. Šo kodu ir iespējams modificēt, mainīt un domāt par metodēm, kādā veidā funkcionēt programmai, kur parasti datorkultūrai ir raksturīgs sniegt lietotājam jau fiksētu un nemaināmu programmu, kas iespējams reizēm nav tik funkcionējoša. Savukārt, datorlaužņu metodes un kultūra ir saistīta ar nelikumīgu darbību. Datorlauži ir motivēti gūt sev labumu no programmu veidošanas un datu zagšanas. Galvenokārt haktīvistu cīņās par informācijas brīvību, pret interneta cenzūru un bieži vien to darbība ir vērsta pret konkrētām organizācijām, valsts sistēmas infrastruktūrām, kas savā darbībā, haktīvistu domās, ir rīkojusies neētiski, neadekvāti, nelikumīgi.

Haktīvisms ir populāras politiskas rīcības, cilvēku pašdarbības grupas parādīšanās kibertelpā. Tā ir pamatlīmeņa politiska procesa kombinācija ar datoru hakerēšanu. Haktīvistu darbojas kibertelpā, cīnoties par to, kas ir tehnoloģiski iespējams virtuālajās dzīvēs, un iziet no kibertelpas, izmantojot virtuālās varas, lai veidotu *offline* dzīvi. Sociālas kustības un tautas

---

¹⁰⁸ Jordan, Tim. *Hacking: Digital Media and Technological Determinism*. Cambridge: Polity Press, 2008, p. 71

protesti ir neatņemamas sastāvdaļas divdesmit pirmā gadsimta sabiedrībām. Haktīvisms ir aktīvisms, kas pārgājis uz elektronisko pasauli.¹⁰⁹

Haktīvisma pēkšņā un vienlaicīgi šokējošā parādīšanās rezultējās no trīs atšķirīgu straumju krustošanās: hakerēšanas, informācijas sabiedrības un moderna sociāla protesta un pretošanās kombinācijas.¹¹⁰

Darbības jeb hakerēšanas, ko izpilda haktīvisi, joprojām atsaucas uz veikla programmēšanas trika performanci. Pretēji tā papildus nozīmei nelikumīgiem datoru uzlaušanas gadījumiem, hakerēšanas aprindās šī darbība (*the hack*) ir daudz plašāk definēta: kā mēģinājums radīt tehnoloģijai pielietojumu oriģinālā, neparastā un izgudrojuma veidā.¹¹¹

Ir grūti shematizēt hakerēšanas evolūciju skaidros hronoloģiskos periodos. Taču vispārīgi ņemot, haktīvisms tiek uzskatīts par hakerisma septīto paaudzi.¹¹²

Pirmās trīs hakeru paaudzes ir pieskaitāmas pie labajiem hakeriem jeb vienkārši hakeriem (*hackers*): (1) oriģinālie hakeri – tie bija pirmie vadošie datorentuziasti, kas parādījās, kad cilvēkam kļuva pieejamas skaitļošanas mašīnas. Tās konsekventi eksperimentēja ar lieldatoru iespējām tādās ASV universitātēs, kā Masačūsetsas Tehnoloģijas Institutā (*MIT/Massachusetts Institute of Technology*) 1950. – 1960. gados.¹¹³ (2) aparatūras (*hardware*) hakeri – tie bija datoru novatori, sākot no 1970. gadiem, kas spēlēja nozīmīgu lomu personīgo datoru revolūcijā, kas kalpoja, lai plaši izplatītu un dramatiski decentralizētu skaitļošanas sistēmu aparatūru.¹¹⁴ (3) programmatūras hakeri – tie bija novatori, kas koncentrējās aizvien vairāk un vairāk uz elegantām programmu izmaiņām vai to veidošanas līdzekļiem, kas darbotos uz aparatūru, kas uzlauzta. Bieži vien viņu draugi un kolēģi būdami aparatūras hakeri.¹¹⁵ Tātad, ņemot vairāk vai mazāk tajā brīdī esošo situāciju, šiem hakeriem bija iespējas darboties tikai konkrētās vietās, kur uzlaboja un attīstīja gan pašus datorus, gan tīklus.

Otrais vilnis attīstījās un hakeri vienlaicīgi tika atpazīti kā subkultūra. Viņi saņēma nozīmīgu mediju uzmanību, jo, parādoties šīm jaunajām tehnoloģijām mājas apstākļos, tie sacēlās pret sociālajām normām, plaši izplatītajām bailēm un dezorientācijas sajūtām pret pārmaiņu sasprindzinājumu, ko veidoja informācijas revolūcija. Hakerēšana tika skatīta kā

---

¹⁰⁹ Jordan, Tim and Paul Taylor. *Hactivism and Cyberwar: Rebels With A Cause?* London and New York: Routledge, 2004, p. 1

¹¹⁰ Turpat, p. 2

¹¹¹ Turpat, p. 6

¹¹² Turpat, p. 6

¹¹³ Turpat, p. 10

¹¹⁴ Turpat

¹¹⁵ Turpat

postmoderna, kontrkultūriska, kā atbilde, šķietami neizbēgamajam, jauno tehnoloģiju progresam.¹¹⁶

Otrajā vilnī veidojās vēl četras atsevišķas hakeru paaudzes, tajā skaitā arī haktīvisms: (4) hakeri/*krakeri* jeb datorlauži (*crackers*) – no 1980. gadu vidus līdz mūsdienām. Abi šie jēdzieni tiek izmantoti, lai raksturotu personu, kas nelikumīgi ielaužas citu cilvēku datorsistēmās, bet ne vienmēr ar ļaunprātīgiem nolūkiem. Konkrētās frāzes izvēle, ko izmanto komentētājs, ir atkarīgs no tā perspektīvas. „Hakeris” tiek tendenciozi izmantots starp tiem, kas ir ārpus netradicionālajiem datoriem, konkrēti masu mediji. „*Krakeris*” jeb datorlauzis jēdziens tiek izmantots starp grupām, kas ir tehnoloģiski iesaistītas šajā vidē (datordrošības industrija u.tml.), tajā kārtībā, lai saglabātu jēdzienu ‘hakeris’ tās cēlākajā nozīmē, kas atsaucas uz pirmo hakeru paaudzi.¹¹⁷ (5) *Mikrosērfi* (*Microserfs*) – Duglas Koplends (*Douglas Coupland*) savā grāmatā *Microserfs* (1995) izmantoja šo vārdu, lai aprakstītu datorprogrammētājus, kas, parādot dažādus hakeru subkultūras aspektus, tomēr ir kļuvuši par lielas korporācijas institūcijas struktūras daļu, kā piemēram, *Microsoft*. Mikrosērfs kļuva par galveno elektroniskās buržuāzijas daļu.¹¹⁸ (6) Atvērtie pirmkodēši (*open sourcers*) – šīs kustības ētikā ir vēlēšanās un darbības novirzīšana uz vislabāko iespējamāko programmatūru, kas būtu bezmaksas, brīvi pieejama, ar kuras kodu var droši dalīties savā starpā, tādējādi palielinot iespējas to uzlabot un papildināt. Viņi nievā komerciālo programmatūru. Viņu attīstības procesu ķēdes rezultātā, tika izveidota eleganta, bezmaksas, brīvi pieejama programmatūra *Linux*, kas tiek uzskatīts par spēcīgu kooperēto pretinieku operētājsistēmām, kā piemēram, *Microsoft's Windows*.¹¹⁹

Un tad izveidojās septītā hakeru paaudze – (7) haktīvisti. 1990. gadi iezīmējas ar to, ka hakerēšanas metodes sāka izmantot ar atklātu politisku nostāju.¹²⁰

Šodien haktīvisms apvieno trīs galvenās grupas: (1) *Anonymous*, vispubliskākā kustības sastāvdaļa. *Anonymous* kustības biedri ir pazīstami, kā interneta brīvības cīnītāji un pretinieki jebkam, ko viņi apvairo informācijas brīvās plūsmas kavēšanā. Viņu metodes bieži ietver hakerēšanu, tajā skaitā pakalpojuma lieguma uzbrukumus, un personīgo un/vai konfidencialās informācijas zagšanu un izplatīšanu. Dažreiz viņiem ir arī raksturīgi „ļaudi” joki, kas aizvirzās prom no politiskas rīcības, tādēļ viņus sabiedrībā neuztver vienveidīgi. (2) Kiberokupētāji (*cyberoccupiers*) – tiek uzskatīti par īstajiem aktīvistiem. Tie galvenokārt izmanto internetu un sociālos tīklus, lai izplatītu propagandu un informāciju, un lai

¹¹⁶ Jordan, Tim and Paul Taylor. *Hactivism and Cyberwar: Rebels With A Cause?* London and New York: Routledge, 2004, p. 11 - 12

¹¹⁷ Jordan, Tim and Paul Taylor. *Hactivism and Cyberwar: Rebels With A Cause?*, p. 11 - 12

¹¹⁸ Turpat, p. 12

¹¹⁹ Turpat

¹²⁰ Turpat

mijiedarbotos. Viņi neatzīst politiskas varas likumību, kurai ir jāpakļaujas. Piedaloties interneta darbībās, kas vērstas pret politiku, viņi cer atbalstīt demokrātiju un cīnīties pret korupciju atsevišķās valstīs. (3) Kiberkareivji (*cyberwarriors*) – patrioti, kas grupējas kopā kā „kiberarmijas”, kas attīstās valstīs, kur pastāv totalitārisma iezīmes. Ir grūti izsvērt, cik patiesi tas ir vai nē, bet tiek uzskatīts, ka šīs grupas uzņemas atbildību par savu rīcību tā kā valdības vārdā, atbalstot nacionālas un ekstrēmistu kustības (piemēram, konkrētas valsts propagandas sludināšana komentāros). Viņu visbiežākais rīks ir mājas lapu jeb virtuālā īpašuma bojāšana, un pakalpojumatteices uzbrukumi.¹²¹

Tims Džordans (*Tim Jordan*) un Pols Teilors (*Paul Taylor*) savā teorijā ir izdalījuši divu veidu haktīvistus – tie, kas vairāk darbojas uz masu pulcēšanu, un tie, kas mēģina to darīt digitāli pareizi, tas ir, neizmantojot tik daudz nelikumīgas darbības un neradot kaitējumus.

Digitāli pareizie (*digitally correct*) haktīvisti – tās ir *online* tiešas rīcības, kas vairāk ietekmē vēstures un tehnoloģiju hakerēšanu, nevis ir saistīti ar antiglobalizācijas politiskajiem protestiem.¹²²

Digitāli pareizais haktīvisms ir hakerēšanas kibertelpas infrastruktūrai. Tas ir politisks mēģinājums izmantot fizikalitātes trūkumu *online* dzīvē, lai izplatītu politisko ziņojumu.¹²³

Digitāli pareizais haktīvists zina, ka internets var tikt cenzēts (nevis kā cita daļa haktīvistu, kas cīnās pret interneta cenzūru), tā ir cīņa pār tehnisko interneta infrastruktūru un sociālajām vērtībām, kas var tikt iepludinātas tehnoloģiju infrastruktūrās. Centrālā cīņa šiem haktīvistiem ir informācijas brīvība un tās nepastarpināta plūsma.¹²⁴

Masu rīcības (*mass action*) haktīvisms – *online* rīcība, kas daudz tuvāk asociēta ar anti-globalizācijas kustību. Šajā haktīvismā ir atrodami vistiešākie mēģinājumi pārvērst „tradicionālas” radikāla protesta formas, kā piemēram, ielu demonstrācijas, kibertelpas protesta formās. Tas ir mēģinājums ignorēt fizikalitātes trūkumu *online* dzīvē, lai atbalstītu virtuālo ķermeņu masveidīgu pulcēšanos. Tas ir vistuvāk tradicionālam masu protestam, kas ir norisinās internetā.¹²⁵

Digitāli pareizais haktīvists rada „tīras” tehnoloģijas informācijas politikai. Masu rīcības haktīvists rada „netīras” tehnoloģijas masu politikai.¹²⁶

---

¹²¹ Paget, François. *Hactivism: Cyberspace has become the new medium for political voices*. p. 4. Pieejams: <http://www.mcafee.com/hk/resources/white-papers/wp-hactivism.pdf> [skatīts 28.04.2014.]

¹²² Jordan, Tim and Paul Taylor. *Hactivism and Cyberwar: Rebels With A Cause?* London and New York: Routledge, 2004, p. 68

¹²³ Turpat, p. 69

¹²⁴ Turpat, p.102

¹²⁵ Turpat, p. 68 - 69

¹²⁶ Turpat, p. 115

Haktīvisms ir cilvēku iesaistīšanās politikā caur virtuālo vidi. Tie iespējams ir apstākļi, šī pati virtuālā vide, kas vairāk iedrošina cilvēkus darboties, bet iespējams, ka tas ir kāds sabiedrības fenomens. Jau pašos pirmsākumos, kad vārds 'haktīvisms' parādījās sabiedrībā, tas bija ne līdz galam izprasts un ne līdz galam izskaidrots. Manuprāt, ir ļoti līdzīgi arī tagad.

Tā definīcija par to, ka haktīvisms ir cilvēku darbība, kas, izmantojot tehnoloģijas, mēģina uzlabot cilvēktiesības, to praksi elektroniskajā medijā un sabiedrībā kopumā, ir diezgan vispārīga. Arī apskatot ētiku un ideoloģijas, kas stāv aiz šī politiskā aktīvisma, reizēm ir grūti saprast, kas īsti haktīvisms ir un ko ir iespējams saukt par haktīvismu, ko nav. Haktīvisms var tikt dalīts pareizajā-likumīgajā un nepareizajā-nelikumīgajā un pēc tam šie abi atsevišķi ir dalāmi vēl sīkākās vienībās, kur katrai grupai atsevišķi ir savi postulētie mērķi.

Vēlāk apskatot pirmos haktīvistu grupējumus, varēs apskatīt deklarācijas un manifestus, kas iesakņojušies haktīvismā un attīstīti tālāk.

4.2. Pirmie haktīvistu grupējumi

Kā jau redzams iepriekšējā nodaļā, haktīvisms ir nācis no hakeru kultūras, kura attīstījusies haktīvisma virzienā ap 1970. - 1980. gadiem. Ir svarīgi saprast, kādi bija pirmie haktīvistu savas ētikas ziņā un kā tās izmantotas pirmajos mēģinājumos paust savu politisko nostāju pret notiekošo sabiedrībā.

Electronic Disturbance Theater jeb *EDT* ir maza kiberaktīvistu un mākslinieku grupa, ko dibināja 1998. gadā, kas iesaistījusies elektroniskās pilsoniskās nepakļaušanās (*Electronic Civil Disobedience* jeb *ECD*) teorijas un prakses attīstīšanā. Līdz šim grupa ir koncentrējusies uz tās elektroniskajām darbībām pret Meksikas un ASV valdībām, lai pievērstu uzmanību karam, kas rīkojušās pret *the Zapatistas* un citiem Meksikā. *Electronic Disturbance Theater* darbību veidoja *Creative Art Ensemble* publicētā teorija par elektronisko pilsonisko nepakļaušanos, kam ir potenciāls pielietojums plaša spektra politiskās un mākslinieciskās kustībās. Elektroniskā pilsoniskā nepakļaušanās darbojās krustpunktā starp radikālu politiku, rekombinanto (*recombinant*) un performances (*performance*) mākslu un datoru programmatūras dizainu, tā rezultātā ir veidojusies jauna ierīce *FloodNet: URL (Uniform Resource Locator)* bāzēta programmatūra, ko izmanto, lai „apludinātu” (*flood*) un bloķētu pretinieku mājas lapu.¹²⁷

---

¹²⁷ UNESCO Digital Arts Portal. *Electronic Disturbance Theater*. Pieejams: http://digitalarts.lmc.gatech.edu/unesco/internet/artists/int_a_edtheater.html [skatīts 28.04.2014.]

Electronic Disturbance Theater uzlauza Meksikas valdības tīmekļa lapa un publicēja Emiliano Zapata (*Emeliano Zapata*) bildes vietnē, kurai līdzās atradās tādi saukļi, kā „Mēs tevi vērojam, lielais brāl!”.¹²⁸

Darbojoties nevardarbības tiešas rīcības un pilsoniskās nepakļaušanās tradīcijā, elektroniski pilsoniskās nepakļaušanās atbalstītāji (*proponents*) aizņemas blokādes un nelikumīgas šķērsošanas taktikas no šīm agrākajām sociālajām kustībām, un attiecina tās uz internetu.¹²⁹ Jau iepriekšējā nodaļā par sociālajām kustībām tika pieminēts šis salīdzinājums, kur pakalpojumatteices uzbrukumi ir pielīdzināmi vienkāršām ielu demonstrācijām, tikai internetā.

Tas, ko izmantoja *EDT* savā protestā, idejas pamatā, bija tas, ka šajos uzbrukumos daudz cilvēku ielādēja mērķēto mājas lapu savā pārlūkprogrammā un tad piespieda pārlādēšanas pogu vairākas reizes, tādējādi tiek nosūtīts liels skaits pieprasījumu (*request*) uz mājas lapu, pret kuru tiek protestēts. Ja pietiekami daudz pieprasījumu tiek nosūtīts īsā periodā uz mērķēto vietni, tad tā tiek pārslogota un, vai nu sāk funkcionēt lēni, vai arī sabrūk pavisam. Šo protesta veidu *EDT* sauca par virtuālo mītiņu (*virtual sit-ins*) un tā atspoguļoja cieši ne-kibertelpas mītiņus.¹³⁰

Ir vēl viena svarīga haktīvistu grupa, kuras nosaukums ir *The Cult of the Dead Cow* (*cDc*), kas haktīvistu vidē ir jau no 1980. gadu vidus.¹³¹ *cDc* kļuva zināma kā hakerēšanas grupa un tad, kā haktīvistu grupa. Viņi panāca slavu pateicoties gan viņu hakerēšanas/haktīvistu instrumentu dēļ, gan vēlmei paust savu viedokli publiski. Viņi ir zināmi kā viens no visskaidrākajiem grupas piemēriem, kas bija apņēmusies pildīt digitāli pareizā haktīvisma principus.¹³²

cDc iestājās par visu tiesībām uz informāciju; brīva informācijas plūsma; kibertelpai jāļauj visiem viedokļiem/skatu punktiem tikt sadzirdētiem. *cDc* kā lielākā daļa aktīvistu grupējumu vai, plašākā mērogā, kā sociālas kustības, nav vienkārši diskrēta un hierarhiska organizācija, bet gan brīvs indivīdu, ideju un rīcību tīkls.¹³³

---

¹²⁸ Jordan, Tim and Paul Taylor. *Hactivism and Cyberwar: Rebels With A Cause?* London and New York: Routledge, 2004, p. 73

¹²⁹ UNESCO Digital Arts Portal. *Electronic Disturbance Theater*. Pieejams: http://digitalarts.lmc.gatech.edu/unesco/internet/artists/int_a_edtheater.html [skatīts 28.04.2014.]

¹³⁰ Jordan, Tim and Paul Taylor. *Hactivism and Cyberwar: Rebels With A Cause?* London and New York: Routledge, 2004, p. 73

¹³¹ Turpat, p. 97

¹³² Turpat

¹³³ Turpat, p. 98

1999. gadā *cDc* paziņoja, ka izveidojusies ir grupa *Hacktivism*. Šī grupa cīnījās par cenzūras kavēšanu internetā, konkrētāk koncentrējoties uz ugunsmūriem (*firewall*) vai cenzūras mehānismiem, kas tika izmantoti no nacionālo valdību puses.¹³⁴

Hacktivism savu darbību pamatoja uz principiem, kas noteikti Vispārējās Cilvēktiesību deklarācijas (*Universal Declaration of Human Rights (UDHR)*) 19. pantā, kurā teikts, ka:

„Katram cilvēkam ir tiesības uz pārliecības brīvību un tiesības brīvi paust savus uzskatus: šīs tiesības ietver brīvību netraucēti palikt pie saviem uzskatiem un brīvību meklēt, saņemt un izplatīt informāciju un idejas ar jebkuriem līdzekļiem neatkarīgi no valstu robežām.”¹³⁵

Un arī Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (*International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)*) 19. pantā:

1. Ikvienam ir tiesības uz uzskatu brīvību bez iejaukšanās.¹³⁶

2. Ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību; šīs tiesības ietver sevī brīvību meklēt, saņemt un izplatīt visu veidu informāciju un idejas, neatkarīgi no valstu robežām, mutiski, rakstveidā vai drukātā veidā, mākslas darbu veidā, vai, izmantojot citus plašsaziņas līdzekļus pēc savas izvēles.¹³⁷

3. Īstenot tiesības, kas paredzētas šā panta 2. punktā ir saistītas ar īpašiem pienākumiem un atbildību. Tāpēc tās var pakļaut zināmiem ierobežojumiem, taču tie ir tikai tādi, kas ir paredzēti likumā un ir nepieciešami:

(a) Attiecībā uz citu cilvēku reputāciju vai tiesībām;

(b) Lai aizsargātu valsts drošību vai sabiedrisko kārtību (*ordre public*) vai iedzīvotāju veselības vai tikumības aizsardzībai.¹³⁸

Hacktivism, balstoties uz šiem diviem atsevišķu tiesību punktiem, 2001. gada 4. jūlijā, sadarbojoties ar *Cult of The Dead Cow*, nopublicēja deklarāciju, kurā sludināja:

1. Pilnībā respektējam cilvēktiesības un pamattiesības (*fundamental freedoms*), kas ietver sevī taisnīgu un pieņemamu pieeju informācijai, neatkarīgi no tā, vai tas būtu caur īsviļņu radio, gaisa pastu, vienkāršu telefoniju, globālajā internetā un citiem medijiem.¹³⁹

---

¹³⁴ Jordan, Tim and Paul Taylor. *Hacktivism and Cyberwar: Rebels With A Cause?* London and New York: Routledge, 2004, p. 98

¹³⁵ Ģenerālā Asambleja. *Vispārējā cilvēktiesību deklarācija*. 1948. Pieejams: <http://www.tiesibsargs.lv/tiesibu-akti/ano-dokumenti/ano-vispareja-cilvektiesibu-deklaracija/> [skatīts 28.04.2014.]

¹³⁶ United Nations. *International Covenant on Civil and Political Rights*. Pieejams: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx> [skatīts 28.04.2014.]

¹³⁷ Turpat

¹³⁸ Turpat

¹³⁹ *Hacktivism*. *The Hacktivism Declaration*. Pieejams:

<http://www.hacktivism.com/public/declarations/en.php> [skatīts 28.04.2014.]

2. Atzīstam valdību tiesības aizliegt publicēt kategorizētus valsts noslēpumus, bērnu pornogrāfiju un jautājumus, kas saistīti ar personīgo privātumu un privilēģijām, starp jau citiem pieņemtiem aizliegumiem. Bet mēs pretojamies valsts varas izmantošanai kontrolēt pieeju kritiķu, intelektuāļu, mākslinieku vai reliģisku figūru darbiem.¹⁴⁰

3. Valsts sponsorēta interneta cenzūra izjauc mierīgu un civilizētu līdzās pastāvēšanu, ietekmē demokrātijas īstenošanu un apdraud socioekonomisko nāciju attīstību.¹⁴¹

4. Valsts sponsorēta interneta cenzūra ir nopietna veida organizēta un sistemātiska vardarbība pret pilsoņiem, tā ir paredzēta, lai veidotu apmulsumu un ksenofobiju, un tā ir nosodāms uzticības pārkāpums.¹⁴²

5. Mēs apgūsim veidus un līdzekļus, lai varētu apiet valsts sponsorētai interneta cenzūrai un mēs ieviesīsim tehnoloģijas, lai izaicinātu informācijas tiesību pārkāpumus.¹⁴³

Tās ir lietas, kuras *Hacktivism* un *Cult of the Dead Cow* centās piekopt savā darbības motīvā un nosodīja citus, kas pārkāpa šos priekšnosacījumus.

Cita nozīmīga haktīvistu sākotnējā grupa bija *Electrohippies (ehipples)*, kas bija aktīva haktīvistu darbībā 1990. gadu beigās un divdesmit pirmā gadsimta agrīnajos gados, bet jau līdz 2002. gadam tā bija daļēji „pensijā”. Tās mērķis bija bloķēt datora tīklu, kas apkalpoja Pasaules Tirdzniecības organizāciju (*World Trade Organization/WTO*) tikšanos, to appludinot (*flooding*) ar pieprasījumiem, kas, viņuprāt, jo šī organizācija bija tā, kas vispubliskāk bija zināma kā globāla apmēra neoliberalisma institūcija.¹⁴⁴

The ehipples vadīja to, kas šodien ir atpazīstams kibertelpas aspekts: tie ir pakalpojumatteices/pakalpojuma lieguma (*DoS*) uzbrukumi. Kā redzēts *EDT* darbībā, šis uzbrukums sastāv no „bombardēšanas” mērķētajam datoram ar tik daudz ziņojumiem (interneta terminoloģijā, šo sauc par paketēm jeb *packets*) tik īsā laika periodā, ka objekts pārtrauc funkcionēt.¹⁴⁵

Electrohippies neignorēja interneta varu pārspīlēt individuālas rīcības, bet ierobežot to izmantojamību konkrētajā veidā. *The ehipples* maznozīmīgā veidā izmantoja interneta nematerialitāti, vienlaicīgi arī veidojot masveidīgus protestus.¹⁴⁶

Kopumā varētu teikt, ka pirmās haktīvistu grupas aizstāvēja informācijas plūsmu, vēlējās kavēt valsts iesaistīšanos interneta cenzūrā un savā veidā gribēja padarīt internetu par

---

¹⁴⁰ Hacktivism. *The Hacktivism Declaration*. Pieejams:

<http://www.hacktivism.com/public/declarations/en.php> [skatīts 28.04.2014.]

¹⁴¹ Turpat

¹⁴² Turpat

¹⁴³ Turpat

¹⁴⁴ Jordan, Tim and Paul Taylor. *Hacktivism and Cyberwar: Rebels With A Cause?* London and New York: Routledge, 2004, p. 74

¹⁴⁵ Turpat, p. 76

¹⁴⁶ Turpat, p. 77 - 78

platformu, kurā dalīties ar dažādu mākslinieku, inteligentu darbiem. Bet haktīvismā pamatā ir arī hakeri un to ētika, kā arī attīstoties laikam, ir redzamas citas tendences haktīvistu rīcības motivācijās.

4.3. Haktīvisma ētika

Haktīvisma pamatā un tā attīstība ir nākusi no hakeriem. Tādēļ arī ir svarīgi apskatīt šos hakeru ētikas punktus, ko izveidoja pirmie hakeri-entuziasti. Haktīvisms ir arī pārņēmis pāris punktus, definējot savu rīcības virzienu, motivāciju un vērtības mūsdienās.

Hakeri tic, ka būtiskākās mācības var tikt iegūtas par sistēmu – un arī par pasauli – daloties ar lietām, redzot, kā tās strādā un izmantojot šīs zināšanas, lai radītu jaunas un pat daudz interesantākas lietas. Ļoti bieži, hakeri paši grib salabot kaut ko, kas (no viņu skatu punkta) ir salūzis vai tam ir nepieciešami uzlabojumi.¹⁴⁷ Hakeru ētikā ir pieci galvenie punkti, kam tie seko un cenšas sekot.

(1) Visai informācijai ir jābūt brīvai/bezmaksas. Šajā punktā hakeri uzskata, ka brīva informācijas apmaiņa ļāva iepriekšējos periodos palielināt vispārēju radošumu.¹⁴⁸ Tie, kas strādāja pie pirmajiem datoriem, tā vietā, lai katrs atsevišķi rakstītu pats savu versiju tai pašai programmai, vislabākā versija bija pieejama visiem, un visi varēja brīvi rakņāties kodā un uzlabot to. Šeit arī ietilpst uzskats par to, ka var gūt labumu no vienkāršas/vieglas informācijas plūsmas un apmaiņas;¹⁴⁹ Šis ir arī punkts, ko ļoti savā starpā cildina atvērtā pirmkoda hakeri un haktīvisti.

(2) Neuzticēties autoritātēm – veicināt decentralizāciju. Vislabākais veids, kā nodrošināt šo brīvo informācijas plūsmu un apmaiņu, ir atvērta sistēma, kas neievēro nekādas robežas starp hakeri un informācijas daļu vai tehniku, kas ir nepieciešamas viņa zināšanu meklējumos, uzlabojumos un laikam tiešsaistē (*on-line*). Pēdējā lieta, kas hakerim ir nepieciešama, ir birokrātija. Birokrātijas, vai nu korporatīvs, valdība vai universitāte, tās visas ir kļūdainas sistēmas, bīstamas tajā, ka tās nevar uzņemt īstu hakeru izpētes impulsu. Birokrāti slēpjas aiz patvaļīgiem noteikumiem, tie cenšas nostiprināt savu varu.¹⁵⁰ Šis punkts visvairāk ir raksturīgs šodienas tendencēm starp haktīvistiem, kas izmanto nelegālas metodes – parasti tās ir vērstas pret valdības institūcijām un organizācijām, kas valda pār resursiem.

---

¹⁴⁷ Levy, Steven. *Hackers: heroes of the computer revolution*. Garden City, New York: Anchor Press/Doubleday, 1984, p.27

¹⁴⁸ Turpat

¹⁴⁹ Turpat, p.28

¹⁵⁰ Turpat

(3) Hakerus savā starpā vērtē pēc viņu spējām, ne viltus kritērijiem (pakāpe, vecums, rase, statuss, profesija u.tml.). Tos vairāk interesē cilvēka potenciāls attīstīt hakerēšanas stāvokli kopumā, izveidot jaunas programmas, ko apbrīnot, un runāt par iespējamām jaunām izmaiņām kopējā sistēmā.¹⁵¹ Šo punktu noteikti arī pastiprina interneta anonimitāte un identitātes slēpšanas iespējas. Hakeru kopienā visaugstāk tiek vērtētas tehnoloģiskās spējas.

(4) Ir iespējams radīt mākslu un daiļumu datorā. Viens no šādiem piemēriem ir gadījums, kad *MIT* vieni no pirmajiem entuziastiem-hakeriem, atskaņoja Baha mūziku aizvēsturiskajos datoros. Hakeri bieži vien ir atbildīgi par tehnoloģiju inovācijām un arī tīkla attīstību.¹⁵²

(5) Datori var izmainīt dzīvi uz labu. Sabiedrības pirmo hakeru eksperimentu laikā neuzticējās šīm mašīnām un domāja, ka tās nav spējīgas uz neko vairāk, kā tikai ilgu, garlaicīgu procesu, kam nav nekāds rezultāts. Bet hakeri ticēja un attīstīja datorus līdz kalkulatoru līmenim, vēlāk tajā varēja spēlēt šahu, kur neuzvar tikai cilvēks, līdz mūsdienu tehnoloģiju attīstībai.¹⁵³ Šajā punktā var pieminēt šo datorizētas pretestības ideju – izmantot datoru un internetu kā instrumentu, kas palīdzētu veidot demokrātiskāku sabiedrību, kur uzsvars tiek likts uz cilvēktiesībām un universālu ētiku, kas nav vērsta uz peļņas un prestiža gūšanu. Haktīvisms meklē daudz tiešākus veidus, kā iesaistīties politikā un meklē veidus, kā pārveidot jeb pārīnženierēt sistēmas, lai daudz pilnīgāk varētu ietekmēt, sadarboties ar galvenajām sabiedrības institūcijām divdesmit pirmajā gadsimtā. Haktīvisms ir tēlainis un attaisnojams mēģinājums atkal no jauna piemērot jaunās informācijas tehnoloģijas sabiedrības labumam.¹⁵⁴

Tā kā hakeru ētika ir tikai pamatā haktīvisma darbībā, tā ir tikai devusi impulsus haktīvisma tālākai attīstībai. Pašu haktīvistu ētika ir radusies no dažādu vēstures procesu ķēdes, kas arī izdalījusi haktīvismu dažādās grupās ar noslieci uz vienu vai otru pusi.

Viens no vēsturiskiem haktīvisma veidiem ir masu rīcības haktīvisms, kas ir arī pirmie iedīgļi haktīvismā. Tas veidojās no jau pieminētā Avangarda mākslas ansambļa (*Critical Art Ensemble*) teorijas par elektronisko pilsonisko nepakļaušanos (*electronic civil disobedience*), kas sakrita ar notiekošo sabiedrībā, jo veidojās vairākas atsevišķas haktīvistu grupas, kā

---

¹⁵¹ Levy, Steven. *Hackers: heroes of the computer revolution*. Garden City, New York: Anchor Press/Doubleday, 1984, p.30

¹⁵² Turpat, p.31

¹⁵³ Turpat, p. 36

¹⁵⁴ Jordan, Tim and Paul Taylor. *Hactivism and Cyberwar: Rebels With A Cause?* London and New York: Routledge, 2004, p. 29 - 30

piemēram, *Netstrike* no Itālijas, *Electronic Disturbance Theater* un *Electrohippies*, kas sāka meklēt veidus, kā bloķēt elektroniskās „ielas”.¹⁵⁵

1994. gads iezīmēja izšķirošu punktu interneta vēsturē; tas bija gads, kad globālais tīmeklis (*World Wide Web*) sāka savu ietekmi, un globālais tīmeklis tika izgudrots tikai 1993. gadā. Tas bija arī gads, kad Avangarda mākslas ansamblis (*Critical Art Ensemble/CAE*) noformulēja dalījuma līniju politiskajā aktīvismā.¹⁵⁶ Viņi apgalvoja, ka ‘vara’ ir pārveidojusi pati sevi no statiska punkta, kam var uzbrukt, uz nomadisku/klejojošu eksistenci virtualitātē. Ar nomadismu/klejojumu šeit ir domāts, būt spējīgam mainīt varas trajektoriju, konstanti izvairoties no uzbrukumiem.¹⁵⁷

Elektroniskā pilsoniskā nepakļaušanās (*electronic civil disobedience*) ir acīmredzama un tūlītēja atbilde *CAE*; klasiskas pilsoniskās nepakļaušanās taktiku tulkojums virtuālajā pasaulē. Pilsoniskā nepakļaušanās sastāv no mērķtiecīga protesta. Cilvēki var sēdēt priekšā mašīnām, kas izcērt mežus, izmantojot savus ķermeņus, lai neļautu mežiem izzust. Cilvēki var atteikties maksāt nodokļus, kā veidu neapstrīdēt savu validāti. *CAE* noteikumos izmantotā pilsoniskā nepakļaušanās ir domāta kā veids, kas ietver sevī šķēršļus valdošajā sistēmā. Klasiskā pilsoniskā nepakļaušanās ir tendēta meklēt ietvertus veidus radīt šķēršļus, vai nu tas ir ķermenis, ko apdraudēt mītiņa protestos vai ķermenis, kas klīst pa ielām masu demonstrācijās.¹⁵⁸

Elektroniskā pilsoniskā nepakļaušanās paplašina savas sekas nepalielinot ķermeņu skaitu iesaistītu protestā, kā tas notiek pilsoniskās nepakļaušanās gadījumos, bet gan izmantojot hakeru prasmes, lai palielinātu politiskās sekas.¹⁵⁹

Critical Art Ensemble noformulē arī to, ka svarīga ir informācijas izplatība un labākais veids, kā traucēt kādas iestādes, organizācijas, institūcijas darbu, ir bloķēt informācijas pieeju.¹⁶⁰

Taču viņi uzsvēra, ka tie politiskie aktīvistu, kas ir tradicionāli pazīstami, lai arī zinoši par to, ko darīt un uz ko tēmēt šo darbošanos, tomēr bieži vien netiek tālāk par vienkāršām debatēm, un viņiem nav pietiekami efektīvu līdzekļu, lai šīs vēlmes izpildītu.¹⁶¹

---

¹⁵⁵ Jordan, Tim. *Hacking: Digital Media and Technological Determinism*. Cambridge: Polity Press, 2008, p. 71 - 72

¹⁵⁶ Jordan, Tim and Paul Taylor. *Hactivism and Cyberwar: Rebels With A Cause?*, p. 69

¹⁵⁷ Turpat, p. 70

¹⁵⁸ Turpat, p. 71

¹⁵⁹ Turpat

¹⁶⁰ Creative Art Ensemble. *Electronic Civil Disobedience and Other Unpopular Ideas*, 1994, p. 13. Pieejams: <http://www.critical-art.net/books/ecd/ecd2.pdf> [skatīts 28.04.2014.]

¹⁶¹ Turpat, p. 20.

Ir absurdi runāt arī par monolītisku vienprātību starp daudziem cilvēkiem, jo cilvēku grupai ir vairāki socioloģiskie mainīgie – rase/etniskā piederība, dzimums, šķira, izglītība, profesija, valoda u.tml. - kas var apgrūtināt šo kolektīvo gribu realizēt.¹⁶²

Aktīvistu, teorētiķu, mākslinieku, hakeru un pat advokātu var būt laba talantu kombinācija – zināšanām un praksei ir jāsavienojas.¹⁶³

Autoritāras struktūras nevar tikt sagraudas; tām var tikai pretoties.¹⁶⁴

Otrs haktīvisma veids parādījās vienlaicīgi ar elektroniski pilsonisko nepakļaušanos un koncentrēja hakerēšanu uz informācijas aizsardzību un tās izplatīšanas pieejamību internetā. Šie haktīvistu novērtēja interneta iespējas izplatīt informāciju brīvā veidā plašam cilvēku lokam un uztraucās, kā arī protestēja, pret mēģinājumiem kontrolēt vai ierobežot šos procesus virtuālajā vidē.¹⁶⁵

Ir vēl viena atsevišķa daļa haktīvistu, kas ne tikai cīnās par brīvās informācijas plūsmu, bet vēlāk sāka koncentrēties uz citiem politiskiem jautājumiem, piemēram, tiem, kas attīstījās no antiglobalizācijas kustībām.¹⁶⁶

Šis nosaukums, antiglobalizācijas kustības, ir maldinošs, jo šīs kustības nav pret pašu globalizāciju, bet gan pret neoliberālisma globalizāciju. Šī kustība veidojās uz sociālistu internacionālisma tradīcijām, kas veidoja dažādus globalizācijas veidus, piemēram, lētāka un plašāka komunikācija, kas ļauj arodbiedrībām komunicēt un koordinēt procesus. Pavisam konkrētāk, šī antiglobalizācijas kustība pretojas ekonomiskajai globalizācijai, ko vada tādas organizācijas kā *WTO (World Trade Organization)*, *IMF (International Monetary Fund)* un *G8*.¹⁶⁷

Otrā pasaules kara laikā daudzas kapitālisma valstis veidoja korporatīvu pieeju to politikas, kultūras un ekonomiku menedžmentam. Daudz kas mainījās pēc otrā pasaules kara valstu ekonomikās, kur vairāk sāka domāt par potenciālās strādnieku šķiras labklājību, tas ir, vairs netika sekots līdzīgi tikai bagāto interesēm. Lai gan, joprojām bija arī valdošā šķira un buržuāzija, tika izstrādāts kompromiss, kas balstījās uz sen zināmo strādnieku šķiras cīņu, caur tās institucionalizēšanu un menedžmentu.¹⁶⁸

Antiglobalizācijas kustībā galvenais ir indivīda brīvība, kā tās kodola princips vai „labums”, tās iestājas pret kolektīvismu, jo sevišķi pret valdības/valsts risku ļaunākajām

¹⁶² Creative Art Ensemble. *Electronic Civil Disobedience and Other Unpopular Ideas*, 1994, p. 20 Pieejams: <http://www.critical-art.net/books/ecd/ecd2.pdf> [skatīts 28.04.2014.]

¹⁶³ Turpat, p. 23.

¹⁶⁴ Turpat, p. 24.

¹⁶⁵ Jordan, Tim. *Hacking: Digital Media and Technological Determinism*. Cambridge: Polity Press, 2008, p. 73

¹⁶⁶ Turpat, p. 76

¹⁶⁷ Jordan, Tim and Paul Taylor. *Hactivism and Cyberwar: Rebels With A Cause?* London and New York: Routledge, 2004, p. 42 - 43

¹⁶⁸ Turpat, p. 44 - 45

sekām. Dziļākajā būtībā šī ideoloģija vēlas iznīcināt kopienu, asociācijas, savstarpīgumu un kolektivitāti visā pasaulē, lai atrastu sistēmu, kas atalgo/atlīdzina indivīdu sacenšoties „pareizajā” veidā.¹⁶⁹

Atgriežoties pie informācijas haktīvistiem, tie daudz dabiskāk savienojas ar cilvēktiesībām un pilsoniskās brīvības aktīvistiem represīvajos režīmos, tā kā viņi mēģina izveidot tehnoloģiju atbalstu šādām darbībām.¹⁷⁰

Gan informācijas, gan masu rīcības haktīvisti saskaras ar problēmām, bieži vien nepazīstamām nevirtuālajiem aktīvistiem, kur viņu politika ir tiešā veidā vērsta pret konkrētiem politiskajiem mērķiem, bet viņu tehnikas ir daudzos veidos modulāras un var tikt attiecinātas uz dažādām politikām.¹⁷¹

4.4. Haktīvismā izmantotās metodes

Kā jau iepriekšējā apakšnodaļā tikai skaidrots par hakeru vēsturi, haktīvisti mēģina šo darbību (*hack*) atjaunot tās pirmajā izmantojumā – tā ir tehnoloģiju inovatīva izmantošana.

Haktīvisms ir vairāk saistīts ar liberālismu ideoloģiju. Viena no liberālisma pretošanās metodēm ir tiešā rīcība. Tieša rīcība (*direct action*) – ir daudz biežāk saistīta ar nevardarbīgu rīcību, kas aptver tādus protesta veidus kā demonstrācijas un mītiņus (*sit-ins*), boikotus, streikus u.tml. Līdzīgu rīcību izmanto arī haktīvisms.¹⁷²

Tiešā rīcība ir tas, ko izmantot politiskie aktīvisti arī fiziskajā pasaulē. Šai rīcībai nav jābūt obligāti vardarbīgai, bet tā ir simboliska – attieksmes parādīšana, viedokļa paušana.

Vardarbības jēdziens kibertelpā liekas sarežģīts, ja ne pat nejēdzīgs, tādēļ arī šis tiešas rīcības nevardarbības koncepts ir izplatīts starp sociālajām kustībām divdesmit pirmajā gadsimtā. Tiešā rīcība ir mēģinājums tūlītēji ietekmēt politikas izmaiņas. Tā nav saistīta ar vienu konkrētu taktiku, bet gan ar lielu skaitu dažādu iespējamību. Tajā skaitā: boikots – mēģinājums ietekmēt pārmaiņas badojoties; blokādes – mēģinājumi atturēt kustību no un uz objektu; streiki – darba pārtraukšana, lai panāktu izmaiņas; pilsoniskā nepakļaušanās – ignorē netaisnīgus likumus.¹⁷³

Jāņem vērā, ka virtuālā vide ir kā reālās, fiziskās pasaules spogulis, kurā šīs tiešās rīcības pārtop par tādu kā simbolisku rīcību. Tas ir, tā varbūt neietekmēs neko daudz, bet tā būs pievērsusi uzmanību konkrētai problēmai vai jautājumam.

¹⁶⁹ Jordan, Tim and Paul Taylor. *Hactivism and Cyberwar: Rebels With A Cause?* London and New York: Routledge, 2004, p. 62

¹⁷⁰ Jordan, Tim. *Hacking: Digital Media and Technological Determinism*. Cambridge: Polity Press, 2008, p. 76

¹⁷¹ Turpat

¹⁷² Turpat, p. 68

¹⁷³ Turpat

Simbolisks protests ir mēģinājumi fiksēt neapmierinātību ar kaut ko. Tie ir mēģinājumi veidot mirkļus, kas ietekmē citus, veidot sociālas pārmaiņas. Mierīga demonstrācija ir simboliska protesta veids, tā kā tā mērķē saaicināt daudzus cilvēkus uz ielas, kas demonstrē leģitimitāti sociālajām pārmaiņām, kas tiek pieprasītas. Petīcija ir cits piemērs. Jo vairāk parakstu petīcija savāc, jo leģitīmāka tā kļūst kā cerība, ka pieprasītais petīcijā piepildīsies.¹⁷⁴

Līdzīgi kā tas notiek arī fiziskajā vidē, šis simboliskās protesta akcijas sapulcē cilvēkus, kas aizstāv vai cīnās par līdzīgām tiesībām, vērtībām vai principiem, un viņu darbībai var būt un var arī nebūt rezultāts vai reakcija/atsauksmes no mediju vai valdības puses.

Masveidīgi *online* protesti ir kombinācija starp šīm divām darbībām, pretēji to galvenajam mērķim radīt tiešas rīcības.¹⁷⁵

Viena no priekšrocībām *online* protestiem ir šī iespēja sniegt vairāk informācijas. Ja ielu demonstrācijā cilvēkus informēt ir iespējams ar kampaņām un izdales materiāliem ierobežotā daudzumā, kā arī tik, cik cilvēka uzmanību ir iespējams noturēt teksta garumā, tad internets sniedz iespēju, ka šis informācijas daudzums, pirmkārt, var tikt sakārtots ērtākai pārskatāmībai, un, otrkārt, tā var būt daudz vairāk kā viena lapa.¹⁷⁶

Tā būtu tā ideja, kas ir šo metožu pamatā, taču ir arī konkrētākas hakeru metodes, kas haktīvistiem ir kļuvušas par praksi. Jāņem vērā, ka šeit ir novērojamas pretrunas šo metožu likumībā/nelikumīgā, lietderībā/nelietderībā, bet par to vēlāk.

Ir piecas metožu kategorijas, kuras izmanto digitālie aktīvistu, tajā skaitā arī haktīvistu: (1) pieejas bloķēšana; (2) virtuālā īpašuma iznīcināšana un kropļošana; (3) ļaunprātīgas rīcības organizēšana; (4) ļaunprātīga informācijas izmantošana; un (5) kritiskās infrastruktūras uzbrukumi.¹⁷⁷

Pieejas bloķēšanā ir jārunā par pakalpojumatteices uzbrukumiem (*DoS/Denial-of-service*). Ir divu veidu pakalpojumatteices uzbrukumi. Viens ir centralizēts (*centralised/DoS*) un otrs ir izkliedēts (*Distributed-denial-of-service/DDoS*). To atšķirības ir meklējamas no avota jeb uzbrucēja *paketēm*. Veicot šādu uzbrukumu, tiek sūtīti pieprasījumi informācijas *pakešu* veidā uz objekta mērķēto mājas lapu.

Centralizētā pakalpojumatteicē A uzbrūk B, bet izkliedētā *paketes* nāk no vairākiem avotiem – A, C, D, E u.tml., kas visas vienlaicīgi uzbrūk B. Izkliedētās pakalpojumatteices

¹⁷⁴ Jordan, Tim. *Hacking: Digital Media and Technological Determinism*. Cambridge: Polity Press, 2008, p. 79

¹⁷⁵ Jordan, Tim and Paul Taylor. *Hactivism and Cyberwar: Rebels With A Cause?* London and New York: Routledge, 2004, p. 79

¹⁷⁶ Turpat, p. 80

¹⁷⁷ Joyce, Mary (ed.) *Digital Activism Decoded: The New Mechanincs of Change*. New York and Amsterdam, International Debate Education Association, 2010, p. 138

uzbrukumus ir vieglāk bloķēt, izsekot un pieķert galveno uzbrucēju, jo tas iedarbina šīs *paketes* no viena avota.¹⁷⁸ Visbiežāk tie ir izkliedētās pakalpojumatteices uzbrukumi.¹⁷⁹

Normālos apstākļos, uzbrucējam, kas izpilda uzbrukumu no daudziem datoriem, šie daudzie datori nemaz nepieder. Tie pieder nevainīgiem cilvēkiem, kuru datoros ir „ielauzušās” ļaunprātīgas programmas (*malware*), kas bieži atrodas surogātpastā (*spam*), vai arī netīši lejupielādētas no ļaunprātīgām tīmekļa vietnēm. Šo tīklu ar kompromitējošajiem datoriem, zināmu kā „*botnet*”, var attālināti vērsti izsūtīt surogātpastu, lai palielinātu tīklu, veiktu *DDoS* uzbrukumus vai jebko citu, ko tā radītājs vēlas.¹⁸⁰ Rezultātā, mājas lapa, uz kuru tiek mērķēts, var lēnāk darboties, vai pārstāt darboties vispār. Šie uzbrukumi ir visbiežāk izmantotie haktīvismā. Reizēm to sekas var būt niecīgas, reizēm tas var radīt milzīgus zaudējumus objektam, pret kuru vērsts uzbrukums. Tā kā šīs mājas lapas katra atrodas uz savu serveri, bieži tas ietekmē visa servera darbību un kaitē visu mājas lapu darbībai, kas uzstādītas uz šī servera.

Virtuālā īpašuma iznīcināšanas un kropļošanas gadījumā, jārunā par dažādiem uzbrukumiem, kas skar vai nu tīklus, vai mājas lapas, vai serverus. Parasti uzbrukuma mērķis ir serveris, uz kura uzstādīta tīmekļa vietne, kaut gan šajā gadījumā serveris – kas ir mazliet vairāk kā specializēts dators – tiek uzlauzts, lai iegūtu pieeju tam un bojātu vietnes kodu/šifru.¹⁸¹ Tie ir gadījumi, kad mājas lapās tiek mainīts saturs, vai nu aizstājot konkrētus vārdus ar citiem, vai izdzēšot visu saturu un ievietojot savu, kurā parasti ir īss ziņojums, kas var būt ziņojums citiem hakeriem, vai arī paust nostāju pret šīs mājas lapas īpašniekiem (organizācijām u.tml.).

Ļaunprātīgas rīcības organizēšana ir iespējama internetā, jo tas piedāvā vieglu un nedārgu veidu, lai varētu organizēt spēkus. Mūsdienās ir viegli pieejamas dažādas šifrēšanas programmatūras un anonīmas komunikācijas programmatūras, kas palīdz atraidīt jebkāda veida uzraudzību. Internetā pieejamās informācijas daudzums, kas plūst diendienā, ir milzīgs apgrūtinājums efektīvai uzraudzībai no tiesību aizsargājošajām institūcijām un korporatīvās drošības personāla.¹⁸²

---

¹⁷⁸ Jordan, Tim and Paul Taylor. *Hactivism and Cyberwar: Rebels With A Cause?* London and New York: Routledge, 2004, p. 76

¹⁷⁹ Joyce, Mary (ed.) *Digital Activism Decoded: The New Mechanincs of Change*. New York and Amsterdam, International Debate Education Association, 2010, p. 138

¹⁸⁰ Turpat, p.140

¹⁸¹ Turpat, p. 138

¹⁸² Turpat, p.142

Ļaunprātīgu rīcību organizēšanas gadījumā, interneta infrastruktūra tiek izmantota, lai veidotu sadarbību. Anonīmi diskusiju dēļi un šifrēšanas (*encryption*) programmatūras palīdz haktīvistiem izvairīties no valdības uzraudzības.¹⁸³

Kamēr internets atvieglo iespējas uzturēt atvērtu komunikāciju starp aktīvistiem, ir arī tumšā puse šai brīvajai informācijas plūsmai: dezinformācija un konfidenciālu materiālu izplatīšanās. Ļoti bieži uzbrukumu rezultātā nozagtajos datos nav atrodamas tikai kontakti, kas saistīti ar tēmēto mērķi, bet cieš arī tie, kas ir nejauši paņemti no citām organizācijām.¹⁸⁴ Informācija, kas ir nozagta, bieži vien var tikt pārdota vai izmantota ļaunprātīgākiem mērķiem.

Internetā notiekošie procesi nevar tiešā veidā radīt fiziskus zaudējumus, ja vien šie draudi netiek realizēti *offline* pasaulē. Līdzšinējie piemēri ir parādījuši, kā uzbrukums nozīmīgai tīmekļa vietnei var vilcināt darbu, kā grupas var organizēt anonimitāti, lai izvairītos no uzraudzības un kā privāta informācija internetā var tikt nopludināta vai pārdota.¹⁸⁵ Ar kritiskajām infrastruktūrām ir domātas tās, kurās traucējumi var radīt nopietnus zaudējumus, piemēram, elektrības ģeneratori, telekomunikācija, sakari u.tml.¹⁸⁶

Šīm metodēm ir grūti piešķirt ētisko vērtību, jo aktīvisms kopumā vērsas pret pasaulē vispretrunīgākajām un kaislīgi apspriestākajām politiskajām un sociālajām tēmām: tiesību pārkāpumi, ļaunprātīga varas izmantošana un pat karš.¹⁸⁷

Paši aktīvistu tic, ka viņu rīcība ir attaisnojama pat tad, ja tā ir nelikumīga un ļaunprātīga. Visbiežāk aktīvistu runājot par savām darbībām, izmanto šādus attaisnojumus: viņi noraida likuma validāciju, viņi izsver pozitīvās un negatīvās sekas, un viņi noraida pilnīgi negatīvu seku ētisko leģitimitāti.¹⁸⁸

Daudzi aktīvistu neredz fiziskās pasaules likumus, kā taisnīgu mērvienību, lai izvērtētu to rīcību ētiskajās dimensijās. Viņiem ir sajūta, ka negatīvās sekas ir attaisnojamas, jo mērķis, kam viņi uzbrūk, ir radījis tikpat negatīvas sekas (piemēram, izveidoti likumi, kas nestrādā u.tml.), ka to rīcība ir attaisnojama.¹⁸⁹

Kad viņi mēģina attaisnot savu rīcību, aktīvistu noraida racionālo pamatu, ko izmanto fiziskajā pasaulē, lai vērtētu rīcību. Tie var atraidīt likuma validāciju, kas to rīcību var saukt par nelegālu. Aktīvisms bieži stāv pretī varas struktūrām, kas pārvalda ētiku, kas ietverta

---

¹⁸³ Joyce, Mary (ed.) *Digital Activism Decoded: The New Mechanics of Change*. New York and Amsterdam, International Debate Education Association, 2010, p.139

¹⁸⁴ Turpat, p. 143

¹⁸⁵ Turpat, p.144

¹⁸⁶ Turpat, p. 144

¹⁸⁷ Turpat, p.146

¹⁸⁸ Turpat

¹⁸⁹ Turpat, p.147

sabiedrībās, tādēļ ir svarīgi vērtēt katru rīcību atsevišķi un pēc būtības, nekā vienkārši pieņemt to radītos noteikumus, kas atrodas pie varas.¹⁹⁰

---

¹⁹⁰ Joyce, Mary (ed.) *Digital Activism Decoded: The New Mechanincs of Change*. New York and Amsterdam, International Debate Education Association, 2010, p. 148

5. SOCIĀLO KUSTĪBU IEZĪMES HAKTĪVISMĀ

Šī nodaļa ir svarīga, lai izskaidrotu to, kāpēc haktīvismu ir iespējams uzskatīt par mūsdienīgu sociālu kustību. Haktīvistu izmanto internetu kā instrumentu, kas palīdz to darbībā, darbības koordinēšanā un informācijas izplatīšanā, lai pievērstu ne tikai mediju, bet arī sabiedrības uzmanību.

5.1. Haktīvisms internetā kā sociāla kustība

Internets nodrošina palielinātas iespējas atklāt nozīmīgu informāciju pat nejauši. Daudzas valsts iestādes, kas cenšas palielināt demokrātijai raksturīgo darbības caurredzamību, ir sākušas publiskot datus un savus dokumentus *online*. Internets ir radījis apstākļus, kur šī informācija var tikt nopludināta un atklāta daudz ērtāk, nekā tad, ja tā fiziski būtu noslēpta kādā plauktā. Tādas vietnes kā *WikiLeaks*, kas darbojas līdzīgi kā *Wikipedia*, var izplatīt saturu vairākās jurisdikcijās, ļaujot ziņotājiem (*whistle-blowers*) un žurnālistiem pavairot šo informācijas daudzumu pārpublicējot materiālus par neētisku valdības darbību vai koproraācijas uzvedību, ko nav iespējams izsekot vai cenzēt.¹⁹¹

Internets arī sniedz iespējas, kas palīdz monitorēt, analizēt un vizualizēt informāciju. Piemēram, *Google Alerts* nodrošina e-pastu jauninājumus pēdējiem *Google* rezultātiem par konkrētu tēmu.¹⁹²

Tas palielina pieeju publikācijām, ziņām un reportāžām, tādejādi ļaujot interesentiem iespējas atklāt informāciju, kas citādi var būt nepieejama vai slēpta.¹⁹³

Daļēji informācijas pieejamību pastiprina arī dalīšanās iespējas dažādās sociālo tīklu platformās. Ir iespējams aktīvistiem internetā izveidot pašiem savu mājas lapu, kas ir veltīta konkrētam cēlonim (*cause*) vai organizācijai. Tajā var aprakstīt pašas kustības mērķus, uzdevumus, var pārpublicēt informāciju un savā veidā arī pulcēt līdzīgi domājošos. Protams, šīs mājas lapas var atšķirties savā veidā, piemēram, kāda var atbildēt tikai par konkrētu ziņojumu vai notikumu atjauninājumiem, vai veidot atsevišķu alternatīvu mediju platformu. (piemēram, *Indymedia*). Tādā veidā ir arī reizēm iespējams izvairīties no cenzūras, jo valsts kontrolētajos medijos šīs ziņas var arī neizplatīt. Var arī neveidot atsevišķas mājas lapas, bet gan izmantot konkrētas dalīšanās platformas, piemēram, *blogus*, *mikroblogus* (*Twitter*, *Facebook* u.tml.), kā arī video un fotogrāfiju dalīšanās platformas (*YouTube*, *Flickr* u.tml.),

¹⁹¹ Joyce, Mary (ed.) *Digital Activism Decoded: The New Mechanincs of Change*. New York and Amsterdam, International Debate Education Association, 2010, p.105

¹⁹² Turpat

¹⁹³ Turpat, p.105

kur šis vizuālais materiāls bieži vien nojauc lingvistiskās barjeras un rada spēcīgu emocionālo reakciju, kas var palīdzēt mobilizācijā un kolektīvās identitātes sajūtas veicināšanai. Bieži tiek izmantotas arī e-pastu un sociālo tīklu vietnes (*Myspace, Facebook* u.c.), lai popularizētu un izplatītu informāciju caur uzticamākiem avotiem, tas ir, cilvēki vairāk uzticas sev pazīstamiem cilvēkiem un tādejādi arī iespējams sasniegt pēc iespējas atšķirīgāku auditoriju.¹⁹⁴

Internets atvieglo darbības koordinēšanas iespējas, un iespējas pievienoties un atvienoties no sociālās kustības ar vienu ‘klikšķi’, piemēram, pierakstoties e-pasta sarakstam, pievienojoties sociālajos tīklos izveidotai grupai u.tml. Tiek piedāvātas arī tādas kā diskusiju telpas virtuālajā vidē caur atsevišķām programmām vai interneta lietošanas protokoliem, piemēram, *Skype* vai *IRC*. Mūsdienās interneta vide tiek izmantota arī kā balsošanas instruments, piemēram, e-balsošanas platformas.¹⁹⁵

Runājot par haktīvistu sociālo kustību un tās nepārtrauktību laikā, ir jāņem vērā tās struktūra un piedāvātās iespējas. Kustības ilglaicīgumu parasti nodrošina vieni un tie paši cilvēki, kas iesaistās konfliktos strādājot kopīgā darbībā. Kustībai iespējams ir nodrošināt ilglaicīgumu, ja tai tiek izveidots kopīgs sauklis vai cēlonis (*cause*). Tas palīdz veidot stabilitāti, nepārtrauktību laikā, organizēt kolektīvo rīcību.¹⁹⁶

Protams, ar saukli reizēm vien nepietiek – ir nepieciešams arī atvērts stāstījums par sevi kā kustību, un tajā ietvert arī mērķus, misijas un radošos pasākumus. Stāstījumam ir jābūt tādām, kas izaicina vairākas interpretācijas, padarot kustību pievilcīgāku plašākam potenciālo atbalstītāju lokam.¹⁹⁷ Ļoti bieži haktīvistu grupas veido savas mājas lapas un tajās veido atsauces uz dažādiem avotiem, nodrošina informācijas plūsmu gan par jaunākajiem notikumiem, gan dažādus viedokļus par notiekošo pasaulē un starp haktīvistiem.

Kustībai būtu vēlams veidot skaidri definētus īstermiņa projektus, kas veidotu ciešākus aktīvistu tīklus, kas var pārvarēt laiku, nepārtraukti koncentrējoties uz jauniem praktiskiem mērķiem katrā jaunā projektā. Šie projekti un skaidrie definējumi nosaka gan darba attiecības, tādejādi kustību dalībnieki ir spiesti pārvarēt atšķirības viedokļos u.tml., kā arī veidot savstarpēju uzticību, pamatojoties uz sadarbības kvalitāti.¹⁹⁸

Internets kā informācijas datu bāze šīm kustībām ļauj arī fiksēt vēsturi – arhivējot diskusijas forumos, *čatos*; izmantojot *mikroblogus*, kuros regulāri atjaunina informāciju par jaunākajiem projektiem gan publicējot garus viedokļu izklāstus, gan publicējot citus

¹⁹⁴ Joyce, Mary (ed.) *Digital Activism Decoded: The New Mechanincs of Change*. New York and Amsterdam, International Debate Education Association, 2010, p.106

¹⁹⁵ Turpat, p.109

¹⁹⁶ Turpat, p.113

¹⁹⁷ Turpat, p. 114

¹⁹⁸ Turpat, p. 117

informācijas avotus, kas var būt arī no pretējās ‘nometnes’, gan izmantojot šos vizuālos materiālus, lai pastiprinātu emocionālo pusi. Šī patstāvīgā informācijas telpa pati par sevi noder haktīvistu ilglaicībai.¹⁹⁹

Lai arī bieži vien haktīvistu grupējumus neuzskata par sociālu kustību, bet par indivīdiem, kas ir pats par sevi – nedrīkst aizmirst, ka arī sociālās kustībās ir atsevišķi indivīdi, tie vienkārši vienojas par kopēju ienaidnieku, par kopēju darbību, par kopējiem, vai precīzāk, vienojošajiem mērķiem un uzdevumiem, par kopēju identitāti, aiz kuras var slēpties vai izlikties par kaut ko citu.

5.2. *WikiLeaks* un tā saistība ar haktīvismu

WikiLeaks aizņēmas ideju no *Wikipedia*, kas ir vietne, kurā par materiālu mājas lapā vienojas un koriģē paši lietotāji. *WikiLeaks* ir vērojama kolektīvas rīcības organizēšana, tādēļ to var arī savā veidā saukt par sociālo kustību, kam mērķis ir atmaskot korupciju un politiku kopumā. *WikiLeaks* sabiedrībā ir veidojusi ļoti asas diskusijas par interneta lomu sabiedrības procesos, par vārda brīvību, par anonimitātes iespējām internetā, par dažādu rīcību internetā morālo vērtību un ētiku.

Pati *WikiLeaks* ideja ir radīta 2008. gada konferencē, ko vadīja *Icelandic Digital Freedom Society*, Džons Perijs Barlovs (*John Perry Barlow*), kas ir kiberbrīvdomātājs (*cyberlibertarian*), politiskais aktīvists un līdzdibinātājs *Electronic Frontier Foundation* (*EFF*). Šo pašu ideju atkārtoti prezentēja Džulians Asānžs (*Jullian Assange*) un Daniels Domšaits-Bergs (*Daniel Domscheit-Berg*) tādā pašā konferencē, tikai gadu vēlāk. Viņu ideja bija bāzēta uz viņu pašu pieredzi paturēt informāciju *online*, neatkarīgi no apstākļiem, un aizsargāt savus informācijas avotus. Koncepts bija veidot Islandi kā drošu patvērumu *online* brīvībām, ieskaitot informācijas, izteiksmes un runas brīvību, pamatojoties uz digitālās transformācijas rezultātu.²⁰⁰

Internets ir ļāvis apjēgt, ka pasaule ir globalizēta, finansiāli un ekonomiski, tāpat kā piesārņojums pasaulē un ēdiena trūkums ir globālas problēmas. Internets ir palīdzējis savā veidā atvieglot šo mūžīgo cīņu sabiedrībā starp valdošo šķiru un pārējiem. Internets ir devis iespējas attīstīt prasmes un informācijas pieejamībai. *WikiLeaks* atklājot informāciju un

---

¹⁹⁹ Joyce, Mary (ed.) *Digital Activism Decoded: The New Mechanincs of Change*. New York and Amsterdam, International Debate Education Association, 2010, p. 117

²⁰⁰ Brevini, Benedetta, Arne Hintz and Patrick McCurdy (ed. by). *Beyond WikiLeaks: Implications for the Future of Communications, Journalism and Society*. New York: Palgrave Macmillan, 2013, p. xii

parādot, ka ir iespējamas arī atkāpes kāda cilvēka rīcībā attiecībā uz likumu, savā veidā iedvesmoja cilvēkus pretoties spēkiem, kas valda.²⁰¹

WikiLeaks ir publicējusi datus vēršoties pret konkrētu reliģisku institūciju iekšējo korupciju, dažādu valstu pārstāvju korupciju, dažādu nelegālu darbību atmaskošānu, ko ir juridiski aizliegts ziņot medijiem, vairāku valstu interneta filtru saraksts; un daudzi citi informācijas atklājumi, kas pirms tam slēpti no sabiedrības acīm. *WikiLeaks* darbība tika uztverta divējādi: citi to novērtēja kā nodevēju grupu no progresīvo tehnoloģiju pārstāvjiem, citi cildināja Asānžu kā varoni un aktīvistu, kas rūpējas par sabiedrības labumu.²⁰²

WikiLeaks ētika ir savā veidā saistīta ar haktīvisma ētiku, kur izmantojot tehnoloģiskās ekspertīzes, atvērtas un kolektīvas sadarbības publicēšanas, *WikiLeaks* apvienojas ar šo digitālā pilsoņa-aktīvista darbiem.²⁰³

Drīz pēc tam, kad *WikiLeaks* līderis Džulians Asānžs sāka izvairīties no sodiem, ko tam piesprieda dažādas valstis (ASV u.c.), arī pati *WikiLeaks* ieguva jaunus ienaidniekus. Valstu vadītāji aicināja finansiālo pakalpojumu sniedzējus internetā bloķēt jebkādu līdzekļu plūšanu uz *WikiLeaks* norādītajiem kontiem *PayPal*, *MasterCard*, *VisaCard* u.tml. Tad sāka iesaistīties grupējums *Anonymous*, kas tiek uzskatīts par tādu kā interneta anarhisma grupējumu, izveidoja atsevišķu operāciju *Operation Payback*, kurā tā veica *DoS* uzbrukumus *MasterCard*, *Paypal* u.c. mājas lapām. Tā nostiprinot ne tikai savu vārdu interneta vidē, bet arī atdzīvinot haktīvisma vārda nozīmi mūsdienās un liekot dalīties atbalstītājos vai kritiķos.

5.3 Haktīvistu kustība *Anonymous*

Anonymous ir haktīvistu kustība, kas savu darbību ir uzsākusi 2008. gadā un ir ļoti plaši iesaistījusies dažādās protesta akcijās, tajā skaitā Arābu pavasarī, pret *WikiLeaks* finansiālo blokādi no dažādām organizācijām u.tml. Hakeri ir tikai daļa no *Anonymous*. Daudz cilvēku ir iesaistīti arī video veidošanā, manifestu rakstīšanā un publicējot darbības informāciju dažādās sociālo tīklu platformās.

Anonymous nav centrālās vadības. Cilvēkiem ir dota iespēja pašidentificēties vai pašnoteikties un iesaistīties šīs kustības darbībā. Varbūt tas arī ir iemesls, kādēļ šo kustību neuztver par sociālo kustību, jo tā nav stingri noteikta. Lielākoties *Anonymous* darbojas interneta vidē, piemēram, pakalpojumatteices uzbrukumī, virtuālā īpašuma kropļošana u.tml., taču šī kustība ir zināma kā viena no pirmajām, kas izmantojot internetu un savu darbību

---

²⁰¹ Brevini, Benedetta, Arne Hintz and Patrick McCurdy (ed. by). *Beyond WikiLeaks: Implications for the Future of Communications, Journalism and Society*. New York: Palgrave Macmillan, 2013, p. xv

²⁰² Turpat, p. 2

²⁰³ Turpat, p. 4

sākot interneta vidē forumos, tomēr ir panākusi masveidīgus protestu pret interneta cenzūru, autortiesību likumiem u.tml.²⁰⁴

Katram kustības biedram, sauktam par *Anon*, var būt arī pseidonīms, kas rezultējas tehniskā pseido-anonimitātē. Tādēļ arī šīs kustības nosaukums latviski ir ‘Anonīms’. Kustības biedri var nopublicēt ziņojumu *online* armijai par kādu konkrētu organizāciju, korporāciju, kas rīkojas neētiski vai cenšas iebiedēt mazākas organizācijas, un ja kustības kolektīvam šis objekts liekas pievilcīgs, tad simtiem vai pat tūkstošiem cilvēku vienkopus no dažādām pasaules malām vienojas vienā kopējā barā, kas zog informāciju no objekta datoriem, publicē tos internetā, pārpludina ar datiem upura tīkla serverus, kas var paralizēt tehniku.²⁰⁵

Anons decentralizētā veidā izmanto jebkuru viņiem pieejamu anonimitātes instrumentu/programmu, ieskaitot visu veidu pilnvaras (*proxies*). Viena vervēšanas rokasgrāmata par anonimitātes metodēm, ko grupa izplatījusi *online*, sākas ar paskaidrojumiem, kā instalēt *Tor* pārlūkprogrammu uz jebkuru operētājsistēmu.²⁰⁶

Tor ir izveidots datortīkls, kas ir domāts, lai nodrošinātu aizsardzību pret vairākiem izsekošanas līdzekļiem cilvēku *online* paradumiem. Tas sastāv no savā starpā savienotu datoru ‘mākoņiem’, katrs darbojoties atsevišķi uz savu *Tor* servera programmatūru. Kad kāds nosūta pieprasījumu *Tor* serverim, šis pieprasījums rada ‘virtuālā apļa’ veidojumu, kas ir *Tor* serveru sērijas, kas jauktā veidā pievienojas viens otram caur šifrētiem savienojumiem uz īsu laika periodu.²⁰⁷

Anonymous ļoti aktīvi izmanto interneta resursus, lai izplatītu informāciju, aicinātu uz atsevišķām darbībām vai uzbrukumiem vai informētu par notiekošo konkrētos projektos. Ļoti aktīvi tiek lietoti sociālie tīkli, piemēram, *YouTube* (lietotājs *TheAnonMessage*; apt. 129 700 abonentu (*subscribers*); *OfficialAnonymousTV1*, apt. 116 000 abonentu;) tiek publicēti video par atsevišķiem projektiem (*Operations jeb Op*) vai par kādu konkrētu notikumu, skaidrojot savu nostāju un viedokli par notiekošo (Venecuēlas protesti, Ukrainas protesti u.tml.), tāpat arī ir ar *Twitter*, kur ir iedalāmi vairāku veidu konti: (1) vispārīgie (@*YourAnonNews*, apt. 1,24 milj. sekotāju; @*AnonymousPress*, apt. 183 000 sekotāju; @*AnonOpsLegion*, apt. 97 800 sekotāju), kur tiek publicēti aicinājumi piedalīties misijās, tiek publicēta informācija u.tml.; (2) konkrētas misijas (parasti lietotājevārdā priekšā ir *Op/Operation* un konkrētās misijas nosaukums, var būt arī valsts/pilsētas nosaukums); (3) *Anonymous* atsevišķās valstīs vai

---

²⁰⁴ Joyce, Mary (ed.) *Digital Activism Decoded: The New Mechanincs of Change*. New York and Amsterdam, International Debate Education Association, 2010, p. 142 - 143

²⁰⁵ Greenberg, Andy. *This Machine Kills Secrets: How Cyberpunks and Hacktivists Aim to Free the Worlds Information*. United States, United Kingdom: Virgin Books, 2012, p. 184

²⁰⁶ Turpat

²⁰⁷ Jordan, Tim. *Hacking: Digital Media and Technological Determinism*. Cambridge: Polity Press, 2008, p. 74 - 75

galvaspilsētās (*Anonymous* un valsts/galvaspilsētas nosaukums), kā arī atsevišķu personu konti, kas saista sevi ar *Anonymous* idejām un simboliku.

Anonymous līdzīgi kā iepriekšējie hakeru/haktīvistu grupējumi, ir nopublicējuši arī savas kustības manifestu, kurā tiek deklarētas vairākas lietas:

„*Anonymous* ir ikviens. *Anonymous* ir neviens. *Anonymous* eksistē tikai kā ideja. Tu arī vari būt *Anonymous*. Kļūt par *Anonymous* ir vienkārši. Vienkārši rīkojies.”²⁰⁸

„Tajā kārtībā, lai veicinātu atvērtu, taisnīgu, caurredzamu, atbildīgu un vienkārši globālu sabiedrību, šī dokumenta autori ierosina sekojošo: (1) Sabiedrībai ir jābūt atļaujai dalīties ar informāciju neierobežoti un necenzēti, ja vien tā palīdz saglabāt kultūras un tehnoloģisko evolūciju, un atbalsta pilsoņa tiesības un brīvības. (2) Pilsoņiem ir jābūt atļaujai organizēt viņu pašu institūcijas, netiekot vajātiem no eksistējošajām institūcijām, kuras ir privilēģētas ar lielākiem resursiem, ietekmi un varu, un tas ir cilvēku pienākums atsaukt šīs privilēģijas, ja tās ir ļaunprātīgas. (3) Cilvēku, kas dzīvo atvērtā un caurspīdīgā sabiedrībā, privātums ir jārespektē, un pilsoņiem nav jābūt nepamatotas uzraudzības mērķim. Nevienam pilsonim nedrīkst tikt atteikta aizsardzība pret nepamatotu iejaukšanos viņa/viņas privātumā. (4) Privātums un drošība ir privilēģijas, ko piešķirušas pilsoņu veidotas institūcijas un viņu kopienas, tik ilgi, kamēr institūcijas neizmanto šo drošību, lai maldinātu, vai rīkotos pretēji kopējām cilvēces interesēm. (5) Tā ir visu pilsoņu atbildība rīkoties un saglabāt atvērtu un caurspīdīgu sabiedrību, un tikt galā ar institūcijām vai pilsoņiem, kuru darbības ir tieša nepakļaušanās šiem postulātiem.”²⁰⁹

Anonymous darbības principi ir saprotami tik vienkārši, ka *online* brīvība tiem nozīmē gan iespējas publicēt nekam nederīgus attēlus, gan arī cīnīties pret cenzūru Irānā.²¹⁰

Jebkurš interneta lietotājs var pievienoties *IRC čata* tīklam, piedalīties diskusijās un pievienoties vai ierosināt „operāciju” par kādu konkrētu tematu. Augstākās darbības līmenī, konkrēti *Arab Spring* laikā vai *Operation Payback* gadījumā, čata tīkli ir sasnieguši virsotni līdz aptuveni 3000 vienlaicīgi pievienojušiem cilvēkiem.²¹¹

Operācija parasti ir vienas vai vairāku tīmekļa lapu pieejamības liegums. Lai to panāktu, *Anonymous* biedri izmanto dažādu veidu uzbrukuma programmatūras; vispazīstamākā ir *LOIC* (*Low Orbit Ion Canon*, atvērta pirmkoda tīkla testējoša un *DoS* izveides rīks, kas pārveido jebkuru tehniku brīvprātīgā „*botā*”, kas ļauj koordinēt uzbrukumu)

²⁰⁸ *Anonymous*. *5 Postulates: An Anonymous Manifesto*. Pieejams: <http://anonnews.org/press/item/199/> [skatīts 23.03.2014.]

²⁰⁹ Turpat

²¹⁰ Paget, François. *Hackivism: Cyberspace has become the new medium for political voices*. p. 6. Pieejams: <http://www.mcafee.com/hk/resources/white-papers/wp-hackivism.pdf> [skatīts 28.04.2014.]

²¹¹ Turpat, p. 6

un *HOIC* (līdzīgais *High Orbit Ion Canon*). Ar tiem dalībnieki pārslogo vietni ar vaicājumiem (*quaries*), kamēr tā ir pārslogota.²¹²

Anonymous sociālajai kustībai ir arī savi simboli un saukļi. Vispubliskākā atpazīšanas zīme ir maskas, kuras izmanto *Anonymous* biedri – tā ir maska no *V for Vedeta* filmas. *Anonymous* publicējot video, parasti ziņo vai uzņemas atbildību par konkrētu operāciju/darbību. Video bieži ir dzirdama sintezēta aizkadra balss, kas kļuvusi par *Anonymous* pazīmi. Lai kāds medijs tiek izmantots, ziņojums vienmēr beidzas ar vārdiem „Mēs esam *Anonymous*. Mēs esam Leģions. Mēs nepiedodam. Mēs neaizmirstam. Gaidi mūs. (We are *Anonymous*. We are Legion. We do not forgive. We do not forget. Expect us.)²¹³

Anonymous arī pēc atomenerģijas rūpnīcas traģēdijas Fukušimā Japanā izveidoja *Operation Green Rights*, kas iestājās pret vides piesārņošanu, mēģinot runāt sociālos tīklos pret atomenerģijas izmantošanu. Lielākā daļa atbalstītāju šai operācijai tika manīti Francijā, Itālijā, ASV un Latīņamerikā. Katrs uzbrukums tika publicēt manifestā atsevišķi, kas tika tulkots vairākās valodās. Kad pienāca laiks uzbrukumam, tika izsūtīts buklets (*flyer*) ar konkrētām instrukcijām, kā izmantot *LOIC*.²¹⁴

Tāpēc, ka *Anonymous* nav līdera vai jebkāds oficiāls komunikācijas avots, jebkurš, kas vēlas piedalīties operācijā, var nopublicēt to kā grupas aicinājumu. Pāris reizes rīcības plāns ir paziņots, tikai lai tā autentiskumu ātri apstrīdētu. Atkarībā no apstākļiem, daži marķēja šo rīcību kā sliktu joku, manipulāciju, dezinformāciju vai iekšējās atšķirības. Šiem apgrūtinājumiem vēlāk sekoja pretrunīga informācija medijos. Daži apvainoja *Anonymous* kā tos, kas nešķiro izvēloties darbību, kamēr citi publicētu nekontrolētu noliegumu.²¹⁵

Internet Relay Chat (IRC) jeb tērzēšanas retranslēšana interneta tīklā ir galvenie komunikācijas līdzekļi starp atbalstītājiem un visaktīvākajiem grupas biedriem. *IRC* ir tekstā bāzēta tūlītējas saziņas protokols, kas izmanto grupu diskusijām veltītus kanālus. *IRC* visaktīvākais tīkls ir *AnonOps*. Operatori jeb „ops” ir galvenā autoritātes pozīcija šajos tērzēšanas kanālos. Tie ir atbildīgi par kārtības uzturēšanu un var izmest vai liegt piekļuvi negribētiem cilvēkiem.²¹⁶

Kā var redzēt, mūsdienu haktīvisisti izmanto nelikumīgākas darbības, tādejādi mēģinot vērst uzmanību uz problēmām sabiedrībā. Savā veidā haktīvistu kustība *Anonymous* ir apspēlējusi savu konceptu kā joku – viņiem ir jābūt anonīmiem, lai viņus nevarētu identificēt

²¹² Paget, François. *Hacktivism: Cyberspace has become the new medium for political voices*. p. 6. Pieejams: <http://www.mcafee.com/hk/resources/white-papers/wp-hacktivism.pdf> [skatīts 28.04.2014.]

²¹³ Turpat, p. 7.

²¹⁴ Turpat, p. 13

²¹⁵ Turpat, p. 19

²¹⁶ Turpat, p. 21

un uz pāris gadiem ielikt cietumā, un šīs kustības nosaukums ir *Anonymous*, kas sasaucās ar šo humora pielietojumu haktīvistu darbībā. Bieži vien arī mājas lapu bojājumi un publicētie materiāli ir kā neliela ņirgāšanās.

Kā var redzēt, mūsdienu haktīvistu grupējumiem ir raksturīgas iezīmes no sociālajām kustībām: tiem ir virzība mainīt pastāvošo kārtību; tie izmanto dažādas protesta formas internetā un reizēm arī fiziskajā vidē; tie izmanto internetu, lai izplatītu informāciju un piesaistītu citus interesentus; tiem ir sava veida organizētība – ir atsevišķi līderi, kas var būt gan indivīdi, gan grupas; šajās kustībās ir sadalīta darbu kārtība, piemēram, video veidošana, manifestu rakstīšana, informācijas atjaunināšana dažādos sociālajos tīklos, kas liecina par organizētību; tiem ir sava simbolika un saukļi; viņi paši to nepostulē, taču viņu darbībā ir redzama anarhijas un liberālisma ideoloģijas iedīgļi; tiem parasti ir izvirzīts ienaidnieks, kas var laika gaitā mainīties.

6. LATVIJAS EKSPERTU VIEDOKĻI PAR HAKTĪVISMU

6.1. Ekspertu interviju metodoloģija

Šī bakalaura darba ietvaros tika veikts pētījums, kurā, izmantojot kvalitatīvā pētījuma metodoloģijas dziļās intervijas metodi, tika uzdoti jautājumi par haktīvismu. Intervijas tika veiktas kā tiešas un daļēji strukturētas intervijas.

Dziļo interviju metode tika izmantota, jo tā vislabāk ļauj izprast un noskaidrot atsevišķu cilvēku viedokli par fenomenu, kas nav plaši izplatīts un visiem zināms. Lai precīzāk izprastu pašu haktīvismu, informācijas bāzi, kas ir Latvijā un noskaidrotu, vai haktīvisms var tikt uzskatīts par sociālu kustību, tika meklēti eksperti, kas saistīti ar interneta drošību un interneta vidi kopumā. Interneta drošības eksperti tika izvēlēti, jo ņemot vērā mūsdienu haktīvisma tendences, tās bieži ir saistītas ar nelikumīgu darbību – datu zagšanu, virtuālā īpašuma bojāšanu u. tml. Kā arī meklējot potenciālos ekspertus, tika izmantota arī „sniega bumbas” metode – tika jautāti tādu cilvēku kontakti, kas varētu par dalīties ar viedokli par šo tēmu. Runājot ar ekspertiem, tie norādīja, ka haktīvistus, kā tādus, Latvijā būtu gandrīz neiespējami atrast, jo nav tādu datu. Tādēļ varētu teikt, ka iegūto piecu ekspertu viedokli var dalīt divās grupās – tie, kas atbild par drošību un tehnoloģiju uzturēšanu, un tie, kas par hobiju ir izvēlējušies atvērtā pirmkoda kustības nodarbes. Ir svarīgi atcerēties, ka vēsturiski, haktīvisms ir bijis atzars no atvērtā pirmkoda kustības, ko var redzēt arī haktīvisma ideoloģijā.

Kopumā tika nosūtīti divpadsmit aicinājumi uz intervijām gan uz valsts iestādēm, kas nodarbojas ar IT drošību valsts, gan privāto sektoru nozarē, kā arī cilvēkiem, kas tika norādīti Latvijas Universitātes Datorikas fakultātes Programmēšanas katedras laboratorijā „*Linux Centrā*”. Lai arī vadītāji paši nevēlējās sniegt intervijas, tie norādīja uz personīgiem cilvēku kontaktiem, kas labprāt atsaucās uz intervijas aicinājumu.

Intervijas tika veiktas pēc vienošanās pie katra cilvēka birojā individuāli. Vidējais interviju ilgums ir četrdesmit divas minūtes, īsākā intervija astoņpadsmit minūtes, garākā intervija – septiņdesmit septiņas minūtes. Tika veikti interviju audio ieraksti un to transkripcijas. Intervijas transkripciju var apskatīt 2. pielikumā.

Kopumā intervijas ritēja raiti, bet reizēm intervijās bija grūti saņemt pilnīgas atbildes, jo tā kā tika runāts vairāk ar IT drošības nozares speciālistiem, haktīvistu darbības motivācija nav nozīmīga, kas bija viens no galvenajiem jautājumiem un ir šī bakalaura darba galvenais pētnieciskais jautājums.

Ar ekspertiem saziņa tika veikta caur elektronisko pastu sarakstēm. Sākumā tika nosūtīts e-pasts, kurā tika izskaidrots intervijas iemesls, pēc tam notika vienošanās par laiku

un vietu. Kā jau iepriekš tika teikts, kopumā tika nosūtīti divpadsmit e-pasti, no kuriem atsaucās seši cilvēki. Viena dziļā intervija atkrita, jo datums, kurā varēja vienoties par interviju, bija pēc darba nodošanas termiņa. Tika intervēti pieci eksperti:

- Baiba Kaškina, CERT.LV vadītāja;
- Maija Katkovska, „Net-Safe Latvia” Drošāka interneta centra vadītāja (Latvijas Interneta asociācija);
- Agris Krusts, „ITcentrs” vadītājs;
- Pēteris Krišjānis, Latvijas Atvērtā Koda asociācija (LAKA), „Linux centrs”;
- Rūdolfs Mazurs, LAKA, „Linux Centrs”.

Intervijās tika uzdoti vairāki ar bakalaura darba tēmu saistīti jautājumi. Galvenokārt tika meklētas atbildes uz galveno pētniecisko jautājumu par to, vai haktīvismu ir iespējams uzskatīt par sociālu kustību vai tomēr tā ir individuāla darbība, un arī to, kāds ir šajā grupā iesaistīto cilvēku rīcības mērķis. Jautājumos tika prasīts par haktīvisma definēšanu, raksturīgām izpausmēm, ideoloģiju vai ētiku, kas tajā pastāv, galvenajām metodēm, kāda ir haktīvisma aktualitāte Latvijā un pasaulē, vai grupējumi kā *WikiLeaks* un *Anonymous* var tikt uzskatīti par haktīvismu, kā arī to, kādas ir sekas haktīvismam un vai pret to ir nepieciešams cīnīties. Ja bija jūtams, ka cilvēks par šo tēmu zina vairāk, tad tika uzdoti arī papildus jautājumi, lai paskaidro konkrētus gadījumus, kad ir novērots haktīvisms.

6.2. Haktīvisma izpausmju vērtējums

6.2.1. Haktīvisma definēšana

Ekspertu viedokļi dalījās par to, ko iespējams mūsdienās saukt par haktīvismu. Pēc materiālos iegūtajām definīcijām, kas apskatītas šī bakalaurdarba sākumā, haktīvisms tiek definēts kā elektroniskā pilsoniskā nepakļaušanās, tas ir, tie visbiežāk ir hakeri vai programmētāji, kam ir ļoti spēcīgi izteikta politiskā motivācija. Bieži vien no ekspertiem bija grūti izvilkt kādu vienu konkrētu definīciju vai raksturojošu teikumu. Iespējams, ka tas ir informācijas trūkums, iespējams, ka tā ir haktīvisma kā jēdziena problemātika, jo tas, iespējams, ir pārāk plašs. Tie, kas varēja, tie arī apgalvoja, ka haktīvisms ir:

Izmantojot datorsistēmas, iegūstot kaut kādus datus, pozicionēt sevi kaut kādā politiskajā virzienā.” (Pēteris Krišjānis)

[Haktīvismam] pamatā ir vajadzīgs, viens, lai būtu politiska motivācija, [otrs] kaut cik ‘grassroots’ - cilvēku pašu aktivitāte. ... Tas [haktīvisms] ir savā veidā tehnoloģiju

pielāgošana savām vajadzībām. Ja mēs skatāmies uz tumšo pusi, tā ir laušana un atteices uzbrukumi. (Rūdolfs Mazurs)

Dažādām aktivitātēm kibertelpā vienmēr aiz muguras ir motivācija, kāpēc cilvēks to dara. ... tad ir trešais atzars, kur ir faktiski politiskie motīvi. Politiskie motīvi ir gan tādi, kur mēs redzam, ka tur varētu stāvēt aizmugurē valsts, kura savas intereses realizē, vai kā kaut kādas spiegošanas kampaņas, vai kā konkrētus uzbrukumus, kas pavada notikumus reālajā dzīvē, vai vēl citādās izpausmēs. Tad arī šajā jomā varētu būt šie te haktīvistī, kuri arī izsaka savas intereses par to, kas notiek reālajā dzīvē, ar kaut kādām aktivitātēm kibertelpā. (Baiba Kaškina)

Jautājot ekspertiem par mērķiem, viedokļi dalījās. Kāds norādīja, ka mērķi ir dažādi un ir ļoti grūti noteikt tādu vienu kopēju.

Iespējams, ka cilvēkiem gribās kaut kā izteikties, kaut kā izklaidēties. Tur ir kaut kādas savas konkrētās vajadzības, konkrētās idejas un konkrētie mērķi, kāpēc katrs individuāli to dara. Bet haktīvistī arī var būt dažādi. Daži tiešām ideoloģisku mērķu vadīti to dara. Daži to dara izklaides pēc. Principā tie aktīvistī aptver visu spektru, kas ir pieejams. Antiglobālistī ir tikai vieni no tām visām lietām. (Agris Krusts)

Cits eksperts norādīja, ka haktīvisms ir analogs tam, kas ir pazīstams politikā kā politiskais aktīvisms:

Parasti tas ir tā kā reālā dzīvē politiskais aktīvisms. Divas puses – viens ir tas, ka cilvēki lobē savas intereses, dodas pie pārstāvjiem, kā uzskata, ka ir vajadzīgs ... un, otrs, pelēkā zona, kas ir uz robežas ar nelegālām darbībām tīra mērķa parādīšanai, parādīt, ka tās darbības īstenībā var būt legālas, teiksim piratizēšanas, nesankcionētas datu kopēšanas, precīzāk, veikšana ar mērķi parādīt, ka tas nenodara kaut kādu kaitējumu, ka tas var būt sabiedrībai noderīgi, un otrs, traucēt kaut kādu sistēmu darbību, lai vērstu savu sabiedrības uzmanību tam, kad notiek kādas netaisnības pasaulē u.tml. (Rūdolfs Mazurs)

Daļa ekspertu ļoti skaidri pateica, ka mērķis un motivācija ir diezgan mazsvarīga haktīvistu darbībā – ja likumā ir rakstīts, ka tā ir nelikumīga darbība, tad motivācija ir maznozīmīga:

[Šie haktīvistī..] viņi deg par to savu problēmu, viņiem sāp, bet viņi tajā pašā laikā arī uzņemas dažādus, es neteikšu riskus, bet vienkārši neņem vērā citas problēmas un rada kaitējumu. (Baiba Kaškina)

Principā, tas, kas attiecas uz Latvijas likumdošanu, tad nesankcionēta mājas lapu uzlaušana ir krimināli sodāma darbība un viss. Pilnīgi ir vienalga, kāds ir bijis mērķis, piemēram, pajokot vai politisku mērķu vārdā, pierādīt kaut ko. (Maija Katkovska)

Bieži vien haktīvistu mērķis, lai arī ir pievērst uzmanību, tā uzmanība tiek vērsta uz konkrētām lietām, par kurām būtu jārunā sabiedrībā.

Haktīvisms bieži vien arī iet saistībā par tādām lietām, par kurām, par problēmām par kurām nerunā prese, piemēram, datu drošība. Presei interesē tas gadījums tikai tāpēc, ka ir kārtējie dati nozagti vai kaut kā tamlīdzīgi. Bet, vairāk vai mazāk, haktīvisms izmanto šīs metodes tieši šādiem nolūkiem. Arī, protams, lai iegūtu kaut kādu ētera laiku un skaļāk kaut ko pateiktu, jo viņiem liekas, ka cilvēki nesaprot vai arī cilvēki pievērsīs pārāk maz uzmanības ... Bet viņiem ir vienmēr ļoti stiprs šis te sociālais aspekts, viņi grib kaut ko panākt, grib izraisīt emocijas apkārtējos cilvēkos un tāds ir viņu mērķis. (Pēteris Krišjānis)

Bet reizēm šī motivācija var būt arī pretēja – savtīgi mērķi iegūt uzmanību.

Man ir gan radies iespaids, ka tas ir dziļais mērķis nedaudz eksibicionisms – es gribu parādīt, kas es to varu izdarīt, lielākoties. Manuprāt, tas ir tāds huligānisma paveids. Viņš aizēno vairāk vai mazāk to, ko es saucu par pozitīvo haktīvismu, kur jēdziens „hack” nozīmē tiešām kaut kā radīšanu, tas tiek radīts un izmantots labiem mērķiem un cilvēki ir centušies. (Pēteris Krišjānis)

Pēc ekspertu teiktā, var izdalīt to, ka haktīvisms ir politiski motivēti indivīdi, kas darbojas interneta vidē. Tika izteikts arī viedoklis par to, ka tie var būt atsevišķi indivīdi, kas darbojas savas pārliecības vārdā, bet var būt arī indivīdi, kas pārstāv kādas konkrētas valsts intereses, veicot uzbrukumus un spiegošanas kampaņas

Galvenie mērķi, ko haktīvistu vēlas panākt, pēc ekspertu teiktā, ir izdalāmi vairākās kategorijās:

- Cilvēki to dara izklaides pēc;
- Cilvēki to dara ideoloģisku mērķu vadīti;
- Cilvēki tādā veidā lobē savas intereses;
- Cilvēki tādā veidā mēģina mainīt attieksmi pret lietām, kas ir noteiktas sabiedrībā kā nelegālas un kaitējošas;
- Cilvēki to dara, lai pievērstu uzmanību netaisnībām pasaulē, piemēram, pievērst uzmanību datu drošībai vai pievērst uzmanību savtīgiem mērķiem;

Kā arī daļa ekspertu norādīja, ka haktīvistu rīcības mērķis un motivācija ir maznozīmīga, jo sabiedrībā ir izveidoti likumi, kas ir radīti, lai veidotu kārtību un savā veidā arī vienlīdzību. Nelikumīga darbība jebkurā gadījumā ir sodāma.

Savā veidā ekspertu viedoklis sakrīt ar materiālos iegūto informāciju – haktīvistu darbība ir ar politisku motivāciju. Līdzīgi kā sabiedrībā politiskās iesaistīšanās gadījumā, haktīvistu iestājas par konkrētiem uzskatiem, vai tie būtu „valdība ir slikta, tā ierobežo un atņem cilvēktiesības”,

vai „šajā nozarē ir problēmas, kaut kas ir jāmaina”. Materiālos maz bija norādīta šī izklaides un savtīgā mērķa motivācija – tā tiek vairāk saistīta ar datorlaužu darbību. Ir skaidri saprotams, ka šāds priekšstats var rasties, jo starp pašiem haktīvistiem veidojas domstarpības par to, kādam ir jābūt haktīvismam, vai tam vajadzētu izmantot nelikumīgas darbības ceļu mērķu panākšanai, vai arī haktīvistiem vajadzētu rīkoties likumīgi un netraucējot, kas var nebūt tik veiksmīgi.

6.2.2. Haktīvisma metodes

Jautājot par metodēm, ko izmanto haktīvisti, ļoti bieži eksperti atsaucās uz jau pieminētajiem pakalpojumatteices uzbrukumiem, dažādiem anonimitātes rīkiem.

Ja organizētāji ir gudri, tad viņi var paslēpties tā, ka viņus nevar atrast. Ir pietiekami daudz tehnoloģiju pieejams, tas pats Tor tīkls caur kuru var darboties, un kas meistarīgi noslēpj pēdas. Un ja pats uzbrucējs nepieļauj kādu kļūdu, tad viņu faktiski atrast ir ļoti, ļoti grūti vai neiespējami. (Baiba Kaškina)

Eksperts Pēteris Krišjānis norādīja, ka haktīvisti arī ir nodrošinājuši aparatūru, ar kuras palīdzību būtu iespējams koordinēt darbību un izvairīties no dezinformācijas.

Gan Ēģiptes, gan Sīrijas gadījumā tika nodrošināti šie te komplekti. Reportāžas komplekti, kas ir domāti datu šifrēšanai, lai nevar pārtvert. Jo Sīrijā tā problēma kļuva ļoti nopietna, jo Sīrijas valdība iegādājās diezgan labu aparatūru un teiksim tā viņi medija fiziski rokā cilvēkus, kas rakstīja ne to patiesību par to, kas notika. Tas bija viens. Viņiem tur bija arī amatiera radio komplekti. Bija diezgan, diezgan pamatīgi piestrādāts pie tā. Ēģiptē bija līdzīgi, manuprāt. (Pēteris Krišjānis)

Vairāk vai mazāk, visi eksperti apstiprināja, ka informācijas zagšanas, publicēšanas, pavairošanas, kā arī pakalpojumatteices uzbrukumus, ir galvenās metodes, kuras izmanto haktīvisti.

6.3. Haktīvisma ideoloģija un ētika

Mēģinot noskaidrot haktīvisma ētiku un ideoloģiju tās rīcības motivācijai, ekspertu viedoklis dalījās. Daļa uzskatīja, ka haktīvismam nav nekāda kopēja ideoloģija.

... tā ideoloģija un visa tā cīņa par atvērtu informāciju, tā ir jau padsmītu gadu pasākums. (Agris Krusts)

Nevaram runāt par kaut kādu organizētu kodeksu kopu, kas būtu universāli pieņemts un visi tam piekristu. ... [attiecīgi katra grupa ir jāskatās atsevišķi] It sevišķi tāpēc, ka

ir svarīgs vēsturiskais konteksts, kā vispār viss tas veidojās. Jo internets un visas šīs lietas, kur sāka parādīties? ASV. Un ASV personīgā brīvība ir ārkārtīgi nozīmīga lieta. ... Tas ir viens no svarīgākajiem iemesliem, kādēļ mēs nevaram pateikt, ka šādi kodeksi būtu universāli. Tāpēc, ka viņi lielā mērā ir veidojušies ASV un ASV tomēr ir īpašs gadījums uz pasaules kopējās ētikas kopienas, tā teikt. (Rūdolf Mazurs)

Šīs te grupas, pārsvarā viņas uzskata, ka faktiem ir ļoti liela nozīme un informācijai ir liela nozīme. Vai viņi sasniedz tos mērķus, arī ir diskutējami. Viņiem šī te ideja ir. Viņiem nav kopēju mērķu, ko viņi gribētu sasniegt, bet tā ideja ir, ka informācijai ir jābūt pieejamai. Informācijai ir jābūt brīvai. Cilvēkiem ir jāzina. (Pēteris Krišjānis)

Taču bija arī eksperts, kas norādīja, ka aiz haktīvisma rīcības ir konkrēta ideoloģija.

Viņi ir anarhisti visi pēc pārlicības vairāk vai mazāk. Šajā vārdā nenozīmē anarhisti, kā panki ar grebenēm, bet vairāk šo te ģeopolitisko ideju par anarhiju. Viņi neuzticās valdībai, viņi neuzticās kompānijām. Tas ir tas viņu kopējais vienojošais” (Pēteris Krišjānis)

Rūdolf Mazurs norādīja, ka IT sistēmās vispār maz runā par ētiku kā tādu datordrošības izmantošanas gadījumos.

Viens ir tas, ka par ētiku IT sistēmās noteikti vajadzētu runāt. Tas, kas notiek ar datoriem, kas nemainās, varbūt ir sociālie pamati un ētikas pamati. Tas, kas mainās, ir vieglums ar ko lietas var izdarīt. (Rūdolf Mazurs)

Līdzīgi kā bija ar mērķi un motivāciju, lielākā daļa ekspertu norādīja, ka šī ideoloģija un ētika var būt katram ļoti atšķirīgas. Ja rīcība ir nelikumīga, tad ir tīri vienalga motivācija un arī ideoloģija, kas pastāv starp haktīvistiem. Bieži vien arī šī tīkla sabiedrība ir ļoti sadrumstalota. Starp ekspertiem tika minēta anarhistu un liberālisma ideoloģijas elementi haktīvistu darbībā. Tas sasauca ar materiālos iegūto informāciju – haktīvisti izmanto protesta akcijas un savā veidā demonstrācijas, lai pievērstu mediju un sabiedrības uzmanību. Kā arī eksperti apstiprināja, ka informācijas brīvības cīņa ir haktīvistu darbības motīvs, taču tā ir cīņa, kas interneta vidē ir jau no tās pirmsākumiem.

Bieži vien intervijas laikā varēja arī pamanīt pretrunas par haktīvistu mērķiem – vienā gadījumā haktīvismam ir kopīga ideoloģija, citā gadījumā haktīvismam nav kopīgu mērķu un ideoloģijas. Iespējams, ka tas ir tādēļ, ka starp pašiem haktīvistiem ir liela segmentēšanās. Un šos mērķus var noteikt tikai, vai nu prasot pašiem haktīvistiem, vai no tā, ko viņi ir padarījuši pieejamu citiem cilvēkiem.

6.4. Haktīvisms kā sociāla kustība

No pieciem ekspertiem, tikai viens uzskata, ka haktīvismu ir iespējams uzskatīt par sociālu kustību:

Tā ir noteikti sociāla kustība! ... Bet, tad drīzāk varētu teikt, ka tā ir individuāla rīcība ar mērķi sasniegt sociālus mērķus. Cilvēki to nedara pašlabuma dēļ. Lielākā daļa no šiem cilvēkiem ir ļoti pārliecināti par to, kādēļ viņi to dara.” (Pēteris Krišjānis)

Pārējie eksperti skaidroja, ka haktīvismam ir raksturīga šī indivīdu kopa, kur katram ir savi mērķi un nepastāv nekāda kopēja organizētība.

Katram ir savi mērķi, katrai maziņai grupiņai ir savi. Arī metodes, kas tur ko individuāli māc. Patiesībā viņiem pat nevar pavilkt nekādu kopēju pasākumu vai karogu apakšā. Kādi to dara idejas pēc, kādi to dara noteikti naudas pēc. Tur ir tik daudz. Godīgi sakot, es neredzu, ka tur viņi būtu tāda baigā organizēta grupa, organizēta kustība un tā.. Es domāju, ka viņiem vispār nav pasākumi, tas, ka viņi kopēji karo un ir kopējas idejas. Tur ir kaut kādi antiglobālisti. Kaut kādi arī reliģiozie fanāti. Un tad ir vēl kaut kādi cīnītāji par informācijas brīvību, un tādām lietām.” (Agris Krusts)

Problēma ir tajā, ka nereti ir kaut kādi notikumi, kaut kāds aktīvistu pasākums, kas var būt viena cilvēka pasākums. Man grūti pateikt, vai viss haktīvisms vienmēr ir šāda veida sociāli organizētas kopienas aktivitātes mērķu sasniegšanai. (Rūdolfs Mazurs)

Eksperts Rūdolfs Mazurs arī paskaidroja problemātiku internetā ar identifikāciju un haktīvisma kā jēdziena problemātiku – ikviens var būt haktīvissts un arī botu tīkls var būt haktīvissts, pat nejauši.

Vēl viena problemātika, kas parādās, ir salīdzinoši viegli būt par haktīvistu. Jā, pat nejauši. Bet tad tas ir pavisam traki, kad aizej kaut kādā mājas lapā, spēlē spēlītes un fonā griežas script, kas izmanto datorresursus, lai uzbruktu citiem datoriem. Tā gadās. Teorētiski tas ir labi un slikti. No vienas puses tas nozīmē to, ka cilvēki mēdz veikt milzīgas kampaņas par lietām, kam viņi īsti netic. Viņas ir kaut kas tāds, kā dēļ nebūtu vērts aiziet divus kilometrus tālāk un pastāvēt ar plakātu rokās. Tas nozīmē, ka tas varētu nebūt tik būtiski. Iedomājies, ka es esmu likumdevējs un man jautā, vai man mainīt likumprojektu tādā un tādā virzienā. Un es redzu, ka man aiz loga piecsimt cilvēku stāv grupa jau nedēļu, ir skaidrs, ka ir cilvēku grupa lielāka nekā viņi, kuriem tas ir aktuāli. Ja man ir cilvēki, kas ir nospieduši divas podziņas internetā, tas man nerada tādu sajūtu, ka šos cilvēkus tas uztraukto. (Rūdolfs Mazurs)

Eksperu viedoklis dalījās par to, vai haktīvismu ir iespējams uzskatīt par sociālu kustību, taču vairākums atzina, ka tie ir atsevišķi indivīdi, kam bieži aiz rīcības slēpjas savtīgi mērķi.

Materiālos iegūtā informācija par interneta vidi, kā tas ietekmē cilvēka rīcību, savā veidā, sasauca ar ekspertu pausto viedokli, ka katram indivīdam ir savi mērķi iesaistoties haktīvismā. Ja ņem vērā apstākļus, kā cilvēks darbojas šajā vidē, tas ir, katrs indivīds pieslēdzas internetam un datoram no savām mājām (visticamāk), tad, kad cilvēkam ir izdevīgi un viņš to var atļauties – tas rada tādu kā patstāvīguma sajūtu, tādēļ liekas loģiski, ka katram cilvēkam ir savi motīvi, kādēļ viņi to dara. Bet arī sociālajās kustībās ir līdzīgi, ka katrs indivīds pats izlemj kādēļ viņš iesaistās protesta akcijās, kādēļ viņš atbalsta vienu vai otru organizāciju. Materiālos par haktīvismu gan ļoti uzsver, ka šai kustībai ir kopīga identitāte, ir tendence vienoties kopīgās diskusijās un spriest par savu rīcību pret konkrētu izvirzītu pretinieku.

6.5. Haktīvisma aktualitāte pasaulē un Latvijā

Jautājot par haktīvisma aktualitāti pasaulē un Latvijā, lielākā daļa ekspertu uzreiz norādīja dažādus ar to saistītus procesus.

Visbiežāk uzreiz tika pieminēti ārzemēs fiksētie notikumi, ļoti bieži atsaucoties uz *Anonymous* kustību.

Bieži redzētais, ir šie te visi anonīmie.. Anonymous dažādu valstu, kuri izsaka tās savas pretenzijas, kas viņiem nepatīk un draudus, kam viņi uzbruks un kad. Dažkārt šie draudi tiek realizēti, dažkārt viņi netiek realizēti. Un, vai aiz tiem cilvēkiem stāv tiešām.. piemēram, Ukrainas haktīvisi vai Igaunijas haktīvisi.. tas ir cits jautājums. Bieži viņš paliek neatbildēts. (Baiba Kaškina)

Pirms četriem gadiem bija Haiti zemestrīce lielā. Viņu galvaspilsēta, faktiski 80% ēkas sabruka, noslaucīja no zemes virsas. Tur bija tā, ka Apvienoto Nāciju ātrās reaģēšanas palīdzības dienesti dabas katastrofu gadījumā ieradās, [un] viņi konstatēja, ka nav kartes nekādas. Ir tikai armijas kartes, kas ir kādus 30 gadus vecas. Haktīvisms no Open Street Map veidotāju puses bija tāds, ka viņi izveidoja infrastruktūru, sadalīja darbus, un cilvēki vienkārši no satelīta kartēm pārzīmēja pašreizējo stāvokli. [Šajās kartēs] Arī tika ielikts, kur ir bēgļu nometne, kur ir izvietotas teltis. Šo karti tad pēc tam izmantoja palīdzības dienesti, lai varētu piegādāt, pirmkārt, tur, kur ir cilvēkiem visa tā palīdzība, otrkārt, lai pārmeklētu visus gruvešus, kur mājas, kur varētu būt cilvēki iesprostoti. (Pēteris Krišjānis)

Gan Ēģiptes, gan Sīrijas gadījumā tika nodrošināti šie te komplekti. Reportāžas komplekti, kas ir domāti datu šifrēšanai, lai nevar pārtvert. Jo Sīrijā tā problēma kļuva ļoti nopietna, jo Sīrijas valdība iegādājās diezgan labu aparatūru un teiksim tā viņi medīja fiziski rokā cilvēkus kas rakstīja ne to patiesību par to, kas notika. (Pēteris Krišjānis)

Gandrīz visi eksperti norādīja, ka tāds haktīvisms Latvijā gandrīz vispār nav, ka ir bijuši mēģinājumi, taču tie savā veidā ir bijuši arī individuāli gadījumi.

Latvijā gandrīz nekā nav vispār no politiskās aktivitātes, izņemot pensijas jautājumus. Man liekas, ka tā ir Latvijā mentalitāte tāda. Tas, kas mums ir nozīmīgs, tas parādās salīdzinoši uz pasaules fona pieklusinoši. (Rūdolfs Mazurs)

Nu, kaut kādi iedīgli ir redzēti, bet nekas tāds ļoti. (Baiba Kaškina)

Neviens jau sevi jau tā nesauks. Ir bijuši kaut kādi pasākumi. Tas viens no senākajiem bija 2000. gada sākumā, kad Saeimas mājas lapu uzlauza par obligāto kara dienestu.

Ik pa laikam kaut ko tādu uzlauž. (Agris Krusts)

Tomēr viens eksperts uzsvēra, ka Latvijā ir tā saucamais digitāli pareizas haktīvisms, kas nesaistās tikai ar datorlaušanu, bet gan darbojas sabiedrības labumā.

Tāds ilgtermiņa haktīvisms ir manabals.lv, manā skatījumā. Jo viņš arī tapa ar tādu mērķi sākumā, ka mums vajag vienkāršu platformu samest kopā, kurā var nobalsot. Bija tāds viens posms, kad cilvēka balsi nedzird, tas ir, vai nu pamatoti, vai nepamatoti, bet, vairāk vai mazāk, tāda noskaņa bija. (Pēteris Krišjānis)

Atsevišķi jautājot par *Anonymous* un *WikiLeaks*, vai to ir iespējams uzskatīt par haktīvismu, gandrīz visi eksperti norādīja, ka *WikiLeaks* nav iespējams uzskatīt par haktīvismu, jo tas nav tas pats.

WikiLeaks pēc būtības ir vienkārši kaut kāda datu bāze, kur viņi publicē kaut kādu informāciju, ko viņi kaut kādā veidā, pat ne viņi, bet kādi citi, ir ieguvuši. Tas ir tā kā nedaudz savādāk. Tā organizācija jau nenodarbojas ar mājas lapu izķēmošanu, vai kaut ko tādu. (Agris Krusts)

WikiLeaks, manuprāt, īsti nevar uztvert par haktīvismu. Ar to, ko viņi bija populāri atpakaļ, ka viņi bija tieši to Irākas video .. viņi paši šo informāciju neieguva, viņi negāja nekur, nelauzās iekšā. Vienkārši sēž un saka: „Iedodiet mums datus, mēs nodrošināsim, ja vien pats neizstāstīs par sevi, mēs vismaz par jums nestāstīsim.” Anonimitātes garants un pēc tam datu izplatīšana. Man būtu grūti pateikt ar ko tas atšķirās no cita laikraksta darbības. (Rūdolfs Mazurs)

Par kustību *Anonymous* savukārt, eksperti norādīja, ka tā drīzāk ir kā ideja, kā zīmols, kas tiek piedēvēts kādu cilvēku darbībai.

Ik pa laikam, ja palasa ziņas, kādu noķer, kas ir kaut kādā mērā iesaistīts [Anonymous]. Parasti tās ir kaut kādas grupas, kas ar to visu saistās. Jo tas Anonymous ir vistīkamāk kaut kāds vienkārši pavisam tik.. tik virtuāls pasākums. Jūs pati sevi varat nosaukt par Anonymous un kaut ko darīt. Līdz ar to tas tāds.. vienkārši tas tāds kā trademarks, kā jūs saucat haktīvistus. Tikai tas varbūt palien apakšā zem varbūt antiglobālistiem un tādām lietām.” (Agris Krusts)

Anonymous ir viltīgi. Viens ir skaidrs, ka viņi izmanto nelegālus mehānismus, kas nozīmē, ka ir svarīgi, lai neviens nezin, kas viņi tādi ir. Tā kā savstarpējā anonimitāte ir tik būtiska, varētu būt, ka viņi nevar pastāvēt kā organizācija, bet kā ideja. (Rūdolfs Mazurs)

Viņi viens otru īsti nezina. Viņi zina, ka kāds kaut ko ir darījis. Viņiem pat nav īsti jāvienojas, es tagad eju uzlauzt Sony mājas lapu ... Vienkārši kāds to uzlauž un pasaka, jā, to izdarīja LOLZ. A kas ir LOLZ? Tu jau nezini, kas ir LOLZ. Iespējams, ka daudz cilvēku aizmugurē. Tā ir zīmološana.” (Pēteris Krišjānis)

Jautājot ekspertiem par haktīvisma ietekmi uz sabiedrības procesiem – vai tiem vispār ir kāda nozīme, varbūt tā ir pārejoša fāze, vairāki eksperti dalījās ar viedokli par šo jautājumu. Daudzi norādīja, ka ir jāmācās sargāt sevi interneta vidē un jāmēģina nodrošināt datu drošību, tad ļoti iespējams, ka tādu haktīvistu nebūs vispār.

... pirmais, ko cilvēkiem jādara, ir jārupējas par savu sistēmu drošību. Tādā veidā cīnīties. Tādu cilvēku būs, tāds haktīvists būs. Pret zagļiem var cīnīties, bet viņi būs. Bet pirmais, ko var darīt, ir vienkārši sevi sargāt un rūpēties par savu drošību. ... Ja viņiem nepievērsīs uzmanību, tad viņu vienkārši nebūs. ... Viņi izķēmo lapu, lai kāds ierauga, ka viņi izķēmo lapu. Ja pieņem tādu teorētisku iespēju, ka visi ignorēs viņus, tad nekas tāds nenotiks. Bet, protams, viņus neignorēs neviens. Tā ir tāda problēma. (Agris Krusts)

Tie politiskie notikumi arvien vairāk tiks pavadīti ar notikumiem IT vidē. Ar to ir jāreķinās. Drīzāk ir jāmācās gan sabiedrisko attiecību cilvēkiem, gan citām nodaļām. Varbūt vairāk saprast, kas notiek, kā uz to reaģēt, ko darīt, ja ir paziņojums, piemēram, YouTube, ka rītā uzbruks mūsu Ministrijai, kāda būtu pareizākā reakcija. Varbūt par tādām lietām vairāk jāpadomā. Tehnoloģiski, es domāju, nav nekas tāds, ko noteikti mēs nedarām vēl vai jebkurš cits Eiropā nedara, un ko vajadzētu darīt. Vai arī no likumiskā viedokļa, ka ir tāds liels caurums, kurš jāaizpilda. (Baiba Kaškina)
Kaut kas notiekās, likuma aizsargājošajām institūcijām vajadzētu reaģēt adekvāti. Ja gadījumā, ka tas ir kaut kāds normāls politiskais aktīvisms, tad īpaši par to kreņķi

neķert. Ja gadījumā tas ir acīmredzami ļaunprātīgi, tad būtu jādara tas, kas būtu jādara. Tāpat kā dzīvē. (Rūdolfs Mazurs)

Eksperti norādīja, ka haktīvisma aktualitāte Latvijā ir nekāda – ir bijuši aizmetņi, taču attīstījies līdz lielākiem apmēriem, tas nav. Bieži vien par aizmetņiem Latvijā eksperti norādīja *Neo* jeb Ilmāra Poikāna gadījumu, kad tika „nopludināti” Valsts ieņēmuma dienesta dati. Taču daudzi uzreiz teica, ka nav pārliecināti par viņa motivāciju, tādēļ ir jāvērsas pie paša *Neo*.

Vēl daudz piemēru no Latvijas „labā” haktīvisma pieminēja Pēteris Krišjānis, kas norādīja, ka *manabals.lv* portāls var tikt uzskatīts savā veidā kā haktīvisms – jo tas atvieglo balsošanu politiskajos procesos.

Pēteris Krišjānis, kas pats iesaistījies atvērtā koda kustībā, norādīja dažādus piemērus ārzemēs, kad haktīvisisti ir veikuši savas darbības pozitīvākā veidā – tā ir bijusi dažādu programmatūru izveide, lai atvieglotu glābēju darbu Haiti zemestrīces gadījumā, gan arī reportāžas komplektu nodrošināšana valstīs, kur ir kritiska situācija un dezinformācija.

Atsevišķi jautājot par *WikiLeaks*, eksperti norādīja, ka tas nevar tikt uzskatīts par haktīvismu tādēļ, ka tā nav organizācija, kas nodarbojas ar mājas lapu laušanu. *WikiLeaks* tikai nopublicē datus, viņi pauž tikai šo informācijas avota anonimitātes principus.

Savukārt, par kustību *Anonymous*, eksperti izteicās, ka tā nav kustība, ka tas ir cilvēku bariņš, kas dara to savu interešu dēļ, lai izrādītos un pierādītu sabiedrībai, ka viņi var izķēmot un izplatīt konfidenciālus datus. Ir ļoti grūti noteikt šīs organizācijas robežas, kas ir iesaistītie, kas nav iesaistītie. Eksperti norādīja, ka *Anonymous* drīzāk ir kā zīmols, ko var izmantot, lai pamatotu savas nelikumīgās darbības internetā. Ikviens var būt *Anonymous*. Savā veidā tas sakrīt arī ar pašu *Anonymous* pozīciju – ikviens var piedalīties un iesaistīties šajā kustībā, un šīs kustības organizējošās vienības bieži vien atvieglo veidus, kā iesaistīties. Tas attiecas uz gadījumiem, kad *Anonymous* biedri izveido programmas, kuras ir tikai jālejupielādē savā datorā un šī programma pati visu izdara, piemēram, pakalpojumatteices uzbrukumos. Runājot par *Anonymous*, pārsvarā tiek pieminētas „melno cepuru” jeb nelikumīgo hakeru metodes, kas rada zaudējumus un kaitējumu.

No ekspertu intervijām par haktīvisma sekām un cīņu, tika izteikti divi galvenie secinājumi:

- Cilvēkiem ir jā rūpējas par sava datora drošību;
- Haktīvisms un politiskā iesaistīšanās, caur elektronisko vidi, pastāvēs vienmēr.

6.6. Secinājumi

Galvenokārt, no intervijās iegūtajiem datiem, secinājums ir, ka par haktīvismu kā tādu Latvijā mūsdienās informācijas ir maz. Tā rezultātā bija ļoti grūti nedefinēt, kas ir haktīvisms kopumā un vai avotos atrastās definīcijas atbilst patiesībai. Haktīvisms ir vārda salikums no ‘hakeri’ un ‘aktīvisms’, kas ietver sevī cilvēkus, kas izmanto elektroniskās tehnoloģijas (konkrētāk, datoru un internetu), lai veiktu darbības, kas saistītas ar politiku. Līdzīgi tāpat kā politiskais aktīvisms fiziskajā pasaulē. Sociālajām kustībām ir interese virzīties uz pārmaiņām un arī politiskajam aktīvismam ir šāda pati motivācija – gāzt varu, sistēmu, mainīt likumus, pievērst mediju uzmanību problēmjautājumiem veicot likumīgi apšaubāmas vai miermīlīgas darbības. Ekspertu intervijās bija grūti pamanīt šīs sakarības un lielākoties bija koncentrēšanās uz nelegālo haktīvismu un hakeriem kopumā. Jāsaka, ka arī avotos tika norādīts, ka sabiedrībā šodien ar vārdu ‘hakeris’ saprot tikai šīs nelegālās darbības, ko veic *cracker* jeb datorlauzis. Arī mediji ir pievērsuši uzmanību tādiem haktīvistu grupējumiem, kas ir atbildīgi par morāli diskutējamiem uzbrukumiem.

Arī motivācija darbībai ir ļoti sarežģīts jautājums. Lai arī eksperti norādīja, ka cilvēkiem, kas iesaistīti šajās darbībās, mērķis un rīcības motivācija var atšķirties, ir vērts atgādināt, ka sociālās kustības arī ir veidotas no indivīdu kopuma, kur arī katram atsevišķam indivīdam ir savi mērķi un rīcības motivācijas, kādēļ viņi to dara. Šie cilvēki vienojas vienā kopīgā „identitātē”, kuru viņi kā masku uzliek, kad veic darbību, kuru viņi saista ar šo kustību. Taču, ņemot vērā ekspertu teikto, ir iespējams izdalīt trīs galvenās motivācijas – finansiāls guvums, uzmanības trūkums un politiskā pārliecība, kas arī saskan ar literatūras avotos atrasto informāciju.

Šī bakalaura darba piektajā nodaļā tika skaidrots, ka, lai sociālās kustības varētu pastāvēt ilglaicīgi un ar nepārtrauktību laikā, tām ir nepieciešams izveidot savus saukļus un atvērtu stāstījumu par sevi. Ja ņem par piemēru *Anonymous* kustību, viņiem ir skaidri definētas robežas – ja kāds grib būt biedrs, nav nekādu ierobežojumu. Iespējams, ka tā ir kāda pavisam jauna tīkla sabiedrības domāšana un cilvēka prāta evolūcijas rezultāts, iespējams, ka tas ir pavisam neskaidrs un nekur neeksistējošs fenomens.

Runājot par metodēm, eksperti apstiprināja, ka izmantotās metodes ir tādas pašas kā hakeriem-datorlaužiem: informācijas zagšana, publicēšana; pakalpojumatteices uzbrukumi; virtuālā īpašuma bojāšana. Tika arī norādīts uz „pozitīvo haktīvismu”, kas atgādina Wikipedia konceptu, kur materiālu veido lietotāji un to dara sabiedrības labumam, arī dažādu programmatūru veidošanu labu darbu darīšanai, kā arī tehnoloģiju nodrošināšanu reportāžām kara apstākļos Sīrijas, Ēģiptes u.tml. gadījumos.

Runājot par haktīvisma ideoloģiju un ētiku, arī šeit bija redzams tas, ka eksperti uzskata, ka nav tādas kopējas ideoloģijas, nav kopējas ētikas, jo šī kustība ir sadalījusies mazākās grupās un katra ir aizvirzījusies uz savu problēmzonu. Nedrīkst aizmirst arī, ka internetā ļoti tiek cildināta šī anonimitāte, kas ir, protams, šķietama, bet tā arī liek pārņemt tādus kā rīcības veidus/motīvus. Ja šī vide ir elastīga, mainīga, plūstoša, un arī iesaistītie cilvēki ir mūžīgi kustībā, tad varbūt nemaz nav iespējams nodefinēt tādu tiešu, skaidru, nemainīgu rīcību. Sociālā kustība arī nevarētu pastāvēt, ja tā vispār nemainītos un paliktu statiska. Ne velti tā ir sociālā KUSTĪBA. Vairāk vai mazāk šie indivīdi mēģina cīnīties par savām tiesībām un par savu labsajūtu savā vidē, vai tā būtu fiziskā vai virtuālā.

Tāpat arī jautājot par haktīvismu kā sociālu kustību, eksperti norādīja, ka tā nav sociāla kustība, tie ir atsevišķi indivīdi. Taču es uzskatu, ka tas ir ļoti grūts jautājums un par to, vai tā ir sociāla kustība vai nē, varēs spriest tikai pēc gadiem. Varbūt, ka haktīvistiem ir jāizdara kas vēl nopietnāks, lai viņus neuztvertu kā mazus, pagrabā dzīvojušus dīvaiņus, kas joprojām trīsdesmit gadu vecumā dzīvo kopā ar vecākiem. Tāds priekšstats bija jau izveidojies par hakeriem, bet, manuprāt, hakeri nedaudz pamainīja šos uzskatus, mēģinot parādīt, ka arī dīvainu cilvēku kopumā var būt spēks mainīt un ietekmēt organizāciju darbību un valsts iestāžu darbību. Lai arī tas nav nekas liels, politiskajā aktīvismā arī tiek runāts par simbolisku rīcību, kurai nav pārāk liela ietekme uz procesiem kopumā, bet tā ir kā nostāja pret notiekošo. Tā ir emocionāla manipulācija ar sabiedrības viedokli un domu, mediju ietekmēšana, kā arī politikas lēmumu pieņemšanas procesu ietekmēšana.

Aktualitāte haktīvismam no ekspertu viedokļa ir bijusi vienmēr un ir arī šodien. Kā Rūdolfs Mazurs uzsvēra, haktīvisms veidojās ASV, kur personīgā brīvība ir ļoti svēta. Vēlākie protesti Dienvidaustrumos attīstījās no totalitāru režīmu sloga, kur šī brīvība tikusi ierobežota. Tā kā Latvijā politika ir salīdzinoši brīva, tad šeit haktīvismam nav augsnes attīstīties. Iespējams, ka citādi uzskati netika konstatēti nelielā ekspertu skaita dēļ. Tomēr, manuprāt, šeit ir nepieciešama interpretācija rezultātiem un it kā redzamajai pretrunai – ja eksperti apgalvo, ka haktīvistu kustībai nav vienota ideoloģija, ētika, mērķi un tie ir vienkārši indivīdi, kas darbojas interneta vidē, tad kāpēc haktīvisms joprojām ir aktuāls no 80. gadiem? Varbūt ir jāņem vērā, ka šī ir tīkla sabiedrība, un virtuālā vidē viss notiek individualizēti, iespējams ir nepieciešama kāda jauna, skaidrāka teorija, kas izskaidrotu un ļautu labāk izprast šos procesus.

NOBEIGUMS

Darba rakstīšanas procesā tika veiktas vairākas atkāpes no ierastā plāna – tika izveidotas jaunas atsevišķas nodaļas, lai labāk varētu aptvert informācijas bāzi par sociālajām kustībām un haktīvismu kopumā.

Varētu teikt, ka izmantotajos materiālos informācija atšķirās no tā, kāds viedoklis bija ekspertiem par šo tēmu – haktīvismu kā sociālo kustību. Lai arī eksperti bija atsaucīgi, šajā bakalaura darbā nesanāca iegūt viedokli no pašu haktīvistu puses, jo kā norādīja paši eksperti, haktīvistu Latvijā gandrīz vispār nav, un ja arī ir, tad tos būs ļoti grūti atrast, tādēļ, ka neviens nesludinās, ka kāds ir haktīvists. Šī iemesla dēļ tika arī pārveidots galvenais pētnieciskais jautājums: kas ir haktīvisms un vai to var uzskatīt par individuālu darbību vai iesaistīšanos sociālajā kustībā?

Atbilde uz galveno pētniecisko jautājumu ir šāda: haktīvistu rīcība var tikt reizēm uztverta kā sociāla kustība, ja tai ir skaidri definēti mērķi un uzdevumi, kā arī stingri noteiktas robežas. Interneta vide ir ļoti daudzšķautņaina, tādejādi nevar noskaidrot precīzi, vai konkrētie cilvēki, kas slēpjas aiz anonimitātes, ir tie paši, kas uzrakstījuši šīs kustības manifestu. Rīcības motivācija un mērķi var būt atšķirīgi – tie var būt individuāla finansiāla labuma gūšana, tā var būt vienkārši izklaide un izrādīšanās, mediju uzmanības meklējumi un var būt arī politiska motivācija šai rīcībai. Tā kā tā ir katra dalībnieka individuāla motivācija, to ir ļoti grūti noteikt un to varētu izdarīt tikai ar lielu skaitu iesaistīto kustībā interviju skaitu, vai arī veicot anketēšanu. Taču nav atrodama konkrēta datu bāze un būtu jābūt diezgan iesaistītam šajā kustībā, lai varētu to nodrošināt.

Šajā bakalaura darbā ir apkopota informācija par sociālajām kustībām un to attīstība līdz mūsdienu sociālajām kustībām internetā, ir izklāstīta haktīvisma vēsture, būtība, ētika un ideoloģija, galvenās metodes, kā arī ir aptvertas galvenās haktīvisma kustības mūsdienās.

Bakalaura darba ietvaros veiktais pētījums ļauj dziļāk ieskatīties IT nozares speciālistu viedoklī par haktīvismu kopumā, par haktīvisma aktualitāti, par haktīvismu kā sociālo kustību un haktīvistu rīcības mērķiem.

Kopumā varētu teikt, ka šī tēma ir aktuāla un būs aktuāla arī turpmāk, jo datoru un interneta izmantojamība kļūs pieejamāka lielākam cilvēku daudzumam. Ir iespējama arī tālāka pētniecība, piemēram, mēģinot iegūt pašu haktīvistu viedokli vai izsvērt haktīvistu ideju par interneta pielietojumu politikas lēmumu pieņemšanā un politiskās pretošanās gadījumos.

KOPSAVILKUMS

Pirmā nodaļa apskata vēsturiski sociālās kustības veidošanos un pirmos skaidrojošos elementus sociālo kustību darbībā, tas ir, kolektīvā uzvedība, kolektīvā rīcība, kolektīvā identitāte un tādas iezīmes, kā: virzība uz pārmaiņām, protests kā viena no ārējām formām, kopēja identitāte, kolektīvā apziņa, kopēja ideoloģija un vērtību sistēma, kaut kāda organizētība, līderība, nepārtrauktība laikā. Šī nodaļa arī skaidro katru elementu atsevišķi un sniedz piemērus sociālajās kustībās un to darbībā.

Otrā nodaļa skaidro tālāko sociālo kustību attīstības posmu – jaunā sociālās kustības. Ja iepriekš sociālās kustības tika uzskatītas viena šķira, kas pretojas politiskajai pārākumam un ekonomiskajai segmentācijai, tad jaunās sociālās kustības attīstījās pēc 1970. gadiem, kad sabiedrībā tika vairāk pamanīti tādi jautājumi kā cilvēktiesības, cilvēku vienlīdzība, pastiprinājās pretošanās pret karu darbību u.tml.

Trešā nodaļa apskata sociālās kustības internetā – kā internets ietekmē cilvēku rīcību, kāda ir kopējā vide un „augšne”, ko veido internets sabiedrībai, kurā joprojām pastāv konflikti starp dažādām indivīdu kopienām un slāņiem.

Ceturtnā nodaļa apskata materiālus par haktīvismu kopumā. Pirmajā apakšnodaļā tiek skaidrota hakeru vēsturiskā attīstība, kas ir saistīta ar haktīvisma attīstību. Vienkāršāk, haktīvisms ir septītā hakeru paaudze un ir attīstījies no atvērtā pirmkoda kustības. Otrā apakšnodaļa runā par pirmajiem haktīvistu grupējumiem, piemēram, *Cult of the Dead Cow*, *Ehippies* jeb *Electrohippies*, kā arī *Electronic Disturbance Theater*. Apskatot haktīvistu vēsturi, tiek sniegts arī ieskats to ideoloģiju vēsturē. Trešā apakšnodaļa turpina skaidrot haktīvismu un vairāk koncentrējas uz hakeru ētiku, kas redzama šodienas grupējumu darbībā un sludinātajos mērķos. Galvenokārt, cīņa notiek pret interneta cenzūru, par vārda brīvību un informācijas pieejamību cilvēkiem. Ceturtnā apakšnodaļa nosauc konkrētas metodes, kuras izmanto haktīvismi – gan datoru un tīklu vidē, gan arī fiziskajā pasaulē.

Piektā nodaļa savēl kopā sociālās kustības un haktīvismu. Tiek skaidrotas haktīvistu iespējas internetā, kas nodrošina labvēlīgus apstākļus sociālās kustības darbībai pirmajā apakšnodaļā. Otrā apakšnodaļa apskata *WikiLeaks* saistību ar haktīvismu. Trešā apakšnodaļa skaidro vispazīstamāko haktīvistu kustību *Anonymous* darbības motīvus, nozīmīgākos darbus u.tml.

Sestā nodaļa ir Latvijas ekspertu viedokļi par haktīvismu. Izmantojot kvalitatīvo pētījumu metodoloģiju, dziļās intervijas, tika intervēti pieci eksperti, kas dalījās viedoklī par dažādiem jautājumiem, kas saistīti ar haktīvistiem. Sestās nodaļas apakšnodaļās tiek apskatīti tēmu bloki, izmantojot citātus no ekspertu intervijām.

TERMINU VĀRDNĪCA

Online – dators pievienots interneta tīklā.²¹⁷

IRC/Internet Relay Chat – internetā retranslēta tērzēšana; sinhrona, reālā laikā notiekoša informācijas apmaiņa starp lietotājiem, izmantojot datoru tīklu.²¹⁸

Botnets jeb robotu tīkli – liels skaits inficētu datoru, kas savienoti ar centrālo vadības un kontroles serveri no kā tā robottīkla īpašnieks var izmantot inficēto datoru resursus un caurlaidību lai vienlaicīgi palaistu postošus pakalpojumatteices uzbrukumus uz citiem serveriem.²¹⁹

---

²¹⁷ Oxford Dictionaries. Pieejams: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/online> [skatīts 24.04.2014.]

²¹⁸ Akadēmiskā terminu bāze AkadTerm. Pieejams: termini.lza.lv [skatīts 24.04.2014.]

²¹⁹ Brevini, Benedetta, Arne Hintz and Patrick McCurdy (ed. by). *Beyond WikiLeaks: Implications for the Future of Communications, Journalism and Society*. New York: Palgrave Macmillan, 2013, p. 213

IZMANTOTO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

1. Akadēmiskā terminu bāze AkadTerm. Pieejams: termini.lza.lv [skatīts 24.04.2014.]
2. Anonymous. *5 Postulates: An Anonymous Manifesto*. Pieejams: <http://anonnews.org/press/item/199/> [skatīts 23.03.2014.]
3. Barney, Darin. (ed.) *The Network Society*. Cambridge: Polity Press Ltd., 2004
4. Brevini, Benedetta, Arne Hintz and Patrick McCurdy (ed. by). *Beyond WikiLeaks: Implications for the Future of Communications, Journalism and Society*. New York: Palgrave Macmillan, 2013
5. Castells, Manuel. *Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age*. Polity Press, 2012
6. Castells, Manuel. *The Power of Identity: The Information Age: Economy, Society and Culture, Volume 2*. 2nd ed. Blackwell Publishing Ltd, 2010
7. Creative Art Ensemble. *Electronic Civil Disobedience and Other Unpopular Ideas*, 1994, p. 13. Pieejams: <http://www.critical-art.net/books/ecd/ecd2.pdf> [skatīts 28.04.2014.]
8. Dahlberg, Lincoln. Rethinking the fragmentation of the cyberpublic: from consensus to contestation. *New Media Society*. Vol. 9 (5). Los Angeles, London, New Delhi and Singapore: SAGE Publication, 2007, p. 829. Pieejams: <http://nms.sagepub.com/content/9/5/827> [skatīts 25.03.2014.]
9. Della Porta, Donatella, Mario Dani. *Social Movements: An Introduction*. 2nd edition. Blackwell Publishing 2006
10. Greenberg, Andy. *This Machine Kills Secrets: How Cyberpunks and Hacktivists Aim to Free the Worlds Information*. United States, United Kingdom: Virgin Books, 2012
11. Ģenerālā Asambleja. *Vispārējā cilvēktiesību deklarācija*. 1948. Pieejams: <http://www.tiesibsargs.lv/tiesibu-akti/ano-dokumenti/ano-vispareja-cilvektiesibu-deklaracija/> [skatīts 28.04.2014.]
12. Hakaktivismo. *The Hacktivism Declaration*. Pieejams: <http://www.hacktivism.com/public/declarations/en.php> [skatīts 28.04.2014.]
13. Jordan, Tim and Paul Taylor. *Hacktivism and Cyberwar: Rebels With A Cause?* London and New York: Routledge, 2004
14. Jordan, Tim. *Hacking: Digital Media and Technological Determinism*. Cambridge: Polity Press, 2008
15. Joyce, Mary (ed.) *Digital Activism Decoded: The New Mechanincs of Change*. New York and Amsterdam, International Debate Education Association, 2010

16. Levy, Steven. *Hackers: heroes of the computer revolution*. Garden City, New York: Anchor Press/Doubleday, 1984
17. Markss, Kārlis, Engels Frīdrihs. *Komunistiskās partijas manifesti*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2008
18. Oxford Dictionaries. Pieejams: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/online> [skatīts 24.04.2014.]
19. Paget, François. *Hactivism: Cyberspace has become the new medium for political voices*. p. 4. Pieejams: <http://www.mcafee.com/hk/resources/white-papers/wp-hactivism.pdf> [skatīts 28.04.2014.]
20. Smelser, Neil. *Theory of Collective Behaviour*. New York: The Free Press, 1962. Pieejams: <https://archive.org/details/theoryofcollecti00smel> [skatīts 29.03.2014.]
21. Snow, David, Soule, Sarah and Hanspeter Kriesi. *The Blackwell companion to social movements*. Blackwell Publishing Ltd, 2007
22. Touraine, Alain. *Can We Live Together?: Equality and Difference*. Oxford: Polity Press, 2000
23. Touraine, Alain. *The Post-Industrial Society: Tomorrows Social History Classes, Conflicts and Culture in the Programmed Society*. New York: Random House, 1971
24. UNESCO Digital Arts Portal. *Electronic Disturbance Theater*. Pieejams: http://digitalarts.lmc.gatech.edu/unesco/internet/artists/int_a_edtheater.html [skatīts 28.04.2014.]
25. United Nations. *International Covenant on Civil and Political Rights*. Pieejams: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx> [skatīts 28.04.2014.]

SUMMARY

The title of this annual paper is: „Social movements on the Internet: hacktivism”.

The aim of the work is to explain hacktivism, its history, its first groups and the ethics of hacktivism, also the methods.

The introduction is fully devoted to the challenging issue of social movement, its essential elements, for example, collective behaviour and collective action, collective identity.

The author continues with new social movement theory. The article outlines main reasons for new conflicts in society that reconstruct the main reasons of the formation of social movements.

Further, the article presents theory about social movements on the Internet. It revolves around questions how the Internet changes society and how it facilitates the formation of social movements.

Furthermore, the work considers social movement characteristics in hacktivism.

The major part of the work is research fully devoted for Latvian expert analysis of hacktivism, its characteristics, its ideology, its ethics, its topicality in Latvia and all over the world.

The conclusion of the work connects social movement theory, hacktivism and opinion of experts.

Some of the issues call for further research.

Vispārējā cilvēktiesību deklarācija

*Pieņemta un pasludināta ar Ģenerālās Asamblejas 1948. gada 10. decembra 217. A (III)
rezolūciju*

Preambula

Ņemot vērā to, ka visiem cilvēku sabiedrības locekļiem piemītošās pašcieņas un viņu vienlīdzīgo un neatņemamo tiesību atzīšana ir brīvības, taisnīguma un miera pamats pasaulē; ņemot vērā to, ka cilvēktiesību neievērošanas un noniecināšanas dēļ ir notikuši barbariski akti, kas ir smags pārkāpums pret cilvēces sirdsapziņu, un cilvēku viskarstākā vēlme ir radīt tādu pasauli, kurā valdītu vārda un domas brīvība un kurā cilvēki būtu brīvi no bailēm un trūkuma; ņemot vērā to, ka, lai cilvēki nebūtu spiesti kā pēdējo līdzekli izmantot sacelšanos pret tirāniju un apspiestību, ir svarīgi, lai cilvēktiesības aizsargātu likuma spēks;

ņemot vērā to, ka ir svarīgi veicināt tautu draudzību;

ņemot vērā to, ka Apvienoto Nāciju tautas Statūtos ir apliecinājušas ticību cilvēka pamattiesībām, cieņai un cilvēka personas vērtībai un vīriešu un sieviešu līdztiesībai, kā arī apņēmušās sekmēt sociālo progresu un dzīves apstākļu uzlabošanu lielākas brīvības apstākļos;

ņemot vērā to, ka dalībvalstis ir apņēmušās sadarbībā ar Apvienoto Nāciju Organizāciju veicināt vispārēju cieņu pret cilvēktiesībām un pamatbrīvībām, kā arī to ievērošanu;

ņemot vērā to, ka ir ārkārtīgi svarīgi panākt šo tiesību un brīvību vienotu izpratni, lai varētu pilnīgi īstenot šo apņemšanos,

Ģenerālā Asambleja pasludina šo Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju par kopīgu uzdevumu, kuru jātiecas pildīt visām tautām un visām valstīm, lai katrs cilvēks un katrs sabiedrības loceklis, pastāvīgi paturot prātā šo deklarāciju, ar izskaidrošanu un izglītošanu censtos veicināt šo tiesību un brīvību respektēšanu un, veicot valsts līmeņa un starptautiskus progresīvus pasākumus, nodrošinātu šo tiesību un brīvību vispārēju un faktisku atzīšanu un ievērošanu gan Organizācijas dalībvalstīs, gan arī to jurisdikcijā esošajās teritorijās.

1. pants

Visi cilvēki piedzimst brīvi un vienlīdzīgi cieņā un tiesībās. Viņiem ir dots saprāts un sirdsapziņa, un viņiem citam pret citu jāizturas brālības garā.

2. pants

Katram cilvēkam pienākas visas tiesības un brīvības, kas pasludinātas šajā deklarācijā, neatkarīgi no viņa rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģiskās, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai sociālās izcelsmes, mantiskā stāvokļa, kārtas vai cita stāvokļa. Turklāt nav pieļaujamas nekādas atšķirības tās valsts vai teritorijas politiskā, tiesiskā vai

starptautiskā stāvokļa dēļ, pie kuras cilvēks pieder, neatkarīgi no tā, vai šī teritorija ir neatkarīga, aizbildnībā, bez pašpārvaldes vai kā citādi ierobežota savā suverenitātē.

3. pants

Katram cilvēkam ir tiesības uz dzīvību, brīvību un personas neaizskaramību.

4. pants

Nevienu nedrīkst turēt verdzībā vai piespiedu kalpībā; jebkāda verdzība un vergu tirdzniecība ir aizliegta.

5. pants

Nevienu nedrīkst pakļaut spīdzināšanai vai nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai attieksmei vai sodiem.

6. pants

Katram cilvēkam, lai kur viņš atrastos, ir tiesības tikt atzītam par personu likuma priekšā.

7. pants

Visi cilvēki ir vienlīdzīgi likuma priekšā, un viņiem ir tiesības uz vienādu likuma aizsardzību bez jebkādas diskriminācijas. Visiem ir tiesības uz vienādu aizsardzību pret jebkādu diskrimināciju, kura pārkāpj šo deklarāciju, un pret jebkuru kūdīšanu uz tādu diskrimināciju.

8. pants

Katram cilvēkam ir tiesības uz efektīviem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem kompetentā valsts tiesā gadījumos, kad pārkāptas viņa pamattiesības, kas noteiktas konstitūcijā vai likumā.

9. pants

Nevienu nedrīkst patvaļīgi arestēt, aizturēt vai izraidīt.

10. pants

Visiem cilvēkiem ir pilnīgi vienlīdzīgas tiesības uz to, lai viņu tiesības un pienākumi, kā arī viņiem izvirzītās kriminālpasūdzības pamatotība tiktu noskaidrota taisnīgā un atklātā procesā neatkarīgā un objektīvā tiesā.

11. pants

1. Katram cilvēkam, kuram inkriminēts noziedzīgs nodarījums, ir tiesības tikt uzskatītam par nevainīgu, kamēr viņa vaina saskaņā ar likumu nav pierādīta atklātā tiesas procesā, kurā viņam tiek nodrošinātas visas iespējas saņemt aizstāvību.

2. Nevienu nedrīkst atzīt par vainīgu noziedzīgā nodarījumā tādas darbības vai bezdarbības dēļ, kas saskaņā ar izdarīšanas brīdī spēkā bijušajiem valsts likumiem vai starptautiskajām tiesībām nav ticis uzskatīts par noziedzīgu nodarījumu. Tāpat nedrīkst piespriest bargāku sodu kā tas, kas bijis jāpiemēro laikā, kad ticis izdarīts attiecīgais noziedzīgais nodarījums.

12. pants

Nedrīkst patvaļīgi pārkāpt neviena cilvēka privātās dzīves, ģimenes, mājokļa un korespondences neaizskaramību, ne arī apdraudēt viņa godu un reputāciju. Katram cilvēkam ir tiesības uz likuma aizsardzību pret šādiem pārkāpumiem vai apdraudējumiem.

13. pants

1. Katram cilvēkam ikvienas valsts teritorijā ir tiesības brīvi pārvietoties un izvēlēties dzīvesvietu.
2. Katram cilvēkam ir tiesības atstāt jebkuru, arī savu valsti, un atgriezties savā valstī.

14. pants

1. Katram cilvēkam ir tiesības meklēt patvērumu no vajāšanas citās valstīs un izmantot šo patvērumu.
2. Šīs tiesības nevar izmantot tad, ja vajāšana faktiski saistīta ar nepolitisku noziegumu vai darbību, kas ir pretrunā Apvienoto Nāciju Organizācijas mērķiem un principiem.

15. pants

1. Katram cilvēkam ir tiesības uz pilsonību.
2. Nevienam cilvēkam nedrīkst patvaļīgi atņemt pilsonību vai liegt tiesības mainīt pilsonību.

16. pants

1. Vīriešiem un sievietēm, kas sasnieguši pilngadību, ir tiesības bez jebkādiem ar rasi, tautību vai reliģisko pārliecību saistītiem ierobežojumiem stāties laulībā un dibināt ģimeni. Viņiem ir vienlīdzīgas tiesības, stājoties laulībā, laulības laikā un šķirot laulību.
2. Laulību var slēgt tikai ar abu nākamo laulāto brīvu un pilnīgu piekrišanu.
3. Ģimene ir dabiska sabiedrības pamatsūniņa, un tai ir tiesības uz sabiedrības un valsts aizsardzību.

17. pants

1. Katram cilvēkam ir tiesības uz īpašumu, kas var piederēt gan viņam vienam, gan kopā ar citiem.
2. Nevienam nedrīkst patvaļīgi atņemt viņa īpašumu.

18. pants

Katram cilvēkam ir tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību, un šīs tiesības ietver brīvību mainīt savu reliģisko pārliecību vai uzskatus, kā arī brīvību gan vienatnē, gan arī kopā ar citiem publiski vai privāti paust savu reliģisko pārliecību vai uzskatus, sludinot tos, piedaloties reliģiskās ceremonijās un rituālos.

19. pants

Katram cilvēkam ir tiesības uz pārliecības brīvību un tiesības brīvi paust savus uzskatus; šīs tiesības ietver brīvību netraucēti palikt pie saviem uzskatiem un brīvību meklēt, saņemt un izplatīt informāciju un idejas ar jebkuriem līdzekļiem neatkarīgi no valstu robežām.

20. pants

1. Katram cilvēkam ir tiesības uz miermīlīgas pulcēšanās un biedrošanās brīvību.
2. Nevienam nedrīkst piespiest kļūt par dalībnieku kādā apvienībā.

21. pants

1. Katram cilvēkam ir tiesības piedalīties savas valsts pārvaldē tieši vai ar brīvi izraudzītu pārstāvju starpniecību.
2. Visiem cilvēkiem ir vienlīdzīgas tiesības savā valstī pildīt valsts dienestu.
3. Tautas gribai ir jābūt valdības varas pamatam; šai gribai ir jābūt izteiktai periodiskās un godīgās vēlēšanās, kam jābūt vispārējām un vienlīdzīgām un kurās jāizmanto aizklāta balsošana vai citas līdzvērtīgas procedūras, kas nodrošina vēlēšanu brīvas gribas izpaušmi.

22. pants

Katram cilvēkam kā sabiedrības loceklim ir tiesības uz sociālo drošību un viņa pašcieņas uzturēšanai un personības brīvai attīstībai nepieciešamo tiesību īstenošanu ekonomiskajā, sociālajā un kultūras jomā, izmantojot valsts līmeņa pasākumus un starptautisku sadarbību un atbilstoši katras valsts iekārtai un resursiem.

23. pants

1. Katram cilvēkam ir tiesības uz darbu, uz brīvu darbavietas izvēli, uz taisnīgiem un labvēlīgiem darba apstākļiem, kā arī uz aizsardzību pret bezdarbu.
2. Katram cilvēkam bez jebkādas diskriminācijas ir tiesības uz vienādu atlīdzību par līdzvērtīgu darbu.
3. Katram, kas strādā, ir tiesības uz taisnīgu un apmierinošu atlīdzību par darbu, kas nodrošina cilvēka cienīgu dzīvi viņam un viņa ģimenei un ko vajadzības gadījumā papildina citi sociālās aizsardzības līdzekļi.
4. Katram cilvēkam ir tiesības dibināt arodbiedrības un iestāties arodbiedrībās savu interešu aizsardzībai.

24. pants

Katram cilvēkam ir tiesības uz atpūtu un brīvo laiku, ieskaitot tiesības uz saprātīgu darbadienas ilguma ierobežojumu un uz apmaksātu periodisku atvaļinājumu.

25. pants

1. Katram cilvēkam ir tiesības uz tādu dzīves līmeni, tostarp uzturu, apģērbu, mājokli, medicīnisko aprūpi un sociālajiem pakalpojumiem, kas nepieciešami viņa un viņa ģimenes veselībai un labklājībai, kā arī tiesības uz nodrošinājumu saistībā ar bezdarbu, slimību, invaliditāti, atraisību, vecuma iestāšanos vai citos eksistences līdzekļu zaudējuma gadījumos, kas radušies no viņa neatkarīgu apstākļu dēļ.

2. Mātēm un bērniem ir tiesības uz īpašu aizsardzību un palīdzību. Visiem bērniem, gan laulībā, gan ārpus laulības dzimušajiem, ir jāsaņem vienāda sociālā aizsardzība.

26. pants

1. Katram cilvēkam ir tiesības uz izglītību. Izglītībai, vismaz sākumizglītībai un pamatzglītībai, ir jābūt bez maksas. Sākumizglītībai ir jābūt obligātai. Tehniskajai un profesionālajai izglītībai ir jābūt vispārpieejamai, un augstākai izglītībai jābūt vienlīdz pieejamai visiem, ņemot vērā katra spējas.

2. Izglītībai jābūt vērstai uz pilnīgu personības attīstību, un tai jāstiprina cilvēktiesību un pamatbrīvību ievērošana. Izglītībai ir jāveicina savstarpējā saprašanās, iecietība un draudzība starp visām tautām, rasu un reliģiskajām grupām un jāveicina Apvienoto Nāciju Organizācijas darbība miera uzturēšanā.

3. Vecākiem ir pirmtiesības izvēlēties, kāda veida izglītību iegūs viņu bērni.

27. pants

1. Katram cilvēkam ir tiesības brīvi piedalīties sabiedrības kultūras dzīvē, baudīt mākslu, darboties zinātnes progresa labā un izmantot tā sasniegumus.

2. Katram cilvēkam ir tiesības uz morālo un materiālo interešu aizsardzību saistībā ar zinātniskajiem, literārajiem vai mākslas darbiem, kuru autors viņš ir.

28. pants

Katram cilvēkam ir tiesības uz sabiedrisko un starptautisko kārtību, kurā ir iespējams pilnīgi īstenot šajā deklarācijā izklāstītās tiesības un brīvības.

29. pants

1. Katram cilvēkam ir pienākumi pret sabiedrību, jo tikai tajā ir iespējama viņa personības brīva un pilnīga attīstība.

2. Īstenojot savas tiesības un brīvības, katram cilvēkam ir jāpakļaujas tikai tiem ierobežojumiem, kas noteikti likumā un kuru vienīgais mērķis ir pienācīgi atzīt un cienīt citu cilvēku tiesības un brīvības, kā arī apmierināt morāles, sabiedriskās kārtības un vispārējas labklājības taisnīgās prasības demokrātiskā sabiedrībā.

3. Šo tiesību un brīvību īstenošana nekādā ziņā nedrīkst būt pretrunā Apvienoto Nāciju Organizācijas mērķiem un principiem.

30. pants

Neko šajā deklarācijā nedrīkst interpretēt tādējādi, lai kādai valstij, personu grupai vai atsevišķām personām būtu tiesības īstenot tādu darbību vai rīcību, kuras mērķis ir iznīcināt šajā deklarācijā izklāstītās tiesības un brīvības.

Respondents: Pēteris Krišjānis; Latvijas Atvērtā Koda asociācija (LAKA), „Linux centrs”

Intervijas vieta: LU Linux Centra laboratorija, 032. kabinets, Raiņa bulvāris 19

Intervijas datums: 23.04.2014.

Intervijas laiks: 16:03

Intervētājs: Varbūt Jūs varētu sākumā iepazīstināt ar sevi – kas jūs esat, ar ko jūs nodarbojaties, kā jūs vislabāk atpazīst citi cilvēki? Es saprotu, ka jūs esat Atvērtā Pirmkoda Asociācijas valdes loceklis, vēl joprojām.

Respondents: Tātad, ir LAKA - Latvijas Atvērtā Koda asociācija. Es esmu viens no dibinātājiem, valdes loceklis. Tā ir.. šobrīd Latvijā ir tādas vairāk vai mazāk divas organizācijas: Latvijas atvērto tehnoloģiju asociācija, kas ir uzņēmēju forums vairāk vai mazāk. Un LAKA ir jau sākotnēji bijusi vairāk vai mazāk, tas ir tāds vairāk brīvprātīgo hobijistu interesēm.. tāds pasākums. Tas ir, jo vairāk saistīti ar cilvēku pašu ieinteresētību.

Intervētājs : Mhm

Respondents: Un ir gājis dažādi. Ir brīžiem bijis tādi posmi, ka liekās, ka tāda organizācija varbūt pat nav īsti eksistējusi. Tādā ziņā, ka nekas nav noticis, bet.. Šobrīd ir atkal aktivitātes pacēlums. Ir parādījušies jauni cilvēki, kas ieinteresēti tajā.

Intervētājs : Mhm

Respondents: Nu, pat bez organizācijas ir diezgan daudz kas darīts, teiksim.. pārsvarā.. Teiksim, pēdējo desmit gadu laikā lielākais uzsvars ir bijis uz lokalizēšanu.

Intervētājs : Mhm

Respondents: Lokalizēšana nozīmē to, ka programmatūra tiek sagatavota darbam ne tikai konkrētajā varbūt valodā, bet arī konkrētajā vidē. Tas nozīmē to, piemēram, arī valodas identifikāciju maiņu. Lietas, kas, piemēram, attēli kaut kādi, kas ir vairāk nozīmīgi. Piemēram, ir programmatūrās, kur tiek izmantoti kaut kādi asociatīvi attēli. Tur tiek mainīts attiecīgi, atbilstoši, kurā valodā un kurā vidē tas tiek darīts. Un latviski tas ir, to dara tāda diezgan kultūrgrupa - es, Rūdolfs Mazurs. Ja jūs paliksiet ilgāk, varbūt mēs viņu pat noķersim.

Intervētājs : Mhm

Respondents: Jo viņš arī tā kā nāk šodien un pasniedz stundas tāpēc.

Intervētājs : Mhm

Respondents: Un jā, tad tas ir tas, ar ko mēs vairāk vai mazāk esam nodarbojušies. Bet mēs arī esam nodarbojušies ar dažādu pasākumu rīkošanu. Tas bija gan laikā tad, kad LAKA bija

aktīvi arī citi cilvēki, bet tajā laikā mēs vairāk tāda vietēja mēroga pasākums. Mēs vienkārši sanākam. Kaut ko interesantu izdarām.

Intervētājs : Mhm

Respondents: Tas ir vairāk vai mazāk.. tie pasākumi tiešām ir domāti pašu sevis dēļ, jo ikdienā tā sarunāt satikties.. jo vecāks kļūsti, jotev vairāk pienākumi un tur tā neizdodas saruna saorganizēties. Kad tu esi universitātē, tad aizejam pie tevis kaut ko uzprogrammēt vai kaut ko papētīt. Tā ir. Tas ir standarta lieta. Kad es beidzu universitāti vai tu jau sen vairs nemācies, tad tas ir drusku savādāk. Jā un tā. Un.. vēl viena lieta, ar ko mēs esam aktīvi nodarbojušies, tas ir atvērtie dati. Vairāk vai mazāk idejiski ir runa par atvērto datu krātuvēm, kā *Wikipedia*. Bet ir arī tādas karšu.. šo projektu sauc par karšu *vikipēdiju*, tas saucās *Open Street Map*. Ar to mēs arī diezgan aktīvi nodarbojamies. Tur gan nodarbojas ļoti daudz cilvēku, kuriem nav nekādas organizatorisko saišu. Galvenokārt šī organizācija, kā LAKA, ko es tā kā dibināju, mērķis bija tomēr vairāk vai mazāk organizēt. Jo, nu.. biedrs, tur tas.. vienmēr ir bijis tāds ļoti mainīgs jēdziens. Un jā, tā kā, tas ir tas, ar ko mēs nodarbojamies..

Intervētājs : Un jūs pats?

Respondents: Ā, un ko es pats nodarbojos. Es varu pastāstīt. Man profesionālā pieredze līdz šim ir bijusi pēdējos.. vairāk jau kā desmit.. divpadsmit gadu. Četrpadsmit pat var teikt. Ir saistība bijusi ar sistēmu administrēšanu.

Intervētājs : Mhm

Respondents: Tas ir pārsvarā pēdē.. pēdējos astoņus gadus, *Linux* sistēmas, *BSD* sistēmas, atvērtā pirmkoda sistēmas, galvenokārt. Tas man kā profesionālim. Es šo virzienu, man viņš patīk tieši kā.. jo es varu daudz ko saprast. Un šai te atvērtā pirmkoda kultūrai ir raksturīgi diezgan labi dokumentācija, diezgan labi saprotami veidi, kas un kāpēc notiek. Tāpēc varbūt tas virziens tāds ir izraudzīts. Ar to es tā kā ikdienā nodarbojos. Pēdējos divus gadus arī esmu sācis programmēt aktīvāk. Tas tā ir ļoti dīvaini, jo ir ļoti daudz programmētāju varbūt aiziet uz sistēmu administratoriem beigās, bet man ir tas process otrāds. Jo es sākumā vispār nebiju domājis programmēt, bet atvērtajā pirmkodā arī atkal ir tā iespēja daudz mācīties no citiem, jo tu vari redzēt, kā citi to ir darījuši. Un tur ir tās lietas arī bišķīt aiziet, ievēl cilvēku iekšā. Jā, bet nu.. nu, tā kā primārais darbs ir sistēmu administrēšana un programmēšanu es tā lēnām cenšos apgūt.

Intervētājs : Mhm

Respondents: Sistēmu administrēšana ir tāds.. kā saka operatordarbs, kur cilvēks var būt var dažreiz arī nogurst darīt.

Intervētājs Mhm. Cik jūs sapratāt, man vairāk interesē tā kā haktīvisms.

Respondents: Jā

Intervētājs: Nu, vairāk arī būs jautājumi par to, pieņemsim..

Respondents: Droši.

Intervētājs: Es labprāt uzklusītu jūsu viedokli par to, kas ir haktīvisms, jūsuprāt, ja vispār tāds ir?

Respondents: Ā, haktīvisms. Tas ir tāds jauns vārds, ko es esmu pēdējā laikā dzirdējis.

Intervētājs: Jā.

Respondents: Man tas jēdziens liekās godīgi sakot izplūdis.

Intervētājs : Mhm

Respondents: Jo viņu lieto dažādos jēdzienu. *Hack* – es piemēram, vārdu kā *hack* saprotu.. kaut ko saprast, izpētīt, uztaisīt.

Intervētājs : Mhm. Nu tas ir .. kā agrāk bija, kad uzskatīja, ka..

Respondents: Jā, jā, jā. Jo, nu, vienu brīdi.. mediji.. nu, arī šobrīd „protams, grēko ļoti hak-hakeru tika piesaistīts ar šo te uzlaušanu. Ar.. tā saucamo melno cepuru darbību jeb *black hat* darbību un, un, un.. diemžēl tas vārds ir drusku tā kā dabūja ciest. Tagad ir atkal, protams, otrā virzienā, kas ir pozitīvi, es to uztveru. Haktīvisms tiek uzskatīts, viņiem tiek piešķirti vairāk neitrāla nozīme, kas tam tiek skatīts, ko cilvēks īsti ir darījis. Teiksim, atstājot to spriedumu citu cilvēku ziņā.

Intervētājs : Mhm

Respondents: Nu, es zinu, ka haktīvisms varētu būt vairāk ar tādu pētniecību, drošības pētniecība. Bet ir arī haktīvistī, kas ir varbūt savu saistību ar to, ko cilvēki daži uzskatītu par nelikumīgām darbībām. Tur datu kaut kādu..

Intervētājs: Zagšanu.

Respondents: Zagšanu, jā! Nu ar kaut kādu mērķi tur, piemēram. Kompānijai pierādīt, ka viņa ir kaut ko sliktu izdarījusi, kādas tur milzīgas algas. Nu tādā veidā. Tas ir, atstājot to spriedumu citu cilvēku ziņā. Var saprast to jēdzienu kādā veidā viņš apzīmē kaut kādu darbību.

Intervētājs : Mhm

Respondents: Ar, teiksim tā.. Datorsistēmu, izmantojot datorsistēmas.. iegūstot kaut kādus datus. Pozicionēt sevi kaut kādā.. Politiskajā virzienā. Tas vairāk vai mazāk atbilst, jo.. par spīti vārdam, ka daudziem nepatīk šis vārds. Politika nozīmē politika. Tas nozīmē arī tādas lietas, ka tu iestāties par kaut ko. Tā ir politika. Tā ir.. tas ir *policy* angļiski tomēr.

Intervētājs: Un kas haktīvismam būtu tāds visraksturīgākais, nu ja neskaita..?

Respondents: Kaut kāda pārliecība stingra.

Intervētājs: Pārliecība? Un kā viņi to izpauž? Vēršot pret kaut kādām organizācijām vai..?

Respondents: Ne tikai. Nu, piemēram, haktīvismu, es uzskatītu haktīvisms ir.. kad cilvēki vāc, piemēram Ukrainas gadījumā.

Intervētājs : Mhm

Respondents: Ir daudz dezinformācijas. Cilvēki cenšas noskaidrot faktus. Tas ir viens veids no haktīvistiem, jo cilvēks apsēžas, kaut ko uztaisa kaut kādu sistēmu, viņš meklē informācijas avotus un.. šādā veidā izaicina kaut kādu pozīciju, cenšoties radīt kaut kādu skaidrāku bildi.

Intervētājs : Mhm

Respondents: Nu otras puses, piemēram, ir arī, kas ir šīs, piemēram, kompānija ir pieķerta neētiskā darbībā un tad tiek.. vai nu kāds uzlauž to mājas lapu vai vienkārši veic kādu gudru dumju joku, piemēram, norādot uz šo divkosību kaut ko tamlīdzīgu. Jābūt pārlicēbai. Es esmu sapratis, ka tas vārds nes kaut kādu pārlicēbu galvenokārt. Vai tā pārlicēba laba vai slikta, viņa bieži ir atstāta cilvēku pašu vērtēšanā, kas manā skatījumā ir pozitīvi. Jo tur vienkārši tas nekad nebeigsies, mēs varam diskutēt par un pret. Tas ir, ja mēs vērtējam no morālā viedokļa, no likuma viedokļa ir vairāk vai mazāk skaidrs. Kāpēc tie likumi ir, arī ir vairāk vai mazāk skaidrs

Intervētājs : Mhm

Respondents: Tīri no programmēšanas viedokļa.. Šeit ir arī jāsaprot, ka haktīvisms peld pa vienu līniju, ko, piemēram, ko es uzskatu par, teiksim tā, morālām.. morāli diskutējamām lietām.. datorspeciālistu vidū.

Intervētājs : Mhm

Respondents: Sistēmadministratoru vidū tas ir mazāk. Tas īstenībā ir vairāk. Tieši otrādi, tas ir vairāk. Tas ir bieži vien. . tas Snoudena gadījums, viņš praktiski bija sistēmadministrators. Viņš izmantoja šo savu stāvokli ļaunprātīgi. Par to vai, kas un kā, viņš tur strādāja tādā un tādā.. viņš izrādās ir apzināti aizgājis. Tas īstenībā no profesionālā viedokļa un profesionāli ētiskā standartu viedokļa, tas izraisa diezgan zināmu nicinājumu. Jo vairāk vai mazāk.. ja tu zini, ka tu strādāsi pie sliktiem cilvēkiem, nu, neej. Ja tavs mērķis ir izzagt informāciju, nu tad tu esi zināmā mērā pārkāpis to kodeksu. Kāds ir tavs mērķis, vai mērķis attaisno līdzekļus, kādā veidā, tas jau ir.. citā līmenī. Tas ir par morāli

Intervētājs: Tad jūs pat teiktu, ka viņi savā starpā arī īstenībā dalās pretrunīgos grupējumos, ka vieni tā kā atbalsta..?

Respondents: Jā, jo mērķi ir dažādi. Tajā pašā grupā *Anonymous* vai *LulzSec*. Tiem cilvēkiem ir ļoti dažādi mērķi. Ļoti dažādi.

Intervētājs : Un tad jūs teiktu, ka viņiem tāda kopīgi tāda ideja, tikai tas, ka.. tā politiskā virzība ir, cik es saprotu, jūs teiktu?

Respondents: Ļoti stingrs, ļoti stipras politiskās jūtas. Tas tāds dīvains. Viņiem diezgan izteikti stipra pārliecība par to, kādēļ viņi to dara.

Intervētājs : Mhm

Respondents: Ām..

Intervētājs: Varbūt tur ir kaut kāda apakšā ētika vai ideoloģija, ko viņi tā kā? Jo cik es uzdūros materiālos..?

Respondents: Šeit izriet no tā, cik daudz es zinu. Es par šiem cilvēkiem, kā personībām, zinu ļoooti maz. To, ko es esmu novērojis, ko es esmu vairāk vai mazāk sapratis, tas ir mani paša cilvēciskie novērojumi, kas varētu būt un varētu nebūt patiesība. Šajā gadījumā ir kā bieži vien tās motivācijas ir ļoti dažādas. Tām grupām nav īsti tāda vienojoša mērķa. Mērķis ir.. tas kopējais mērķis varētu būt drīzāk iebakstīt ar pirkstu un teikt: „Es uzskatu, ka tā nav pareizi un tas ir veids kādā veidā es piesaistu”, šoka terapija var teikt. Vairāk vai mazāk tas varētu būt tas vienojošais, jo citādāk.. viņiem ir dažādi tie mērķi. Ir cilvēki kuri ir Libert-libert.. kā tas būtu pareizi.. riāti.

Intervētājs: Brīvdomātāji?

Respondents: Jā, teiksim latviski , tie ir brīvdomātāji. Citi ir kreisi, kreisi centriski noskaņoti.

Intervētājs : Mhm

Respondents: Katram no viņiem ir kopēji kaut kādi mērķi, bet ir arī tas.. Viņu varbūt tas kopējais mērķis ir kāpēc viņi lieto diezgan daudz šīs es teiktu šoka metodes, es pat nezinu vai šoka..

Intervētājs: Pievērst uzmanību.

Respondents: Jā, pievērst uzmanību. Pievēršanas metodes ir, ka viņi tiek ignorēti pārsvarā no galvenās virziena, preses, tas ir, jāatzīst, ka dažreiz pamatoti, jo.. tomēr tie virzieni ļoti populistiski un ļoti neņem vērā dažādas nianšes. Bet tas motivācija, ka viņi ir tā kā nedzird neviens, ka viņi kaut ko izdara un visi runā par viņiem.

Intervētājs : Mhm

Respondents: Bet ir arī daļa cilvēku, kuri, teiksim tā, varētu būt arī piezemētāki mērķi, varbūt ne tik skandalozi, cik tāds ironiski.. tāds vēsums attiecībā „mēs tā drusku pasmejamies par to, kas notiek” arī tāds ir. Es to arī uzskatu par vienu no politiskas virzieniem. Politisks virziens, ko sauc „Es esmu gudrāks par visiem”. Tā ir zināmā mērā arī tāda izvēle. Bet tie ir mani novērojumi. Ja godīgi, detalizēti katru.. ir konkrēti cilvēki, kas ir definējuši savus mērķus atklāti bez savas identitātes atklāšanas. Un viņus ir krietni vieglāk saprast, par tām grupām ir tā kā ir. Jo dažreiz var gadīties, ka viņi vienkārši paņem, izlasa ziņu, nākošajā dienā uzlauz to kompāniju un, un.. pēc tam piedomā, kādēļ viņi to ir izdarījuši. Tā teiksim prieka dēļ arī.

Intervētājs: Un tās galvenās metodes, varbūt? Viņi izmanto pakalpojumatteices uzbrukumus, cik es saprotu, tad viņi izmanto tos virtuālos mītiņus.. tā sanāk *sit-ins*..

Respondents: Jā. Viņi sēž un vienkārši ēd resursus. Tas ir diezgan mazefektīvi, jo.. parasti servisam ir jābūt labi aprēķinātam, lai viņš to spētu nodrošināt. Jo tie, kas tur sēž, varētu būt arī reāli klienti.

Intervētājs : Un tad pieņemsim, ir vēl arī ir tās informācijas zagšanas, arī publicēšana un pavairošana un tā tālāk. Varbūt ir vēl kaut kas tāds, ko varbūt materiālos nesaka, bet varbūt, ko viņi pielieto praksē?

Respondents: Nē, nu, viņi.. tie virzieni ir dažādi. Vai mērķis ir iegūt informāciju, vai padarīt kompānijai dzīvi drusku nožēlojamu. Tas īsti sīkāk vairs man liekas, nē. Tas ir faktiski viss, ko viņi var izdarīt attālināti. Ir.. cilvēki, kuri konstruē labus sociālos eksperimentus, attiecībā uz kompānijām, bet tā ir robeža jau man liekas ārpus haktīvisma. Tas ir.. politiskais aktīvisms. Bieži vien labs organizācija un arī tie mērķi ir daudz maz skaidrāki un likumu parasti nepārkāpj.

Intervētājs : Mhm

Respondents: Teiksim, varbūt ne likumu pārkāpj. Pārkāpj to privātā īpašuma robežas, bet citādāk. Man liekas, ka IT jomā ir grūti kaut ko citu izdarīt, jo..

Intervētājs : Nu programmas tikai labākas var taisīt tikai.

Respondents: Jā, jā, jā Vēl ir arī tāds, kas man ir ar ļoti lielu mīnuss zīmi. *Stalkerisms*, privāto detaļu meklēšana un publicēšana.

Intervētājs : Mhm

Respondents: Tāds ierocis arī ir izmantots, bet to es neesmu haktīvistos redzējis. Viņi vismaz, vismaz es neesmu ievērojis, ka viņi to ļoti cenšas darīt. Dažreiz tur informācijas zagšana, re kur ir privātā māja, atrasts ir, viss pārējais. A r kompānijām cilvēki kaut kā neaizraujas ar *stalkošanu*. Ir šīs te.. kaut kādas krimināllietas, tur var īsti tā definēt, bet tas parasti.. To es neuzskatu par haktīvismu. Tas ir tāds *stalkerisms* un.. un tas robežojās ar vienkāršu agresivitāti.

Intervētājs: Jūs tā kā atsaucaties uz to pēdējo izvarošanas gadījumu?

Respondents: Ir baigi daudz. Ik skaļai lietai, kur tur, piemēram tiesa muļļājas vai tiesa tur neiesniedz uz *šūtingkvadu*, nesūta uz šaušanu cilvēku. Tā uzreiz parādās kāds kurš grib kaut ko publicēt, kaut kādas informācijas privātu par procesiem. Tas diemžēl arī ir. Tam bieži tiek izmantoti datori. Bet es nezinu vai to ar saukt par haktīvismu. Tas man liekas jau tāds, agrāk arī to darīja. Liela atšķirība nav.

Intervētājs: Kaut kāda aktualitāte pasaulē? Tur, labi saprotams, ASV tur *Anonymous* ir, *WikiLeaks* arī savā veidā. Vispār kopumā, cik tas ir aktuāli vai neaktuāli? Un vai par to vispār vajadzētu runāt?

Respondents: Nē, runāt vajag. Teiksim tā, viena lieta ir tas, ka procesi, kas notiek internetā, tas ir, haktīvisms praktiski notiek internetā, par to ir jārunā. Jo viņš ir ļoti interesants, manuprāt. No tīri cilvēciskā viedokļa. Tur gan ir labas, gan sliktas lietas un secinājumi varētu būt patīkami, nepatīkami visiem. Aktuāli tas ir. Aktuāli tas turpinās būt, tāpēc, kad.. teiksim tā, man kā sistēmadministratoram, manā uzskatā, ja tu esi liela, milzīga korporācija vai valsts, drošības sistēmu var uztaisīt diezgan labu. Tas, ka tas nenotiek, liecina par izglītības trūkumu un par ļoti daudziem īstenībā sociāla rakstura faktoriem. Jo.. jo šīs te parasti struktūras nav spējīgas piesaistīt cilvēkus, kas ieinteresēti tajā. Un, ne velti.. piemēram, godīgi sakot, es nezinu, cik tas ir nesis produktīvus augļus, nu ja tur *NASA* un *FIB* ir pēdējos tur gadus desmit, vairāk, piecpadsmit mēģinājuši algot, nu, pārvilināt tur dažādus *black hat* un citāds personāžus. Bet tas kamēr būs kāds, kurš neuzmanīsies, būs datu zādzības, būs haktīvisms. Jo haktīvisisti uzskata, ka viņiem nekas nav iespējams. Pagaidām viņiem ir bijusi diezgan liela taisnība. Ja viņi ir gribējuši kaut ko, viņi to ir arī izdarījuši, vairāk vai mazāk. Web lapas ir vis neaizsargātās, jo viņām arī ļoti lielas investīcijas drošībai neveic, jo tas pārsvarā ir atsevišķi atdalīts apgabals no visa ārējā tīkla. Ja, piemēram, tur *NASA* serverus uzlauž, vai *NSA* serverus uzlauž, kur *Web* laba, tas tikpat labi var būt arī tā saucamais *HoneyPot*, ja jūs zināt, par ko ir runa.

Intervētājs: Nē, neesmu neko dzirdējusi par *HoneyPot*.

Respondents: Tas būs drusku ne gluži par haktīvisismu, bet par laušanu. *HoneyPot* ir, arī *HoneyNet* jēdziens, ir tāds, ka tiek uztaisītas speciālas viltus sistēma, kurā ir viegli uzlauzt. Hakeris tur iekļūst un ..

Intervētājs: Viņu tā kā slazdā?

Respondents: Un, pirmāmkārtām, viņu izseko un, otrkārtām, kamēr viņš tur hako, jau *FIB* jau lido pie viņa ciemos. Tas ir ļoti daudzās sistēmās, kur ir nopietni dati. Tas ir tā kā.. jo vairāk laiku viņš tērē.. Viņu sistēma nav elementāri viegla. Viņa ir drusku izaicinoša. Bet ir tā, ka viņš ielīda, viņš mēģina iet uz vienu vai otru pusi, viņam nekas nesanāk. Bet.. diemžēl tās nemaz tik daudz nepielieto, kamēr tās problēmas būs, haktīvisms būs diezgan populārs. Kā lai saka, haktīvisms bieži vien arī iet saistībā par tādām lietām, par kurām, par problēmām par kurām nerunā prese.

Intervētājs: Piemēram?

Respondents: Datu drošība. Datu drošība.. tiek runāts tikai tāpēc, ka ir uzlaušanas. Būsim godīgi, presei interesē tas gadījums tikai tāpēc, ka ir kārtējie dati nozagti vai kaut kur

tamlīdzīgi. Ja tā problēma ir, neviens neko nedarītu, ja visi tur godīgi ziņotu, tad visticamāk neviens nezinātu, cik tas nedroši viss ir. Tas nav pārmetums presei. Prese vispār tas ir ļoti interesants veidojums mūsdienās, attiecība uz izvēlētajām tēmām un kāds tas biznesa modelis ir. Bet vairāk vai mazāk, haktīvisms, vairāk vai mazāk, izmanto šīs metodes tieši šādiem nolūkiem. Arī protams lai iegūtu kaut kādu ētera laiku un skaļāk kaut ko pateiktu, jo viņiem liekas, ka cilvēki nesaprot vai arī cilvēki pievērš pārāk maz uzmanības. Tas arī bieži vien ir saistīts ar datordrošību, jo, piemēram, bija te haktīvisms attiecībā uz *Sony*. Jo *Sony* bija tur savu vietējo tīklu vienkārši bija, nu, tas *Sony Networks* saucās. Viņi bija nogāzuši tur baigos podus, tad cilvēki uzlauza vairākas reizes tās sistēmas, lai parādītu, ka jūsu speciālisti *nerubī fišķu*. Cilvēki uzmanieties. Jo, ja viņi to pateiktu presei, tad... āah. Kaut kādā rindiņā piektajā lapaspusē varbūt ieliktu. Man vismaz ir radies tāds iespaids. Tas ir tādēļ, kādēļ arī tā tas ir. Jo, piemēram, arī šo te arī konfliktu gadījumā Sīrija, Ukraina.

Intervētājs: Mhm. Jā.

Respondents: Ukrainas gadījumā mēs vēl neesam neko redzējuši.

Intervētājs: Jā!

Respondents: Bet Sīrijas gadījumā mēs esam redzējuši diezgan daudz, pat no abām pusēm bija

Intervētājs: Arābu pavasarī arī.

Respondents: Arābu pavasaris arī. Ļoti daudz visādas lapas tika uzlauztas, ar mērķi paust politiskās nostājas

Intervētājs: Cik es sapratu, viņi palīdzēja arī kaut kādu tehniku nodrošināt, sūtot?

Respondents: Jā! Jā, tātad. Šīs ir pozitīvais haktīvismā. O! Ļoti labi, ka jūs pieminējāt, jo mēs tā baigi koncentrējamies uz negatīvo. Jo, manuprāt, viņi ir diezgan neliela daļa. Jo kā jau teicu, viņi rada to šoku un grib radīt to apgaismojumu. Tie, kas ir haktīvistu, kas nodarbojas ar labām lietām, viņu mērķis ir izdarīt kaut ko labu. Un tas bieži vien nevienu neinteresē. Ja ir labs izdarīts, cilvēki ir laimīgi. Gan Ēģiptes, gan Sīrijas gadījumā tika nodrošināti šie te komplekti. Reportāžas komplekti, kas ir domāti datu šifrēšanai, lai nevar pārtvert. Jo Sīrijā tā problēma kļuva ļoti nopietna, jo Sīrijas valdība iegādājās diezgan labu aparatūru un teiksim tā viņi medīja fiziski rokā cilvēkus kas rakstīja ne to patiesību par to, kas notika. Tas bija viens. Viņiem tur bija arī amatiera radio komplekti. Bija diezgan, diezgan pamatīgi piestrādāts pie tā. Ēģiptē bija līdzīgi, manuprāt.

Intervētājs: Mhm

Respondents: Haktīvisms, vēl haktīvisms, starpcitu, ko es nepieminēju. Mēs ejam tagad pozitīvajā virzienā. Pozitīvajā virzienā jāpiemin haktīvisms dēļ šī *Open Street Map* gadījumā, jo es uzskatu, ka tas arī ir tā kā bišķi haktīvisms. *Open Street Map* tā ir dati, ko veido visi

lietotāji kopā. Tā karte ir brīvi izmantojama jebkādiem līdzekļiem. Šīs te kartes lietderība, infrastruktūras lietderība pierādījās.. es izstāstīšu konkrētu gadījumu, bet ir jau vairāki gadījumi. Pirms četriem gadiem bija Haiti zemestrīce lielā. Viņu galvaspilsēta, faktiski 80% ēkas sabruka, noslaucīja no zemes virsas. Tur bija tā, ka Apvienoto Nāciju tā palīdzības, kas ir tās ātrās palīdzības, kas ir tās ātrās reaģēšanas palīdzības dienesti dabas katastrofu gadījumā. Ieradās viņi konstatēja, ka nav kartes vispār nekādas. Ir tikai armijas kartes, kas ir kādus 30 gadus vecas. Sen vairs neatbilst patiesībai jo vispār reģionāli nekas vairs nav saprotams. Turklāt, zemestrīce bija ļoti stipra, tas reģions bija nestabils. Praktiski, koordinātas bija pamainījušās, krasts bija aizbraucis trīs metrus uz rietumiem un vēl kaut kas. Līdz ar to bija taka, šīs te ANO palīdzībai, es aizmirsu kā viņu sauca *Humanitarian crises* kaut kāds atbalsts vai tas tā atsevišķais. Un viņiem piegādāja satelītkartes un tad līdz ar to, tas haktīvisms no open street map veidotāju puses bija tāds, ka viņi izveidoja infrastruktūru priekš.. sadalīja darbus, un cilvēki vienkārši no satelītkartēm pārzīmēja tās visas pašreizējo stāvokli. Arī protams to, kas ir patstāvīgais stāvoklis. Jo ceļi jau pārsvarā bija, tur tilti sabrukuši, bet bija ceļi, kas bija izmantojami. Bet bija, kur ceļus bija mājas sabrukušās aizsprostojušas tas viss tika likts kartē un tas tika ielikts viss 24h laikā. Arī tika ielikts kur ir bēgļu nometne, ne bēgļu, bet kur ir izvietotas teltis. Jo praktiski cilvēki mājās nedzīvoja, mājas bija sabrukušas. Tas drauds, ka varētu atkārtoties bija diezgan liels. Šo karti tad pēc tam izmantoja palīdzības dienesti lai varētu piegādāt, pirmāmkārtām, tur, kur ir cilvēkiem visa tā palīdzība primāro, otrāmkārtām, lai pārmeklētu visas tās gruvešu, kur mājas, kur varētu būt cilvēki iesprostoti. Tā ir tāda viena no haktīvistu formām. Tur nebija tikai datu vākšana. Es personīgi uzskatu, ka datu vākšana un *Wikipedia*, jebkam, kur šī informācija ir noderīga pārējiem, jau ir haktīvisms. Manā skatījumā tas ir vairāk haktīvisms, nekā kādas datorprogrammas veidošana.

Intervētājs: Mhm

Respondents: Jo tam ir zināms.. tas politiskais virziens vairāk. Jo haktīvisms kā datorprogramma būtu cilvēkam tīri intereses pēc uzprogrammēt, lai pierādītu, ka viņš var to izdarīt. Tad ne tikai Haiti, bet arī Filipīnās. Un daudz kur citur. Viņiem ir tagad pilnīgi atsevišķs atzars zem šīs te palīdzības dienesta kas nodarbojās ar šo te karšu uzturēšanu

Intervētājs: Viņi praktiski sev izveidoja..

Respondents: Jā, faktiski. Krīzes laikā pierādījās, ka viņi ir lietderīgi. Bez *Open Street* nav neviena tāda servisa, kur tu varētu tā ātri dinamiski izveidot. Jo kas bija galvenais tas, ka viņi uztaisīja tās kartes un tās kartes, tie dati visi ir atvērti, viss ir ļoti labi zināms, kā tas viss ir strukturēts. Ar speciāla skripta palīdzību ko cilvēki arī uzreiz uzrakstīja, šīs kartes arī uztaisīja tā lai var ievietot palīdzības dienesta GPS un kurās tur iekārtās. Jo tobrīd šitādi mobilie ar kartēm bija jau maz. Un īstenībā, tādos lauka apstākļos viņš ilgi neiztur. Tur jau vajag aparātu

kas tur astoņas stundas tur bateriju. Tas bija viens no pozitīvajiem piemēriem. Ir arī visādu datu vākšana, ne tikai kartes, bet piemēram vieni cilvēki uztaisīja tādu servisu kurā karti izmantoja fonā, bet idejiski bija tā, ka cilvēks vienkārši varēja ar SMS sūtot uz speciālu numuru varēja pateikt, kas pa problēmu. Un tas parādījās kopējā kartē. Tāda negadījumu karte, saucās.

Intervētājs: Mhm. Līdzīgi kā *Waze*, tikai par negadījumiem

Respondents: Jā, jā. Tāda sistēma tagad arī ir attīstījusies. Un cilvēki izmanto dažādiem veidiem. Arī vēlēšanu ziņojumiem Āfrikā. Tur ir dažādas tās ciltis un viegli ir uztaisīt kažķi vienā reģionā, lai izgāztu vēlēšanas. Tad vienā valstī tika izmantoti. Tieši Haiti viņu izmantoja, jo tādā veidā, cik esmu dzirdējis, daudzi cilvēki tika izglābti. Tas arī tādā veidā. Tās visas sistēmas uztaisīja ļoti īsā laika posmā un savā ziņā tam ir zināma haktīvisma piegarša.

Intervētājs: Un Latvijā kaut kāds, drošvien ne tik ļoti?

Respondents: Nu vienīgais, tas haktīvisms, ko es personīgi uzskatu.. tas ir.. Ir Latvijā haktīvisms. Labi, *Open Street Map* varbūt tas ir tāda ikdienas parādība, bet politiskā virzienā haktīvisms ir bijis.. Ir šādi tādi izņēmumi, varbūt no galvas tā nenosaukšu. Tāds ilgtermiņa haktīvisms ir *manabalss.lv* manā skatījumā jo viņš arī tapa ar tādu mērķi vairāk vai mazāk sākumā kā vienkārša mums vajag vienkāršu platformu samest kopā kurā var vienkārši nobalsot. Bija tāds viens posms kad cilvēka balsi nedzird tas ir vai nu pamatoti vai nepamatoti bet vairāk vai mazāk tāda noskaņa bija. Bet haktīvisms.. Nu, *Neo* varētu uzskatīt par haktīvistu. Ar *Neo* ir.. viņš ir haktīvists. Tur bija zināma pārliecība par to, ka tās algas ir virs pārāk lielas, cik pamatoti, cik nē, lai par to diskutē katrs cilvēks pats. *Neo* varētu būt tāds pats lielākais. Kas vēl tāds ir bijis Latvijā? Man liekas bez *Neo* neviens vairāk nav bijis. Jo.. Latvijas gadījumā, valsts ir maziņa. Teiksim tā.. tāda pārliecība politiskā pārliecība..

Intervētājs: Kuras dēļ būtu atdot tā kā savu brīvību?

Respondents: Jā. Tas ir man liekas, redzi, tas.. tas pie mums ir piesardzīgi cilvēki. Pārsvārā tās visas laušanas ir ar diezgan egoistiskiem mērķiem Arī pozitīvais haktīvisms nav diez ko populārs Latvijā. Jo man liekas tas ir saistīts ar, ja tavas pārliecības dēļ ir jāiegulda darbs, tas pie mums vēl nav tik ļoti manifestēts. Vismaz cilvēki tā nejūtas, ka viņi būtu gatavi kaut ko darīt.

Intervētājs: Un drošības sistēmas? Man liekas, ka mums jau arī ir diezgan normālas..

Respondents: Teiksim tā, mums ir drošības sistēmas.. tā kā mums ir jaunas drošības sistēmas salīdzinoši, nu, relatīvi.. pēdējie desmit, pieci gadi. IS sistēmas tikai reāli tagad top, tādā ziņā. Tas drusku palīdz, jo viņas tiek izstrādātas, ņemot vērā visas jaunāko, labāko praksi. Jā, tas palīdz. Mums, piemēram, internets, tīrs salīdzinājums – internetbankas. Tas, ka mums viņas

tikai ir astoņus gadus aptuveni, bišķīt vairāk kaut kur. Tas mums palīdz tādā ziņā, jo Amerikā tas bija sen un Amerikā viņas sākotnēji bija ar lietotājevārdu un paroli. Līdz ar to visas šīs te pikšķerēšanas jeb *phishing*, viņas Amerikā ir lāsts, jo tur ir vienkārši lietotājevārds un parole jāievada. Bet lai tu varētu Latvijā uzlauzt bankas kontu, Tev ir nepieciešama kopija faktiski no abām pusēm kodu kartei. Tas ir diezgan grūti. Un valsts.. arī pats tīri *Neo*. Kādā veidā viņš to caurumu ieguva? Viņš vienkārši uzzināja, ka viens viņa paziņa neturēja muti. Par ko viņš īstenībā.. tas arī ir ētikas pārkāpums, manā skatījumā. Jo tu neplāties ar to, kas ir kādā veidā. Teiksim tā, darba lietas, tomēr tu atstāj vairāk vai mazāk nost. Nu tādā ziņā, nav pie mums arī varbūt tik gudru speciālistu, jo faktiski tur nekas nebija kādā veidā viņš tos datus ieguva. Jebkurš otrā kursa students šeit, ja viņam iedotu aprakstīt problēmu, viņš izdomātu kā to izdarīt. Tas nav tik grūti. Jā, tā kā.. labs jautājums. Manā skatījumā tas ir saistīts ar sabiedrības iesaistīšanās modeli.

Intervētājs: Mhm.

Respondents: Latvijā tas iesaistīšanās modelis ir tuvu nekādam. Nu, diemžēl. Mēs iesaistāmies tad, kad ir sūdzīgi. Ja ir sūdzīgi, tad mēs aizbraucam prom. Ārzemēs arī vairāk tas, ka šiem cilvēkiem ir šī pārliecība. Vai viņa ir laba, vai cik laba motivēta, vai kādā ziņā un ko viņi dara, beigu beigās kas ir svarīgs jautājums. Tur tie slāņi arī ir vairāk morāle, likums. Likums jau arī nav perfekts. Bet, protams, ielaušanās svešās sistēmās to, protams, stiepj diezgan to jēdzienu kas ir likumīgi

Intervētājs: Un par haktīvismu vispār kopumā, jūs varētu teikt, ka ir tā ir sava veida sociāla kustība?

Respondents: Tā ir noteikti sociāla kustība!

Intervētājs: Vai arī tomēr var izdalīt, ka tā ir tāda individuāla rīcība?

Respondents: Ā! Ja jūs domājat.. tad drīzāk varētu teikt, ka tā ir individuāla rīcība ar mērķi sasniegt sociālus mērķus.

Intervētājs: Mhm

Respondents: Tā nav.. Cilvēki to nedara pašlabuma dēļ. Noteikti nē. Lielākā daļā no šiem cilvēkiem ir ļoti pārliecināti par to, kādēļ viņi to dara. Atkal, protams, tas ir subjektīvi vērtējams. Bet viņiem ir kaut kāda pārliecība. Cilvēki, kas dara ar individuālu mērķi, praktiski viņu mērķis ir pēc iespējas klusāk kaut ko. Ja tas ir labs, viņus praktiski neinteresē. Varbūt viņus interesē tikai no tāda viedokļa, lai vairāk cilvēku iesaistītos. Tādā ziņā, jā. Piemēram, es gribu popularizēt *Open Street Map*, tāpēc, ka man tas patīk, es to daru, es to daru ar mērķi, lai izveidotu labu karti. Bet tas nav mērķis man, es no tā neko neiegūstu.

Intervētājs: Tā kā kopējs labums

Respondents: Jā, tas ir vairāk vai mazāk tas kopējais labums. Tās individuālās rīcības, ļoti reti kad tās tiek apvie-, nu, tur *Wikipedia*, *Open Street Map*, varbūt tādos gadījumos ir.. apvienojās. Bet lielākoties tie ir individuāli gadījumi. Bet viņiem ir vienmēr ļoti stiprs šis te sociālais aspekts, viņi grib kaut ko panākt, grib izraisīt emocijas apkārtējos cilvēkos un tāds ir viņu mērķis.

Intervētājs: Un kādos veidos viņi patur to savu kopīgo identitāti? Viņi forumos dalās un tā tālāk?

Respondents: Šīs te grupas, pārsvarā viņas uzskata, ka faktiem ir ļoti liela nozīme un informācijai ir liela nozīme. Vai viņi sasniedz tos mērķus, arī ir diskutējami. Viņiem šī te ideja ir. Viņiem nav kopēju mērķu, ko viņi gribētu sasniegt, bet tā ideja ir, ka informācijai ir jābūt pieejamai.

Intervētājs: Brīvai

Respondents: Jā, tieši tā. Informācijai ir jābūt brīvai. Cilvēkiem ir jāzin. Un šeit arī cilvēki tāpēc par šo *WikiLeaks* un Snoudena gadījumu šīs te domas dalīsies vienmēr. Protams. Būs vienmēr diskusija, jo daļa cilvēku uzskatīs, ka ir informācija, kas nav jāzin un daļa cilvēku uzskatīs, ka nevar veidot drošību, balstoties uz lietām, ko mēs nezinam. Tādā ziņā, savu viņi ir panākuši, jo tā diskusija ir vairāk vai mazāk notiek apkārt. Bet viņa ir arī bijusi visu laiku. Vai viņi kaut ko tādā veidā panāks. Tas ir labs jautājums. Tā ir tā kopējā vīzija par informāciju kā brīvi pieejamu, ka informācijai ir jābūt visiem faktiem. Pieejamai, lai var cilvēki citi redzēt, cik tas traki, slikti vai labi, ko nu viņi vien grib pateikt

Intervētājs: Kā viņi to kolektīvo rīcību uztaisa kopā, ka viņiem kaut kādi tīkli tur savienojas? Viņi IRC ļoti aktīvi piedalās? Kā viņi tā vienkārši vienu vakaru sasēžās un..?

Respondents: Jā, viņi pārsvarā dzīvo tīklā. *I should know*, tāpēc, ka es arī pārsvarā dzīvoju tīklā. Nu labi, man ir sava dzīve ārpus interneta un datoriem. Tā kā es esmu profesionālis, man diezgan liela daļa aiziet tur. Viņi to vienkārši sāk runāt un.. jā. Tas, ka viņi izmanto vienu vārdu, varētu būt vairāk vai mazāk vienošanās ka mēs te tagad izmantosim vienu vārdu. Jūs varat darīt to ko gribat un mēs viens otru nenododam, varbūt mēs pat palīdzam viens otram. Tas nav tā, ka viņš tur sēž kolektīvs un tagad balso „ko mēs tagad uzlauzīsim?“, protams, ka tas tā nav. Tas ir drīzāk tā, ka viņi viens otram palienē to masku no filmas *Vendetas*. Lieliska filma, man patīk.

Intervētājs: Mhm

Respondents: Varbūt man nepatīk, ka tā maska ļoti labi simbolizē to, kādā veidā tas notiek. Viņi cenšās novērst uzmanību no cilvēkiem, kas to dara uz to, kas tiek darīts. Kas ir tas, ko viņi sasniedz. Nu, tas ir zināmā mērā, zinot, kādā veidā notiek pasaulē notiek *character assassination*. Viens iemesls ir saprotams, otrs, protams, ir saprotams izvairīties no

likumpārkāpšanas. Amerikā diez ko viegli neskatās uz šo uzlaušanu, tur ir diezgan skarbi sodi. Par ko arī ir bijusi diskusija. Lielākā daļa cilvēku arī nesaprot, kāpēc cilvēks, kurš ir uzlauzis. Labi, viņš ir uzlauzis, bet viņš nav nogalinājis cilvēku, bet viņam ir krietni lielāks sods nekā slepkavam. Tie ir divi iemesli, bet nu, lielākoties jā, ka viņiem ir šī kopējā identitāte, dod iespēju dažādas lietas darīt, dažādiem cilvēkiem. Vienkārši viņiem ir nerakstīts, ka viņi nenodod viens otru.

Intervētājs: Jā. Vienkārši kā šādos kolektīvos var paturēt šo kopīgo, ja viņi ir tik dažāda dzīvesveida?

Respondents: Viņi ir anarhisti visi pēc pārliecības vairāk vai mazāk. Šajā vārdā nenozīmē anarhisti, kā panki ar *grebenēm*, bet vairāk šo te ģeopolitisko ideju par anarhiju. Viņi neuzticās valdībai, viņi neuzticās kompānijām. Tas ir tas viņu kopējais vienojošais. Ne vienmēr viņš paliek stiprs. Bet vairāk vai mazāk viņi zina, ka tie cilvēki zina, ko viņi ir izdarījuši, un otrādi. Un, nu, tas ir tā kā, zini, mafijas pulciņā. Tu zini, es zinu, skaidrs, mēs neteiksim. Savādāk mēs abi divi sēdēsim vai būsime purva rāvā sēdēsim.

Intervētājs: Tad jau tiešām var teikt, ka mafija pāriet internetā. Nu ne tik ļoti.

Respondents: Nū.. nē, nu. Klusēšana zvērests, teiksim tā. Tas ir tas, kas vieno – klusēšanas zvērests vairāk vai mazāk

Intervētājs: Viņiem jau arī ir bijuši savā starpā..

Respondents: Viņi kasās savā starpā. Viņi ir viens otru nodevuši. Tur nav zaļa dzīve. Tur ir cilvēki, kas ir galīgi vienkārši tur sēdējuši maliņā. Un tad kad viņi ir uzrāvušies, ka viņu vārdā ir darītas lietas un kad FIB atbrauc, tad, protams, ka izstāsta. Jo viņiem nav ko zaudēt. Redzi, ir cilvēki, tie kuri darījuši ir pārliecības lietas, viņiem liekās, ka viņiem ir ko zaudēt, ja viņi izstāstīs par citu. Tas kādā veidā.. internets ļoti lielu labumu motivācijai un anonimitātei nodrošina. Arī lielu labu platformu komunikācija bez īpašas zināšanas par otru cilvēku. Tas var būt gan labi, gan slikti. Viņi viens otru īsti nezina. Viņi zina, ka kāds kaut ko ir darījis. Viņiem pat nav īsti jāvienojas, ja es tagad eju uzlauzt *Sony* mājas lapu. Viņiem par to nav jāvienojas, vienkārši kāds to uzlauž un pasaka, jā, to izdarīja LOLZ. A kas ir LOLZ? Tu jau nezini, kas ir LOLZ, daudz cilvēku aizmugurē. Tas ir zīmološana. Savā veidā haktīvisms-zīmološana. Piemēram arī, es neesmu individuāla persona Pēteris Krišjānis, es esmu *Open Street* kartētājs. Tas uzreiz, man ir zīmols, kopējs kaut kas

Intervētājs: Attiecīgi arī ar tām savām lietām.

Respondents: Man ir varbūt atšķirīga motivācija, kāpēc es to daru no cita kartētāja. Tas ir zināmā mērā saistās ar tiešsaistes kopienām. Tās var būt ļoti anonīmas, ļoti vispārīgas. Cilvēki var apgalvot, ka viņi to dara šādā vārdā. Paskaties reālajā dzīvē, atbrauc tur seperātisti uz ciemu, izmet policiju, uz policijas, tāpēc, ka viņi tur Ukrainai pakalpo.. atbrauc džeks, kas

saka, ka ir Krievijas virsnieks, pēc tam izrādās, ka viņš ir vietējais *mafioziņiks* kāds. Nu deklarē kaut ko tādu, ko jebkurš var jebko nodeklarēt, it īpaši internetā. Tā ir tā būtība. Vienīgais ir tas, ka viņi vairāk vai mazāk ir kaut kāda džentlmeniskā vienošanās par to.

Intervētājs: Jā, starpcitu par sievietēm arī. Es kaut kā lasīju, ka viņiem tur galīgi kaut kā ar sievietēm.. viņas tur piedalās, bet tur..

Respondents: Es tā kā esmu *datoriķis*. Tad es izteikšos skarbi.

Intervētājs: Es saprotu

Respondents: Es izteikšos skarbi. Sievietes pārsvarā raksturo saprāts. Tās rīcības, kas nāk no *LulzSec* un *Anonymous*, viņas pārsvarā ir bērnišķīgas. Reti, kad kāda no tām darbībām ir tāda produktīva, ar kāda mērķa sasniegta. Tā pārsvarā ir tāda spīta izrādīšana.

Intervētājs: Mhm. Tāda vīzdegunība tāda nedaudz.

Respondents: Vairāk vai mazāk. Es pilnībā atbalstu, ka to, ka piemēram, ASV nav viss kārtībā un tur ir diezgan daudz problēmas ar pašu reprezentatīvo demokrātiju, lobiju, ar spiegošanu. Viņi cīnās gadu desmitiem. Tā nav starp citu, lai cilvēkus izbrīnītu, viņiem šī te spiegošanas problēma, tā nav tikai tagadējā problēma. Cik ir apvainots rūpnieciskā spiegošanā, četrdesmit gadus atpakaļ un nekas nav mainījies. Būtība ir tāda, pat par spīti tam, ka es zinu tās problēmas un tas, es, piemēram, *WikiLeaks* darbību īsti tā līdz galam nesapratu. Jo, ko viņi izdarīja - viņi sākumā deklarēja, ka mēs tagad publicēsim visādus te tagad noslēpumus, lai parādītu. Un viņi nopublicēja tikai saraksti ar šo te.. saraksti starp šiem te vēstniekiem. Un neko. Viss, tas arī apstājās. Labi, es zinu korporācijas ir liela problēma. Jums ir kāda informācija par korporācijām? Jūs zināt kaut ko par korporācijām? Jums kaut kāda informācija par, ko var nopludināt? Jo nu tas.. ir tas *whistle-blower* Amerikā, viņi peldēja uz to virzienu un tikmēr likās -baigi labā ideja. Un ir tā, ka ar medijiem ir problēma. Mediji, tie paši *Insider Man* ja ir redzēta filma. Investori pazvana un sižetu var izņemt diezgan ātri. Arī Amerikā, par spīti tam, ka Amerikā ir viena no stiprākajām redakcionārajām aizstāvībām. Šobrīd Eiropā, Amerikā man liekas vairs tik labi nav. Viņi ar to nenodarbojās, viņiem vairāk vai mazāk izpeldēja tas, ka Džulians bija vairāk vai mazāk politiski motivēts. Viņam bija ļoti izteikti politiskie motīvi, vairāk vai mazāk. Var jau teikt, ka korporatīvisma kritika arī ir politisks mērķis, bet tas ir vairāk ļoti konkrēta sociāla problēma par ko diskutē, ko skatās, un ir kāda informācija – ok, kādā veidā tā ir iegūta, par to mēs varam diskutēt. Tāpēc Amerikā arī ir šī te robeža un likumi par *whistle-blower* un Latvijā arī man liekas viņi ir. Man liekas, vai nav vēl pieņemti?

Intervētājs Mmmm, nē, man liekas. Ir tikai par datu izmantošanu.

Respondents Tad Latvijā viņi nav diez ko aizsargājoši. Un fakts ir tāds, ka jā. Bet tas nebija. Un tas vienkārši parāda to, ka zināmā mērā tur ir tā spītēšanās. Nu jā. Arī Snoudena gadījumā,

viņš ir libertariāts. Viņš ir Rona Paula fans. Tas tā kā acīmredzami. Un ko viņš reāli izdarīja. Nogrāva CIP visu spiegošanu. Es nezinu, CIP uzskatīt par sliktiem vai par labiem puisiem. Fakts kā tāds, īsti savu mērķi viņš nerasniedza. Viņš pat īsti nenodeklarēja, kas ir tas, ko tad viņš īsti grib.

Intervētājs Nu viņš vienkārši palaida un viss.

Respondents Jā, jā Tas arī ir tas, kas manī kā cilvēkā rada dīvainas sajūtas. Arī *Neo* gadījumā ļoti līdzīgi. Lielākoties viņš publicēja algas, kas ir valsts uzņēmumos, kas paši pelna savu naudu. Var diskutēt, kā viņi pelna un vai vajadzētu viņiem tik lielas takses kā CSDD. CSDD ir gandrīz kā neatkarīgs uzņēmums valsts pakļautībā. Un citas aģentūras. Nu nebija tur nekāds, ka tajā valsts pārvaldē ļoti, varbūt mēs tagad izanalizējot, valsts pārvaldē, o, tur trīsdesmit procentus vairāk. Tajā brīdī, kad viņš to izdarīja, valsts pārvaldē bija divdesmit procentiem zemākas algā, nekā privātajā sektorā. Privātajā sektorā bija maz darbavieta, bet algas vienalga bija lielākas. Šīs te problēmas, tas ka viņiem īsti nav skaidrs, ko viņi grib sasniegt, tas diemžēl raksturo puisi sabiedrību.

Intervētājs: Mhm

Respondents: Bravūra, vēlme kaut ko pierādīt. Ka mēs te tagad ar datoriem, ka esam baigā digitālā armija. Ko jūs gribat panākt? Ai, mēs gribam vienkārši kaut ko pierādīt.

Intervētājs: Cik vispār haktīvisms kā tāds aizņem procentuāli no tās kopējās tīkla sabiedrības?

Respondents: Viņš ir neliels

Intervētājs: Mazāks nekā, piemēram, atvērtā pirmkoda kustība?

Respondents: Mazāks. Mazāks, mazāks. Reāli iesaistīto cilvēku apjoms, kas reāli kaut ko dara, viņi ir ļoti maz.

Intervētājs: Nu, tūkstoši desmit maksimums. Nu labi, tas Amerikā varbūt.

Respondents: Tik daudz nē, tik daudz nē

Intervētājs: Vēl mazāk? Pa visu pasauli?

Respondents: Vēl mazāks. Pa visu pasauli. Viņu ir ļoti maz. Viņiem ir ļoti plašs atbalstītāju loks. Nedrīkst jaukt divas lietas – ir haktīvisti un ir tiem, kam baigi patīk un nospiež *Facebook* „Patīk”. Fakts kā tāds, ka tas atbalstītāju.. kaut kas tāds, kas ir bijis kontraversionāls, vienmēr ir bijis populārs. Tieši tāpēc šīs grupas izvēlās šīs metodes, bieži vien, kuras lauž kaut ko, tāpēc, ka tādā veidā viņi gūst ļoti lielu popularitāti. Varbūt pat ir tā, ka zināmā veidā, pat slēptā veidā, tas viss ir par es gribu būt populārs. Tas ir tāds spekulatīvs arguments. Būtībā jā, viņu ir maz. Es neteiktu, ka viņi ir desmitos, bet es domāju, ka viņi ir simtos. Pirmkārt, tas ir prasmju dēļ. Ir nepieciešamas prasmes. Otrkārt, tu pārkāp likumu. Par spīti tam, ko domā daudzi cilvēki, tas tomēr ir tāda lieta, ko cilvēki ne labprāt dara. Izņemot tas likums nav

stulbs, piemēram, kā autortiesību likums. Kuru cilvēki vienkārši pārkāpj nezinot un īpaši neviens par to neuztraucās. Starpcitu, ja mēs tā runājam par haktīvismu, ir arī tāds pozitīvais, runājot par pozitīvo haktīvismu. Atvērtais pirmkods ir saskāries diezgan bieži pēdējos astoņus gadus, diezgan daudzām teiksim tā, mēģinājumiem torpedēt šo atvērtu pirmkodu ar dažādām legālām, nu, teiksim tā, juridiskām metodēm. Ideja ir tāda, ka nav nevienas kompānijas, tīra konkurence, mēs varētu mēģinot *izrubīt* kaut kādā veidā tur iesūdzot patentu tiesā. Un tad tāds pozitīvais haktīvisms, legālais datorhaktīvisms ir tāds.. kad ir tāds *GrokLawNet*, tā ir lapa, kur viena meitene, kas ir.. juristu palīgs, kas vēl nav jurists, bet ir ar jurista izglītību. Un tur bija tā, ka viena kompānija iesūdzēja citas kompānijas tiesā, kas izmantoja *Linux* uz bāzes, ka *Linux* kodols tur satur kaut kādas rindiņas, kuras ir nokopētas, autortiesību likums pārkāpts. Diezgan smagi apvainoja. Un viņa vienkārši raka visus šos te informāciju un apstrīdēja visus tos apgalvojumus, tas bija tāds haktīvisms.

Intervētājs: Pieņemsim, tas noteikti ir filozofisks jautājums par to, kādas varētu būt sekas, vai kā viņš varētu attīstīties, vai haktīvisma m ir potencisāls kļūt par ļoti varenu spēku pieņemot sabiedrībā kaut kādus likumus vai izmaiņas?

Respondents: Teiksim tā, es personīgi uzskatu par haktīvismu, teiksim tā.. tā cilvēku grupa, kas vairāk vai mazāk atbalsta šo te haktīvisma ideju, ir interesantāki nekā paši cilvēki, kas veic šo haktīvismu. Šobrīd. Teiksim tā, es neesmu redzējis tādu nopietnu piedāvājumu. Cilvēki ir izrādījuši to, ka ir interese par vienošanos kopā kaut kādā politiskā spēkā internetā. Un ne tādā idejā, ka mēs te tagad pa partijas līnijām balsojam, bet vairāk par konkrētām idejām. Jo, tas ir, politika ir kompromisu spēle un vienmēr jāmeklē ir risinājumi, kas apmierina vairāk vai mazāk to vidējo. Potence ir, bet ne šajās organizācijās, bet teiksim vairāk vai mazāk šajos atbalstītājos, kuri varbūt aug un sāk saprast, kā šo platformu izmantot reālu mērķu sasniegšanai. Nu tas pats *manabals.lv*. Es esmu ļoti liels atbalstītājs arī tādām portālam *Avaz*, viņš gan Latvijā diemžēl izskanēja ar negatīvu informāciju, jo viņiem ir šī te petīciju platforma. Un tur bija kāds ielicis, ka Latviju pievienosim Krievijai. Paši par sevi, kā *Avaz*, viņiem ir savas kampaņas, ko viņi kā organizācija rīko un tās ir ļoti labi organizētas un ļoti labi pārdomātas. Un tur ir tas spēks. Vairāk vai mazāk, tajā virzienā.. tā ir tāda politiskā organizēšanās. Vai būs vandālismi, drošvien ka būs. Būs vienmēr cilvēks, kurš gribēs uzzīmēt uz sienas kaut ko. Informācijas nopludināšana.. šeit ir jautājums, ko tu gribi parādīt. Vairāk vai mazāk mēs nedzīvojam vairs laikmetā, kurā tu vari pateikt, ka, ja es piemēram, atbalstu kādu likumu, kas paplašina autortiesību termiņu līdz bezgalībai, tur nevajag rakāties kompānijas iekšējā sarakstē, lai saprastu, kādā motivācija viņus virza. Ir skaidri spēles noteikumi un ir skaidrs, ka sabiedrība ir pret un kompānija ir par. Tas, ka politiķi neklausā, arī ir sabiedrības jautājums. Varbūt cilvēki sāk saprast, ka tāda kaunināšana vairs neizraisa

nekādu tur.. Tas lielākoties arī tiek ignorēts. Cilvēki ir sapratuši, ka viņiem ir jāorganizējas pašiem. Un jā.. tā kā es domāju, ka noteikti cilvēki vienkārši meklēs tās metodes, kas strādā, šajā gadījumā tās nebūs šīs laušanas un informācijas.. tas ir tāds drusku *pancisms*, anarhisms. Cilvēki aizvien vairāk un vairāk virzās šajā virzienā, lai politiski ietekmētu procesus, lai ne tikai izpaust niknumu vai kaut ko tamlīdzīgu, savu pārliecību par to, ka jūs esat ļaunuma iemiesojums un es uzlauzu mājas lapu.

Intervētājs: Labi. Mani galvenie jautājumi ir cauri. Varbūt Jums ir pašam kaut kādi savi novērojumi vai komentāri par to, ko es iespējams neesmu pieminējusi šajā diskusijā.

Respondents: Tas viss vairāk vai mazāk haktīvisms ir tas pats kas agrāk bija.. vienkārši mājas lapu laušanu. Agrāk to darīji *for funzies*, tagad to dara vairāk mēģinot pielikt kaut kādu pārliecību klāt. Man ir gan radies iespaids, ka tas ir dziļais mērķis nedaudz eksibicionisms – es gribu parādīt, kas es to varu izdarīt, lielākoties. Manuprāt, tas ir tāds huligānisma paveids. Viņš aizēno vairāk vai mazāk to, ko es saucu par pozitīvo haktīvismu, kur jēdziens „hack” nozīmē tiešām kaut kā radīšanu, tas tiek radīts un izmantots labiem mērķiem un cilvēki ir centušies. Dažreiz var arī nesanākt, bet, manuprāt, tas ir tas, kas nākotnē būs vairāk.

Intervētājs: Labi. Paldies jums par interviju!